

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΖ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙΤΑ. 72.18.308

1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1990

ΑΡΙΘ. 1

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 2864

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Πρὸς τὸ Χριστεπόνυμον πλήρωμα
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς

Τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπό-
θητα,

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά ἡ μεγάλη Ἑορτὴ τῆς
τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως ἔρχεται νὰ κρίνει τὸν κό-
σμο καὶ τὴν ἱστορία. Γύρω ἀπὸ τὸ Πρόσωπο τοῦ
Ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ πα-
ρατάσσεται ὅλη ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία. Ὁ νεογέν-
νητος Χριστὸς γίνεται σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες μα-
γνήτης, ποὺ προσελκύει τοὺς πάντες, καὶ τοὺς
φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς Του. Ὁχι μόνο τοὺς
ἀγαθοὺς καὶ ταπεινοὺς βοσκούς ἢ τοὺς σοφοὺς
καὶ ἀναζητητάς Του Μάγους τῆς Ἀνατολῆς,
ἀλλὰ καὶ τὸν σκοτεινὸ βασιλέα Ἡρώδη. Ὁ Χρι-
στὸς μένει εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ ἀμετακίνητο κέν-
τρο τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ὁ ἄξονας καὶ ἡ ἐν-
τελέχειά της.

1. Στὸ Πρόσωπο τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἰσέρ-
χεται ὁ Ἄκτιστος μέσα στὸ κτιστό, ὁ ἄχρονος
μέσα στὸν χρόνο, ὁ αἰώνιος Θεὸς μέσα στὴν
προσωρινότητα τῶν ἐγκοσμίων.

Ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ὑπερβαίνοντας κάθε
ἀνθρώπινη ἔννοια φιλίας καὶ ἀγάπης, γίνεται
ἄνθρωπος. Τὸ «παιδίον», διὰ τὸ ὁποῖον πολλοὺς
αἰῶνες πρὶν εἶχε μιλήσει ὁ μεγαλοφωνότατος προ-
φήτης Ἡσαΐας (9,6) «δίδεται», αὐτοπροσφέρε-
ται στὴν ἀνθρωπότητα καὶ «σαρκούται» «δι' ἡ-
μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτη-
ρίαν». Ἡ σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι τὸ θε-
μέλιο τῆς σωτηρίας μας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνην-
θρώπησε ὁ Θεός, διὰ νὰ θεωθεῖ ὁ ἄνθρωπος. Νὰ
γίνεται ὁ ἄνθρωπος κατὰ χάριν αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ
Θεὸς ἀπὸ τὴν ἴδια Του τῆ φύση. «Ὁμολογουμέ-
νως, μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον» (Α'
Τιμ. 3,16)!

2. Ἡ σάρκωση καὶ Γέννηση τοῦ Θεοανθρώ-
που δὲν στοχεύουν ὅμως μόνο στὴν αἰωνιότητα,
ἀλλὰ ἐξ ἴσου ἀναφέρονται καὶ στὸν ἱστορικὸ χρό-
νο. «Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέ-
στειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ» (Γαλ. 4,4). Ὁ-
ταν «ἐπλέονασεν ἡ ἁμαρτία», «ὑπερεπερίσσευσεν
ἡ χάρις» (Ρωμ. 5,20). Τότε «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγέν-
ετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, πλήρης χάριτος καὶ
ἀληθείας» (Ἰωάν. 1,14). Ὁ Χριστὸς εἰσῆλθε
στὸ χρόνο, διὰ νὰ ἀγιάσει τὸ χρόνο· εἰσῆλθε στὴν
ἱστορία, διὰ νὰ μεταμορφώσει τὴν ἱστορία, φέρον-
τας τὴν ἀγιοτριαδικὴ ζωὴ ὡς Χριστοζωὴ μέσα
στὸν χρόνο καὶ τὴν ἱστορία. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι
ἦλθε στὴ γῆ μας, διὰ νὰ μᾶς βοηθήσει, μέσα

στον αγώνα διά τήν θέωσή μας, νά πραγματοποιήσουμε καί τήν υπέρβαση τῆς τραγικότητος τῆς ζωῆς μας. Καί ἴδρυσε δι' αὐτό στον κόσμο τήν Ἐκκλησία Του, τὸ Σῶμα Του, ὡς «πανδοχεῖον» (Λουκ. 10,34) καί «ιατρεῖον πνευματικόν» (ἰ. Χρυσόστομος), πού καλεῖ κάθε ἄνθρωπο, διά νά δεχθεῖ τήν εὐεργετική ἐπέμβαση τῆς Θείας Χάριτος καί νά μεταστοιχειωθεῖ σέ «τέκνον φωτόμορφον τῆς Ἐκκλησίας».

3. Παρά τούς διαρρέυσαντες ὅμως χριστιανικούς αἰῶνες ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος δέν καταξιώθηκε ἀκόμη νά φθάσει πραγματικά στο μυστικό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ καί νά δεχθεῖ τὸν Χριστὸ ὡς σωτῆρα. Σ' αὐτό, βέβαια, τήν εὐθύνη ἔχουμε κυρίως ἐμεῖς οἱ χριστιανοί, διότι δέν ἀφήνουμε νά σαρκωθεί ὁ Χριστὸς καί στή δική μας ὑπαρξή, διά νά γίνουμε, ὅπως οἱ Ἅγιοί μας, συνεχιστὲς τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στήν ἱστορία καί μάρτυρές Του στήν ἀνθρωπότητα. Ἔτσι, ὁ Χριστὸς ἐξακολουθεῖ νά μένει γιὰ πολλοὺς ὁ μεγάλος ἄγνωστος καί ἀναμενόμενος. Αὐτὸ δείχνουν ὅσοι ἀπελπισμένα, μέσα στήν καταπίεση καί τήν ἐκμετάλλευση, ἀγωνίζονται διά ἐλευθερία, διά εἰρήνη, διά δικαιοσύνη. Μέσα στήν ἀγωνία τους ἀναζητοῦν Ἐκείνον, πού εἶναι ἡ ἐνσάρκωση καί τὸ πλήρωμα τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εἰρήνης.

Καί εἶναι ἡ ἀνεπίγνωστη συχνὰ ἀναζήτηση τοῦ Χριστοῦ τόσο ἐμφανῆς, ἰδιαίτερα στήν ἐποχή μας, διότι συντελοῦνται κατ' αὐτὴν μοναδικὰ καί ἀνεπανάληπτα. Ἡ ἐποχή μας ἀποδεικνύεται ριζοσπαστική καί εἰκονοκλαστική. Ἀνατρέπει σ' Ἀνατολή καί Δύση ὅλα τὰ καθιερωμένα καί αὐτονόητα. Ἀμφισβητεῖ ἐπιβεβλημένες, μὲ τὴ βία ἢ τίς ἀπατηλὲς ὑποσχέσεις, πολιτικοκοινωνικὲς θεωρίες, καθιερωμένα συστήματα ὀλοκληρωτισμοῦ καί ἀπανθρωπίας καί ζητεῖ νά ἀποτινάξει ζυγούς ποικιλώνυμους δουλείας, κρημνίζει «τείχη τοῦ αἵσχους» πού ἐπέβαλε σ' Ἀνατολή καί Δύση ἡ μερίδα ἐκείνη τοῦ κόσμου, πού δέν ἔχει δεχθεῖ τὸν Χριστὸ ὡς Σωτῆρα καί Κύριό της.

4. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀμφισβήτηση καί λυ-

τρωτική ἀναζήτησή του ὁ κόσμος μας μπορούμε νά ποῦμε, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὅτι βρίσκεται σὲ ἀνάλογη κατάσταση, μὲ ἐκείνη τῆς ἐποχῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μας. Ἐνα ἄλλο «πλήρωμα τοῦ χρόνου» ἀρχίζει νά ἐμφανίζεται σὸ τέλος τοῦ 20οῦ αἰῶνος καί σὸ κατώφλι τοῦ 21οῦ. Καί αὐτὸ ἔχει γίνεαι ἀντιληπτό, ὥστε πολλοὶ νά ὀμιλοῦν διὰ «νέα ἐποχή», διὰ μία νέα περίοδο τῆς ἀνθρωπότητος, πού πλησιάζει ὄλο καί περισσότερο.

Τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι: Ποιά ὄνειρα καί ποιὲς προσδοκίαι τῆς ἀνθρωπότητος συνδέονται μὲ αὐτὴ τὴ «νέα ἐποχή»; Θὰ ἀποτολήσουμε νά βάλομε τὸ νέο κρασί, πού προσμένει ἡ ἀνθρωπότητα, στοὺς παλαιοὺς ἀσκούς μας; Πόσο νέα μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἀναμενόμενη «νέα ἐποχή», ἂν ἡ ἀνθρωπότητα συνεχίσει νά ζεῖ μέσα στήν ἀπανθρωπία χρεωκοπημένων συστημάτων, μέσα στήν ἀπάτη καί τὸ ψέμα τῶν ἐκμεταλλευτῶν καί τυράννων της;

Ὅπως ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου, ἔτσι καί σήμερα, ὁ κόσμος, αἰμόφυρτος καί ἀπογοητευμένος, ζητᾷ τὸ κατ' ἐξοχήν «καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον» καί τὸ μόνο ἀληθινὰ «νέο» μέσα στήν ἱστορία, ζητᾷ τὸν Ἥλιο τῆς Δικαιοσύνης Χριστό, στήν αὐθεντική καί γνήσια ἐνσάρκωσή Του, πού εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία. Τώρα, πού οἱ ὀποιοιδήποτε αὐτεπάγγελτοι σωτῆρες ἀποδεικνύονται ἀνίσχυροι καί νά βοηθήσουν ἀκόμη τήν ἀνθρωπότητα, ἔφθασε ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ κόσμος μὲ τούς ἀγωνίες του ἀναζητεῖ ἀνεπίγνωστα τήν Ὁρθοδοξία, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου, μὲ τὸν βωμὸ στον «ἄγνωστο Θεὸ» ἀναζητοῦσαν τὸν ἀναμενόμενο Σωτῆρα.

Ὁ 21ος αἰῶνας θὰ εἶναι ὁ αἰῶνας τῆς Ὁρθοδοξίας, ἂν βέβαια κατανοήσουμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι —καί μάλιστα οἱ Ἕλληνες— ὅτι ὁ Γεννώμενος καί πάλι σήμερα Σωτήρας μας μᾶς καλεῖ ὡς ἀποστόλους Του στον νέο εὐαγγελισμό τῆς ἀνθρωπότητος.

Μετὰ θερμῶν πατρικῶν εὐχῶν καί εὐλογιῶν

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ ἐν Σηλαίῳ, γεννηθέντος Χριστοῦ.

«Ἐπέφανε τῷ Ἀδὰμ χεῖρα προτείνων».

Ἦλθε καὶ πάλιν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς ἡμέρα τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, ἡ πρόξενος ὄλων τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ὑψίστος Θεὸς «ἐκλινεν οὐρανὸς καὶ κατέβη», διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τραγωδίαν τῆς ὑπάρξεώς του. Συνηγμένοι τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τοὺς ναοὺς οἱ πιστοὶ ὀλοκλήρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου προσκυνοῦμεν μετὰ κατάνυξιν καὶ εὐγνωμοσύνην τὴν ἀσύλληπτον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν κίνησιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ πλάσμα Του, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος, διὰ νὰ προτείνῃ χεῖρα εἰς τὸν ἄνθρωπον· χεῖρα φιλίας, καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης πρὸς τὸν ἀποστάτην· χεῖρα βοήθειας πρὸς τὸν παραπαλόντα· χεῖρα σωτηρίας πρὸς τὸν ναυαγόν.

Αὐτὴ ἡ κίνησις τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν, αὐτὴ ἡ πρωτοβουλία τοῦ Θεοῦ, ποὺ θυσιάζει τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀγάπης, αὐτὴ καὶ μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ συγκλονίσῃ κάθε ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν φέρῃ προσκυνητὴν εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ. Διότι «ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. 1,3) ἀποκαλύπτεται σήμερον ὡς ὁ Θεὸς τῆς καταλλαγῆς, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ὁ κατ' ἐξοχὴν Θεὸς τοῦ ἀνθρώπου. Πράγματι, ποῖος Θεὸς εὐρίσκειται τόσο ἐγγὺς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ ταυτισθῇ μετὰ αὐτὸν γινόμενος ἄνθρωπος; Ποῖον Θεὸν ἡμπορεῖ νὰ αἰσθάνεται περισσότερο κοντὰ του ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ Αὐτὸν ποὺ ἔγινε ὁ ἴδιος ἄνθρωπος; Τί περισσότερο νὰ ἀναζητῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἓνα Θεὸν ποὺ ἀδειάζει τὸν ἑαυτόν Του ἀπὸ τὴν δόξαν Του καὶ λαμβάνει δούλου μορφήν (Φιλ. 2,7), διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰ διεστῶτα καὶ φέρῃ πρὸ παντὸς τὴν εἰρήνην, τὴν καταλλαγὴν καὶ τὴν συμφιλίωσιν;

Αὐτὸ τὸ μήνυμα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συμφιλίωσης ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν φάτνην τῆς Βηθλεέμ εἶναι ἐξόχως ἐπίκαιρον εἰς τὰς ἡμέρας μας. Διότι σήμερον εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ πλανήτου μας τὸ αἷμα τῆς

συμφιλίωσης καὶ καταλλαγῆς εἶναι ἐντονώτατον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι παραμένουν ἀκόμη εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς γῆς ἐστὶ πολέμου καὶ συγκρούσεως, ἀλλ' εἶναι πλέον ἐμφανές ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰς διενέξεις καὶ ἀναζητεῖ τὴν συμφιλίωσιν καὶ τὴν καταλλαγὴν. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐρμηνεύουσα τὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων, ἐπιπροτεῖ καὶ ἐνθαρρύνει κάθε κίνησιν πρὸς καταλλαγὴν, κάθε πρᾶξιν φιλίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, διότι ἀκριβῶς τοῦτο ἔπραξε πρῶτος ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γενόμενος ἄνθρωπος κατὰ τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων.

Ἄδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Χριστῷ ἀγαπητά,

Τὰ ἐφετεινὰ Χριστούγεννα εὐρίσκονται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς τελευταίας δεκαετίας τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Δύο χιλιάδες ἐτῶν ἀπὸ τοῦ γεγονότος τῆς ταπεινῆς φάτνης τῆς Βηθλεέμ εἶναι μίᾳ ἀξιόλογος χρονικὴ περίοδος, ἡ ὁποία μαρτυρεῖ ὅτι ὁ πανδαμάτωρ χρόνος, ὁ ὁποῖος ἀφανίζει εἰς τὸ πέρασμά του ἰσχυροὺς τῆς γῆς, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀφανίσῃ τὸ Βρέφος αὐτῆς τῆς φάτνης, τὴν ταπεινωθεῖσαν αὐτὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ὅσον καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν δύο αὐτῶν χιλιετιῶν δὲν ἐφάνη πάντοτε πιστὸς εἰς τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων, τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς Ἰστορίας ἐξακολουθεῖ νὰ περικλεῖθῃ πάντοτε τοὺς πλέον ἱερούς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἰδιαίτερος σήμερον, ἐν ὄψει τῆς εἰσόδου μας εἰς τὴν τρίτην χιλιετηρίδα τῆς μετὰ Χριστὸν ἱστορίας, τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων καθίσταται ἐπίκαιρον καὶ σημαντικόν. Διότι εἶναι πλέον φανερόν, ὅτι ὁ κόσμος μας βαδίζει πρὸς τὴν νέαν αὐτὴν περιόδον τῆς ἱστορίας του ἰσχυρὸς ὅσον ποτὲ ἄλλοτε ἐξ ἐπόψεως ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου, ἀλλ' ἀσθενέστερος παρὰ ποτὲ ὡς πρὸς τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις. Εὐλόγως διὰ τοῦτο ἀναμένεται ἡ νέα χιλιετία τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀνησυχίας, ποὺ ἐγγίξουν ἐνίοτε τὰ ὄρια ἀποκαλυπτικοῦ τρόμου. Τὸ «παιδίον Ἰησοῦς», ἡ σαρκωθεῖσα ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θὰ δείξῃ καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν κρίσιμον καμπὴν τῆς Ἰστορίας τὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἀνθρωπότης ἐάν θέλῃ νὰ ἐπιβιώσῃ ἐκ τῶν κινδύνων ποὺ τὴν ἀπειλοῦν καὶ νὰ ζῆσῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ.

Ἄδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Τὰ ἐφετεινὰ Χριστούγεννα ἐορτάζονται εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ αἰσθήματα βαθείας συγκινήσεως καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Κύριον. Με-

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ (*)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Άριθμ. { Πρωτ. 3178
Διεκπ. 1558 } Άθήνησι τῆ 14-12-1989

Παναγιώτατε καὶ Θειώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Δημήτριε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Εὐχαριστοῦμεν τῷ Κυρίῳ ἀκούσαντες τοῦ ἀγίου ἀγγέλου εὐαγγελισαμένου, ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν Σωτῆρ, ὅς ἐστιν Χριστὸς Κύριος. Καὶ ἀγαλλιώμενοι ἀναβοῶμεν: Δόξα τῷ φανέντι Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθέντι.

Καὶ φωτισθέντες ὑμνοῦμεν Αὐτόν δι' ἡμᾶς γὰρ ἐσαρκιώθη καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὡς βρέφος σαρκὶ νηπιᾶσαι εὐδοκήσας ὁ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας προαιώνιος Θεός.

* Ἀνάλογα Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὁρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

τὰ παρέλευσιν πολλῶν δεκαετιῶν ἤξιώθημεν ἤδη νὰ ἴδωμεν τὸν Πατριαρχικὸν ἡμῶν Οἶκον ἐν Φαναρίῳ ἀνεγερθέντα ὡς ἦτο πρὸ τῆς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφῆς του, καὶ νὰ τελέσωμεν προσφάτως τὰ ἐγκαίρια αὐτοῦ παρουσία τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου καὶ ἄλλων ἐκλεκτῶν προσκεκλημένων. Εὐγνώμονας εὐχαριστίας καὶ δλόθυμον τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζομεν καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πρὸς πάντας τοὺς καθ' οἰονδήποτε τρόπον συνδραμόντας τὴν περάτωσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν Μέγαν Ἐδερμένην τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Ἐντιμολογιώτατον Παναγιώτην Ἀγγελόπουλον, ὅστις προθύμως ἀνέλαβε νὰ καλύψῃ τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ἀξιόλογον δαπάνην τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Οἴκου. Κύριος ὁ Θεὸς εἴη αὐτῷ τε καὶ πᾶσι προστάτης καὶ χορηγὸς παντὸς ἀγαθοῦ, ἀμείβων πλουσιπαρόχως τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσίωσιν των.

Ὁ Θρόνος οὗτος ἔχων συνείδησιν ὄχι μόνον τῆς μεγάλης ἱστορικῆς κληρονομίας, τῆς ὁποίας ἔχει ταχθῆ φύλαξ, συνεχιστῆς καὶ ἐρμηνευτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐθύνης του ἔναντι τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, πορεύεται ἐν ταπεινότητι, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει Θεοῦ» (Β' Κορ. 6,7), τὴν ὁδὸν τοῦ χρέους καὶ εἰς τὰς δυσκόλους ταύτας ἡμέρας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὡς πρωτόθρονος ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως διακονεῖ τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων ἐν συνεργασίᾳ πάντοτε καὶ ὁμοφωνίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τείνουσα πρὸς πάντας χεῖρα καταλλαγῆς, εἰρήνης καὶ ἀγάπης ἐν ἀληθείᾳ (Β' Ἰωάν. 1) κατὰ τὸ

Ὑμνοῦμεν Αὐτόν, τὸν ἐκλεξάμενον καὶ καταστήσαντα ἡμᾶς ἐπὶ πάσης τῆς χρείας Αὐτοῦ, ποιμαίνειν τὸν λαὸν τὸν ἐπικαλούμενον τὸ πάντιμον Ὄνομα Αὐτοῦ καὶ χρεωστικῶς ἐν αἰνέσει δοξάζοντα καὶ τιμῶντα τὴν ἐκ τῆς παναμώμου Θεοτόκου ἀγίαν Αὐτοῦ Γέννησιν ἐν ἄσμασι θεηγόροις καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς.

Καὶ ἐπὶ τῇ κοσμοχαρμοσύνῳ καὶ εὐσήμεν ταύτῃ ἑορτῇ, ὡς τῆς πίστεως τῆς ἀγίας καὶ τῶν ὕμνων κοινῶν καὶ τῆς δόξης τῆς αὐτῆς συμμετοχῶν Ὑμᾶς πλουτοῦντες, ἀγιώτατε ἀδελφέ, δλοκαρδίως ἐν Χριστῷ Ὑμᾶς κατασπαζόμενοι εὐχόμεθα, ὅπως ἡ ἀγγελικῶς μηνυθεῖσα ἐπὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χαρὰ πληροῖ τὴν ἱερωτάτην Ὑμῶν καρδίαν καὶ κατευφραίνῃ αὐτὴν ἢ ἐν τῇ πίστει προκοπῇ τῶν τῇ Ὑμετέρα Πρωθιεραρχικῇ πνευματικῇ ἐπιστάσιᾳ ὑπὸ τῆς Ἐκείνου φιλανθρώπου προμηθείας ἐμπειπιστευμένων καὶ ἢ ἐν παντὶ τῆς καθ' Ὑμᾶς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐπὶ τὰ πρόσω πορεία.

Ἀδελφικῶς δὲ καὶ αὐθις ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ καὶ σωτηρίῳ ἑορτῇ μετ' ἀγάπης ἐν Χριστῷ τῷ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντι κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς, διατελοῦμεν,

Ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

ὑπόδειγμα καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐπιφανέντος Θεοῦ, ὥστε ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα ἡ Ὁρθόδοξος τοιαύτη, νὰ μὴ κηρύττῃ διὰ λόγων μόνον τὸ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης μήνυμα, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβάλλῃ ἐνεργῶς ὅση αὐτῇ δύναμις εἰς τὴν πραγμάτωσίν του. Παρακολουθοῦσα δὲ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου σήμερον, ἐν ὅψει μάλιστα τῆς προσεγγίσεως τῆς τρίτης μετὰ Χριστὸν χιλιετηρίδος τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν παύει νὰ ἐκφράζῃ τὸ φρόνημα καὶ τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ ζητημάτων καιρίας σημασίας διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐπραξε προσφάτως ἐν σχέσει πρὸς τὸ φλέγον θέμα τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, προσφέρουσα τὴν μαρτυρίαν καὶ διακονίαν της εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Διὰ τῶν σκέψεων τούτων ἐρχόμεθα σήμερον ἑορτίως κοινωνοὶ ἐν ἀγάπῃ μετὰ πάντων τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον ὀρθοδόξων πιστῶν, ἀσπαζόμενοι φιλήματι ἀγίῳ πάντας τοὺς Μακαριωτάτους καὶ Ἱερωτάτους Προκαθημένους τῶν Ἀγιωτάτων κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἄπασαν τὴν Ἱεραρχίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ εὐχόμενοι τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν εἰρήνην καὶ εὐημερίαν καὶ εὐδοκίαν ἀπὸ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ.

Χριστούγεννα, ἀ ληπθ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΜΗΝΥΜΑ ΕΠΙ ΤΩ ΝΕΩ ΕΤΕΙ 1990

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα
τῆς καθ' ἡμᾶς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἔνα νέο ἔτος τὸ 1990, ἀνέτειλε γιὰ τὴν ἀνθρω-
πότητα. Ἔνα νέο ξεκίνημα γιὰ τὸν καθένα μας, μιὰ
καινούρια ἀρχή. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι, πού ἐνσταλά-
ζει αἰσιοδοξία στὴ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου: ἡ δυνατότητα
ἀνανεώσεως τῆς ζωῆς καὶ ἀναπροσανατολισμοῦ τῆς
πορείας του μέσα στὸ νέο χρόνο.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐλπιδοφόρο στὴν παροδικότητα
τοῦ χρόνου εἶναι, ὅτι μέσα σ' αὐτὸν συντελεῖται ἡ
λυτρωτικὴ συνάντηση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό,
στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ «φῶς
τὸ ἀληθινόν» (Α' Ἰωάν. 2,8), τὸ ὁποῖον «φωτίζει
πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν.
1,9) καὶ δίδει νόημα στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὸν
ἴδιο τὸ χρόνο, ὁ ὁποῖος ἐν Χριστῷ ἀποκαλύπτεται ὡς
ἓνα ποτάμι, πορευόμενον πρὸς τὸν ὠκεανὸ τῆς αἰωνιότη-
τος.

Εἶναι ὅμως γεγονός, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ πολλὴ
τραγικὴ ὄψη τῆς πραγματικότητος, μέσα στὴν ὁποία
ζοῦμε. Ὁ νέος χρόνος ἀνατέλλει χωρὶς οἱ ἐλπίδες τοῦ
κόσμου νὰ ἔχουν ἐκπληρωθεῖ. Μένουν οἱ ὀδυνηρὲς
ἀγωνίες πού συνθλίβουν τὰ στήθη. Ἡ ζωὴ μας συνε-
χίζεται μέσα σὲ παντοῖες θλίψεις καὶ ἀνάγκες. Ἡ
ἀληθινὴ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη μένουν ἀκόμη στὰ
ἄνευρα τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπάρχουν δὲ τόσα δράματα γύρω μας, πού δὲν
γνωρίζω πόσοι τὰ ἔχουμε συνειδητοποιήσει. Καὶ
πρῶτα ἀπὸ ὅλα ἡ συνεχιζόμενη τραγικὴ κατάσταση
τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας καὶ τὸ δράμα
τῆς παρατεινομένης κατοχῆς τῶν βορείων ἐδαφῶν
τῆς Κύπρου. Ἡ λύση τῶν μεγάλων αὐτῶν προβλη-
μάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐπέλθει
μὲ εὐχολόγια, ἀλλὰ μὲ γενικὴ καὶ συντονισμένη προσ-
πάθεια ὅλων τῶν φορέων καὶ παραγόντων τοῦ τόπου
μας.

Ἔνα ἄλλο κομμάτι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξ ἄλλου,
σταυρώνεται στὴν ἴδια του τὴν πατρίδα. Οἱ ἀδελφοί
μας Ἑλληνες - Πόντιοι τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως,
πού ἐπιστρέφουν στὴν πατρίδα ὑποφέρουν ἐδῶ δίπλα

μας, στὸ Μενίδι καὶ στὸ Λαύριο. Ζώντας σὲ ἐξευτε-
λιστικὲς συνθήκες διαβιώσεως, μὲ τὴ στέρηση καὶ
—τὸ τραγικότερο— τὴ φορικτὴ ἐγκατάλειψη, βλέπουν
τὶς ἐλπίδες τους νὰ σβήνουν. Ἡ κρισιμότητα ὅμως
τῆς καταστάσεώς τους δὲν ἐπιτρέπει ἄλλη ἀδράνεια.
Ἀπαιτεῖται δι' αὐτὸ ἡ ἄμεση κινητοποίηση ὅλων μας,
τῆς Πολιτείας, τῆς Ἐκκλησίας, κάθε Ἑλληνικῆς
καρδιάς. Μᾶς ἱκανοποιεῖ δὲ τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ ἀνω-
τάτου πολιτικοῦ ἐπιπέδου ἀντιμετωπίζεται ἤδη τὸ
θέμα.

Ἔνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ πρόβλημα πού δη-
μιουργεῖ μεγάλα δράματα εἶναι ἐκεῖνο τῆς μετα-
μοσχέυσεως ὀργάνων τοῦ σώματός μας γιὰ τὴν σω-
τηρία ἀνθρώπων πού εἶναι καταδικασμένοι σὲ θά-
νατο. Εὐφράνθηκε ἡ καρδιά μας μὲ τὶς συγκινητικὲς
προσφορὲς πού ἔγιναν τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ ἐπαι-
νοῦμε δημόσια καὶ ἐπευλογοῦμε τοὺς εὐγενεῖς δωρη-
τές. Ἡ προσφορὰ αὐτὴ ἀποτελεῖ ὑψίστη ἔκφραση
ἀγάπης. Καὶ φέρνει τὸν δωρητὴ σώματος πὺδ κοντὰ
στὸν Σωτῆρα μας Χριστὸ πού θυσίασε γιὰ μᾶς τὴ
ζωὴ Του.

Κρίνω σκόπιμο τὴν ὥρα αὐτὴ νὰ θίξω καὶ τὸ
θέμα τῶν πολυτέκνων πού συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ
ἄξυτατο δημογραφικὸ πρόβλημα τῆς χώρας μας. Πρέ-
πει τὸ ταχύτερο νὰ ληφθοῦν γενναῖα καὶ σοβαρὰ μέ-
τρα καὶ ἰδίως νομοθετικὰ πού θὰ ἀνακουφίσουν πραγμα-
τικὰ τὶς ἥρωικὲς αὐτὲς οἰκογένειες καὶ θὰ συμβάλουν
στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ τόσο σοβαροῦ γιὰ τὴν Ἑθνικὴ
μας ἐπιβίωση προβλήματος.

Ἄς ἀρχίσει ἡ εὐαισθητοποίηση τῆς καρδιάς
μας ἀπὸ περιπτώσεις ὅσες αὐτές. Ἡ ἀγάπη θὰ ἀνα-
θερμάνει τὴν ἐνότητα καὶ συναδέλφωσή μας. Διότι
μόνο μὲ πνεῦμα ἐνότητος καὶ ὁμοψυχίας θὰ μπορέ-
σουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε ὅσα ὁ νέος χρόνος μᾶς
ἐπιφυλάσσει.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις εὐχομαί εἰς ὅλους σας εὐ-
λογημένο τὸν νέο χρόνο, ἐν ἀληθείᾳ, ἀγάπῃ, εἰρήνῃ
καὶ δικαιοσύνῃ.

Μετὰ θερμῶν πατρικῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ *

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία συνετέλεσε στὸ νὰ προβληθοῦν στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ νὰ ἐπιδιώκεται ἡ κατοχύρωσίς των. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ δειγματοληπτικῆς ὑπομνήσεως μερικῶν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τούτων κατὰ τρόπον ἱστορικοσυγκριτικό:

1. Ἡ διακήρυξις τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων μετὰ τὸ «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 27-28) ἔγινε εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποία ὁ μὲν Ἑβραῖος στὴν καθημερινὴ προσευχὴ τοῦ ἔλεγε μετὰ ἀπλοϊκότητα: «Εὐλόγημένος ὁ Θεός, πού δὲν με ἔπλασε οὔτε εἰδωλολάτρη, οὔτε γυναῖκα»³⁰, στὸν δὲ ἑλληνορωμαϊκὸ κόσμον ἐπικρατοῦσεν ἡ *majestas virorum*, δηλαδή ἡ ἀπέναντι στὶς γυναῖκες μεγαλοπρεπὴς ἐξουσία καὶ ὑπεροχὴ τῶν ἀνδρῶν. Τὴν ὑπεροχὴ αὐτὴ εἶχε διακηρύξει καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων, ὅταν ἔλεγε: «Ἡ θῆλεια φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων τῆς τῶν ἀρρένων»³¹. Γι' αὐτὸν στὴν «Πολιτεία» τοῦ ὁ ρόλος τοῦ ἀνδρὸς ἀπέναντι στὶς γυναῖκες καθορίζεται ὡς ρόλος «φύλακος μιᾶς ἀγέλης»³². Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπίσης τόνιζε, ὅτι «τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρεῖττον, τὸ δὲ χείρον, τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δ' ἀρχόμενον» καὶ ὅτι «τὸ ἄρρεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον»³³.

Οἱ ὑγιεῖς καὶ θετικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ νεωτάτου Φεμινισμοῦ εἶχαν ἀναγνωρισθῆ πολὺ παλαιότερον ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, ὁ ὁποῖος ἐλευθέρωσε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὰ ἀνδρικὰ δεσμά, τὴν ἀνύψωσε σὲ ὑψηλὸ θρόνον δόξας καὶ τιμῆς καὶ τῆς ἀνοιξε τὸν δρόμο γιὰ ἀνώτερη μόρφωσι καὶ γιὰ κοινωνικὰ λειτουργήματα ἐκτὸς τοῦ οἴκου. Ἄν ὁ Ρουσό ἔγραφε, ὅτι ἡ γυναῖκα δὲν ἔχει καμιά ἰκανότητα καὶ ὅτι δὲν καταλάβαινε τίποτε ἀπὸ τὴν Τέχνη· ἂν ὁ

Κάντ τόνιζε, ὅτι ἡ γυναῖκα δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ σχετικῶς πρὸς τὸ Σύμπαν παρὰ μόνον ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι κόσμοι καὶ ἄλλες ὁμορφιές ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδική της, ἀντιθέτως ἡ Ἐκκλησία πολὺ ἐνωρίτερα παρουσίασε στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολὴ πλήθος μορφωμένων καὶ σοφῶν ἁγίων γυναικῶν καὶ ἤδη τὸν δωδέκατο αἰῶνα εἶχε χρησιμοποιήσει καθηγήτριες στὰ Δυτικὰ Πανεπιστήμια τοῦ Σαλέρνου, τῆς Βολωνίας, τῆς Πάδουας³⁴.

2. Ἡ διακήρυξις ὅτι «οὐκ ἔνι Ἑλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος» (Κολ. γ', 11) ἔγινε ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποία μέσα στὸ ἐθνικὸ περιβάλλον φαινόταν τελείως ἀκατανόητη. Ὁ πολυγραφώτατος τῶν ἀρχαίων ἱατρῶν Γαληνός, παρ' ὅλο πού εἶναι μία ἀπὸ τίς ἠθικώτερες προσωπικότητες τοῦ ἀρχαίου κόσμου, διεκήρυττε, ὅτι τὴν Δικαιτητικὴν τοῦ συνέγραψε μόνον γιὰ τοὺς Ἕλληνες, διότι γιὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς βαρβάρους δὲν ἐσκέπτετο παρὰ ὅσον γιὰ τίς ἀρκοῦδες, τὰ ἀγριογούρουνα καὶ τὰ ἄλλα ἄγρια θηρία³⁵. Ὁ σεβασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος περιοριζόταν μόνον στὸν κύκλο τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ δὲν ἐκτεινόταν πέραν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. «Γενικῶς στὸν Ἑθνισμό ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀξία μόνον ὡς μέσον γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κράτους, μόνον ἐφ' ὅσον ἐργαζόταν γιὰ τὸ κράτος»³⁶. Ὅπως τόνιζει ὁ Zeller, «μόνον κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθησαν καὶ παρουσιάσθησαν σὲ πλήρη ἰσχὺ τὰ συναισθήματα περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς δικαιώσεως τοῦ ἀνθρώπου»³⁷.

34. Tihamer T o t h, Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ σύγχρονα προβλήματα, μτφρ. Ἰ. Παναγιωτίδου, Ἀθήναι, 1959, σ. 222-223.

35. Γαληνοῦ, Ἀπνευα, ἐκδ. Kühne, τόμ. 9, σ. 52.

36. K. S c h m i d t, Geschichte der Pädagogik, τόμ. 2, σ. 2 ἐξ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 88.

37. Zeller, Die Philosophie der Griechen in ihrer geschichtlichen Entwicklung⁵, Leipzig, τόμ. 1, μέρος Α', 1922, σ. 136. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς, ἐκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις 1978, σ. 354.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 659 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 17/1989 τεύχους.

30. «Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας», ἐκδ. Βιβλικοῦ Κέντρου «Ἄρτος Ζωῆς», Ἀθήναι, 1980, στ. 230.

31. Πλάτωνος, Νόμοι 6, 781.

32. Πλάτωνος, Πολιτεία, βιβλ. 5, IIIc.

33. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά Α', γ' καὶ η'. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ Φεμινισμὸς, Ἀθήναι, 1939, σ. 14-18, ὅπου ἰδὲ σχετικῶς περισσότερα.

3. Στόν ἀρχαῖο ἑλληνορωμαϊκὸ κόσμο ἡ ἀξιολόγησις τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν κρατικὴ σκοπιὰ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν β ρ ε φ ο κ τ ο ν ῖ α καὶ ν η π ι ο κ τ ο ν ῖ α, τὴν ὁποία ἐπέβαλλεν ἡ Πολιτεία, γιὰ νὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ ἀπλῶς ἀνεπιθύμητα ἢ ἀπὸ δύσμορφα καὶ καχεκτικὰ παιδιὰ. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ τοὺς Δώδεκα Πίνακες τῆς ρωμαϊκῆς νομοθεσίας, ἀπὸ τὴν αὐθαίρετη θέλησι τοῦ πατρὸς ἐξηρτᾶτο ἂν τὸ νεογέννητο θὰ ζῆσῃ ἢ ἂν θὰ φονευθῆ ἢ ἂν θὰ πεταχθῆ βορὰ στὰ θηρία καὶ στὰ ὄρνεα³⁸. Γιὰ τὴν Πολιτεία ἡ νηπιοκτονία «ἦτο ἀναγκαία χειρουργικὴ πράξις, τὴν ὁποίαν ἀπῆρει τὸ συμφέρον τοῦ Μινωταύρου τῆς Πολιτείας, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ θυσιάζωνται καὶ τὰ ἀπλούστερα τῶν αἰσθημάτων»³⁹. Χαρακτηριστικὴ εἶναι γιὰ τὴν ὠμὴ εἰλικρινεία τῆς ἡ μαρτυρία τοῦ φιλοσόφου Σενέκα: «Τιμωροῦμε μὲ θάνατο τοὺς κακούργους, ὅπως κτυπᾶμε μὲ ρόπαλο τοὺς λυσσασμένους σκύλους, φονεύομε τοὺς ἐξαγριωμένους ταύρους, πνίγουμε τὰ θηρία καὶ τὰ ἀδύνατα καὶ ἀνάπηρα νήπια»⁴⁰. Γι' αὐτὸ ὁ ἀτρόμητος Τερτυλλιανὸς ἀπηύθυνε τὴν ἐξῆς ἐρώτησι πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς τῆς Ρώμης, ὅταν ἐνώπιον αὐτῶν ἀπελογεῖτο ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν: «Ἀνάμεσα σ' ὅλον τὸν λαό, ποὺ μὲ περικυκλώνει αὐτὴν τὴν στιγμή, μεταξὺ ὅλων τούτων τῶν δικαστῶν, οἱ ὁποῖοι κατακρίνουν ἐμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς μὲ αὐστηρότητα, ἄρα γε ὑπάρχει κάποιος, ποὺ νὰ μὴ παρέδωκε σὲ θάνατο τὰ τέκνα του, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ τὰ ἐπνίξεν, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ τὰ θανάτωσε εἴτε μὲ τὸν λιμό, εἴτε ἐκθέτοντάς τα στὰ χιόνια, εἴτε μὲ ἐγκατάλειψι στὴ δυστυχία, εἴτε ρίπτοντάς τα στὰ σκυλιὰ καὶ στὰ σαρκοφάγα ὄρνεα;»⁴¹. Καὶ ὁ Μινούκιος Φῆλιξ ἐπανελάμβανε: «Μὲ τοὺς ἰδικούς μου ὀφθαλμοὺς βλέπω τὰ παιδιὰ, ποὺ γεννᾶτε, ἄλλοτε μὲν νὰ τὰ ρίπτετε στὰ ἄγρια θηρία καὶ στὰ σαρκοφάγα ὄρνεα, ἄλλοτε δὲ μὲ τὰ χέρια σας νὰ τὰ στραγγαλίζετε καὶ πνίγετε»⁴².

38. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς, Ἀθήνα, 1980, σ. 18. Τοῦ ἰδίου, Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ, σ. 88.

39. Κωνσταντίνου Καλλινίκου, Πρακτικαὶ ὁμιλίαι εἰς τὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια, Ἀθήνα, 1930, σ. 342.

40. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 342-343.

41. Αὐτόθι.

42. Ἐνθ' ἄνωτ.

Σήμερα, μετὰ τὸ στοργικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κυρίου γιὰ τὰ παιδιὰ («Ἄφετε τὰ παιδιὰ ἔρχεσθαι πρὸς με», Μάρκ. ι', 14) καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τὴν βυζαντινὴ νομοθεσία, ἡ ὁποία ὠδήγησε στὴν ἐξάλειψι ἀπανθρώπων ἐθίμων, ποὺ στρέφονταν κατὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας⁴³, μία κοινωνία θεωρεῖται τόσον πιὸ πολιτισμένη, ὅσον μέσα σ' αὐτὴν ὑπάρχουν εἰδικὰ ἰδρύματα γιὰ παιδιὰ (ἄσυλα, πρεβαντόρια, ἀσκληπιεῖα, βρεφονηπιακοὶ σταθμοὶ κ.τ.τ.) καὶ ὅσον εἶναι πιὸ ἀνεπτυγμένη καὶ ὀργανωμένη ἢ πρόνοια γιὰ τὰ πεινασμένα ἢ καθυστερημένα ἢ ἀνάπηρα ἢ καχεκτικὰ παιδιὰ⁴⁴. Στὰ δικαιώματα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἀφιέρωσε προσφάτως καὶ ὁ ΟΗΕ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 41ης ἐπετείου τῆς Διακήρυξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

4. Ἡ διακήρυξις ὅτι «οὐ κ ἔ ν ι δ ο ὕ λ ο ς, οὐ δ ἔ λ ε ὑ θ ε ρ ο ς» (Γαλ. γ', 28) ἔγινε σὲ μιὰ ἐποχὴ, ποὺ κυριαρχοῦσε ὁ θεσμὸς τῆς δ ο υ λ ε ῖ α ς. Αὐτὸς ὁ Πλάτων θεωροῦσε τοὺς δούλους «ὡς μόνον σωματικὴ δύναμι καὶ ἐλαχίστω νῶ πεπροικισμένα ὄντα, οἷονεὶ ὡς ἡμιανθρώπους»⁴⁵. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν δίσταζε νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν δουλεία ὡς φυσικὸν θεσμόν, τὸν δὲ δοῦλον ὡς «φύσει» ἀπεστερημένον θελήσεως «ὄργανον ἢ κτῆμά τι ἔμψυχον»⁴⁶.

Ἐὰν αὐτὰ ἔλεγαν τὰ ἐκλεκτότερα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος, ἤμποροῦμε νὰ ἐννοήσωμε τίς ἀπάνθρωπες καταχρήσεις καὶ αὐθαϊρεσίες, ποὺ γίνονταν στὴν ζωὴ τῶν ἀρχαίων κοινωνιῶν. Οἱ δοῦλοι χωρὶς καμιά κύρωσι ἦταν δυνατὸ νὰ ρίπτονται ἀπ' τοὺς κυρίους των στὸ ἀμφιθέατρο ὡς τροφὴ τῶν θηρίων ἢ στὸ ἰχθυοτροφεῖο ὡς τροφὴ τῶν ψαριῶν ἢ νὰ μαστιγώνωνται ἢ νὰ ἀκρωτηριάζωνται, γιὰ νὰ διασκεδάζουν διάφοροι συν-

43. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁρθοδοξία καὶ Εὐρώπη, Ἀθήνα, 1983, σ. 19. Γεωργίου Πετροπούλου, Ἱστορία καὶ Εἰσήγησις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, Ἀθήνα, 1944, σ. 188, 189.

44. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς, σ. 18.

45. Π. Ἰ. Μπρατσιώτου, Ἰπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολήν, Ἀθήνα, 1923, σ. 11.

46. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 109 καὶ 111.

δαιτυμόνες⁴⁷. Οί ἐλεύθεροι πολῖτες ἦταν μία μικρὴ μειονοψηφία ἀνάμεσα στὰ πλήθη τῶν δούλων⁴⁸. Σ' αὐτὸ («τὸ κλεινὸν ἄστυ»), στὴν πόλι τῆς σοφίας, κοντὰ στὶς σχολές τῶν φιλοσόφων καὶ στὰ θέατρα, ὑπῆρχεν ἀγορὰ δούλων, ὁ «κύκλος», ὅπου ἐπωλοῦντο καὶ ἀγοράζονταν ἀνθρώπινες ὑπάρξεις ἀντὶ μιᾶς ἢ δυὸ ἢ δέκα μνῶν⁴⁹. Ὁ Ξενοφῶν «κοστολογεῖ» λ.χ. τὴ δούλη «εἰς δύο μνᾶς ἢ καὶ ἡμίσειαν μόνον μνᾶν»⁵⁰.

Ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας καταργήθηκε ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν διάδοσι καὶ ἐπικράτησι τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, ἔνεκα τῶν ὁποίων λ.χ. ὁ Φιλήμων ἔπρεπε νὰ βλέπῃ τὸν Ὀνήσιμον «οὐκέτι ὡς δούλον, ἀλλ' ὑπὲρ δούλον, ἀγαπητὸν ἀδελφόν» (Φιλήμ. 16). Γι' αὐτὸν λέγει καὶ ὁ Ἄπ. Παῦλος: «ἐμὰ σπλάγχχνα» (Φιλήμ. 12). Οἱ «δούλοι» παραπλεύρως πρὸς τοὺς «κυρίους» των καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφούς των πλησιάζουν στὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ λαμβάνουν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Θεανθρώπου⁵¹. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει: «Ἡ δούλη αὕτη ἀδελφή σου γέγονεν, ἀν ἢ πιστή. Οὐχὶ τῆς αὐτῆς σοι μετέχει ψυχῆς; Οὐχὶ τῶν αὐτῶν ἠξίωται παρὰ Θεοῦ; Οὐ τῆς αὐτῆς ἀπολαύει τραπέζης; Οὐ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ εὐγενείας;»⁵². Πολλοὶ δούλοι τοῦ ἐθνισμοῦ ἀνεδείχθησαν ἅγιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς λ.χ. ἡ Βλανδῖνα ἡ μάρτυς τῆς Λυῶν καὶ ὁ Πορφύριος τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ Φηλικιτάτη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τόσοι ἄλλοι. Μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας πολλὲς φορές ἀπελευθερώνονταν οἱ δούλοι εἴτε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κύριόν τους, εἴτε μὲ ἕξοδα τοῦ κοινοῦ χριστιανικοῦ ταμείου, ὅπως ἡ Σαβίνα στὴν Σμύρνη. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ μεγάλος ἀρχαιολόγος τῶν κατακομβῶν Ντὲ Ρόσι στὶς χριστιανικῆς

ἐπιτάφιας ἐπιγραφῆς οὐδέποτε συνήνησε τὴ λέξι «δούλος». Πρῶν δούλοι καὶ μετέπειτα ἀπελεύθεροι τοῦ Χριστοῦ ἔγιναν ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι. Ὁ Ὀνήσιμος κατὰ τὴν παράδοσι ἔγινε ἐπίσκοπος Ἐφέσου. Οἱ πρῶν δούλοι Πῖος καὶ Κάλλιστος ἔγιναν ἐπίσκοποι Ρώμης⁵³.

Μὲ τὴν ἐπίδρασι τῆς Ἐκκλησίας ἐδημιουργήθησαν βαθμηδὸν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὀριστικὴν κατάργησι τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας, ἡ ὁποία ἐπετεύχθη μὲ τοὺς σθεναροὺς πνευματικὸς ἀγῶνες χριστιανικῶν προσωπικότητων ἢ ὀργανώσεων⁵⁴. Τὸ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὠδήγησε στὴν κατάργησι αὐτῆ ὄχι μὲ ἄμεσον ἐπαναστατικὸν τρόπο, ἀλλὰ μὲ εἰρηνικὲς διαδικασίες μέσα στὶς ἀνθρώπινες συνειδήσεις, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι, κατὰ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομο, δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι «ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν πάντων ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὸν βίον εἰσενήνεκται»⁵⁵. Τὸ τυχὸν κήρυγμα περὶ τῆς ἀμέσου καὶ καθολικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων, ὡς ὀρθῶς ἔχει τονισθῇ, «θα ἐβύθιζε τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον εἰς δυστυχίαν ἐξικνουμένην πέραν παντὸς νοητοῦ ὀρίου καὶ θὰ ἐξάπέλυε πόλεμον ἐξοντώσεως μεταξὺ δούλων καὶ κυρίων, ὅστις θὰ μετέβαλλε τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν εἰς πεδῖον αἵματος καὶ σφαγῆς»⁵⁶.

5. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφοσύνης, τὴν ὁποία ἐκήρυξεν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, προεβλήθη κατὰ ρηξικέλευθον τρόπο πολὺ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοὺς ἐθνικοὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν «ἀνελεήμονες» (Ρωμ. α', 30) ἔγραφεν ὁ

53. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ἐνθ. ἄνωτ., σ. 36-37.

54. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορία καὶ Θεωρία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνικῆς Διακονίας, Ἀθήναι, 1985, σ. 184. Περισσότερα γιὰ τὴν συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανῶν στὴν κατάργησι τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας ἰδὲ στὰ ἐξῆς: F. Schaub, Studien zur Geschichte der Sklaverei im Früh-Mittelalter, Berlin-Leipzig 1913. J. Höffner, Christentum und Menschenwürde, Trier 1947. C. W. W. Greenidge, Memorandum on Slavery, London 1954. R. Pfaff-Giesberg, Geschichte der Sklaverei, Meisenheim 1955. S. M. Elkins, Slavery, Chicago 1959. B. M. Biermann, Sklaverei (sozialgeschichtlich), ἐν Lexikon für Theologie und Kirche, τόμ. 9, Freiburg 1964, στ. 819-822.

55. Migne Ἐ. Π. 62, 704.

56. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ. ἄνωτ., σ. 181, ὑπόσημ. 3.

47. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Μαρτύρων, Ἀθήναι, σ. 32-33. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Οἰκοδόμοι Πολιτισμοῦ, σ. 91-92, ὅπου ἰδὲ περισσότερα.

48. Πρβλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, Ἡ πίστις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κανὼν ζωῆς καὶ ὁ κόσμος, ἐν Ἀθήναις 1959, σ. 167.

49. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33.

50. Ξενοφῶντος, Ἀπομνημονεύματα, Β', 5, 2.

51. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, ἐνθ. ἄνωτ., σ. 35.

52. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 183, ὑπόσημ. 3.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Πρὸς τὸ συλλαλητήριον (11.1.1990) διὰ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν

Ἀγαπητοὶ συμπατριῶτες, προσφιλή μου τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Σᾶς ἀπευθύνω θερμὸν πατρικὸν χαιρετισμὸν καὶ σᾶς εὐχαριστῶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος, διότι ἀνταπεκρίθητε εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτῆς καὶ μὲ τὸ σημερινὸν ἐπιβλητικὸν συλλαλητήριον ἤλθατε νὰ διασαλπύσετε πρὸς κάθε κατεύθυνσιν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν παραμένει ἀμέτοχος καὶ ἀσυγκίνητος ἐνώπιον τοῦ συνεχιζομένου δράματος τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ νὰ διαδηλώσετε τὴν πλήρη συμπαράστασίν σας διὰ τὴν δικαίαν λύσιν του.

Εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ γενικῶς εἰς τὰς χώρας τοῦ λεγομένου ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅπου ἄλλοῦ τῆς γῆς οἱ ἄνθρωποι στεροῦνται τὴν ἐλευθερίαν των, τὰ συστήματα τῆς ἀθείας καὶ καταπίεσεως τῶν λαῶν καταπίπτουν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἥρωικὴν ἐξέγερσιν τοῦ ὁμοδόξου Ρουμανικοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ θυσίας χιλιάδων ψυχῶν κατώρθωσεν ἐπὶ τέλος νὰ ἀναπνεύσῃ τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγωνίζεται νὰ παγιώσῃ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς. Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ, ἀγαπητοὶ μου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος χωρὶς θρησκείαν καὶ ἐλευθερίαν ἐκπίπτει καὶ τῆς στοιχειώδους ὑποστάσεώς του. Τοιαύτη ἦτο ἡ δυσφορία τῶν Ρουμάνων πρὸς τὸ τυραννικὸν καθεστῶς Τσαουσέσκου, ὥστε νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ὀνομασίαν τῆς χώρας των οἰονδήποτε χαρακτη-

ρισμὸν τοῦ συστήματος μὲ τὸ ὁποῖον θὰ διακυβερνῶνται. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐπαληθεύθησαν δύο τινά: Τὸ τοῦ Πλουτάρχου «Εὐβοῖς δ' ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀόικους, ἀχρημάτους... ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου μὴ χρωμένης εὐχαῖς μηδὲ ὄρκους οὐδεὶς ἐστὶ οὐδ' ἐστὶ θεατῆς». Καὶ τὸ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου (Λουκᾶ, 1,52): «Καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε ταπεινοὺς, πεινῶντας ἐπέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς».

Ἐνῶ ὅμως τὰ διαδραματιζόμενα εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἔχουν συγκλονίσει τὴν ὑφήλιον, μόνον τὸ Ἀλβανικὸν καθεστῶς παραμένει ἀγέρωχον καὶ ἀσυγκίνητον καὶ ἀντὶ νὰ παραδειγματισθῇ, καυχᾶται καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν στυγνὴν καὶ ἀπάνθρωπον συμπεριφορὰν του ἐναντι τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξ ἴσου δυσπραγεῖ καὶ γογγύζει.

Δὲν ἀνῆκει εἰς τὴν πρόθεσίν μου ἡ πολιτικολογία, ἀλλὰ δὲν ἐμποδίζομαι νὰ προειδοποιήσω τὸ καθεστῶς τῶν Τυράνων, ὅτι ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποῖαν μέχρι τοῦδε ἀκολουθεῖ, θὰ τὸ ὀδηγήσῃ εἰς διεθνή ἀπομόνωσιν καὶ εἰς βεβαίαν κατάρρευσιν. Καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι οἱ ἐγκληματοῦντες κατὰ τῶν ἐν Βορείῳ Ἠπειρῷ ἀδελφῶν μας ὅτι δὲν θὰ μείνουν ἀτιμώρητοι, διότι ἡ ἀδέκαστος δικαιοσύνη τοῦ Χριστοῦ ἐκπίπτει ἐπὶ πάντα ὑβριστῆν τῶν «ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων» καὶ ἰδανικῶν, ὡς εἶναι ἡ

ἅγιος Ἰγνάτιος: «Περὶ ἀγάπης οὐ μέλει αὐτοῖς, οὐ περὶ χήρας, οὐ περὶ ὄρφανῶν, οὐ περὶ θλιβομένου, οὐ περὶ πεινῶντος ἢ διψῶντος»⁵⁷. Ἀντιθέτως ἡ Ἐκκλησία σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύσει καὶ τὸ Χριστιανικὸ Βυζαντινὸ Κράτος συνετέλεσαν στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν θεωρητικὴν προ-

βολὴ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, μὲ τὴν πρωτοποριακὴ ἀνάπτυξιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν ἔργων τῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ μὲ τὴν χριστιανικὴ ἀναμόρφωσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἄομότιμος Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

57. Ἰγνατίου, Πρὸς Σμυρναίους VI.

«ΔΟΞΑ ΤΗ, ΑΝΕΚΦΡΑΣΤΩ, ΛΟΓΕ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΣΕΙ ΣΟΥ»

Τὸ νόημα τῆς πρώτης τοῦ Νέου Ἔτους γιὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἐκείνων ποὺ εἶναι ἀνυποψίαστοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἐπικεντρώνεται στὴν ἀλλαγὴ τοῦ χρόνου, στὸν ἐρχομὸ τῆς νέας χρονιάς. Ὅσο καὶ ἂν στὴν πραγματικότητα τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι τελείως συμβατικό, ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ τὸ λαμβάνει ὡς μιὰ ἀφετηρία μιᾶς καλύτερης ζωῆς, πιὸ ἐλπιδοφόρας, πιὸ δημιουργικῆς καὶ πιὸ εὐτυχισμένης. Ἡ αἰσιδοξία ἀποψη τῆς ζωῆς δημιουργεῖ ἐλπίδες, ὄνειρα καὶ ὀράματα γιὰ ἓνα καλύτερο πάντοτε μέλλον. Ἔτσι ἡ πρώτη τοῦ νέου ἔτους ἡμέρα δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσουν οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τους τὶς εὐχὲς καὶ νὰ ἀνανεώσουν τὶς ἐλπίδες τους πῶς «ταχὺ αὐριον ἔσεται ἄμεινον». Ἡ ἀλλαγὴ ὁμοῦ τοῦ χρόνου δὲν εἶναι μιὰ μαγικὴ κατάσταση, ποὺ νὰ μπορεῖ καθοριστικὰ νὰ προσδιορίσει τὴν ἀνθρώπινη πορεία. Αὐτὴ προσδιορίζεται καὶ καθορίζεται μέσα

στὸ χρόνο ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες, μὲ πρωτεύοντα τὴν ἐλεύθερη θέληση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χρόνος γίνεται τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ δραστηριοποιηθεῖ ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ἀξιολογήσει τὶς εὐκαιρίες ποὺ θὰ τῆς δοθοῦν. Γιατὶ ἀλλοίμονο στὸν ἄνθρωπο ποὺ μοιρολατρικὰ ἀναμένει βελτίωση τῆς ζωῆς του μὲ μόνη τὴν ἀλλαγὴ τοῦ χρόνου.

Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ ὅτι ἐκκλησιαστικῶς ὁ ἐρχομὸς τῆς καινούριας χρονιάς εἶναι κάπως ὑποβαθμισμένος. Πιὸ συγκεκριμένα, τὰ λατρευτικὰ κείμενα τῆς ἡμέρας δὲν ἀναφέρονται στὸ γεγονός αὐτό. Πέρα ἀπὸ τὴ δοξολογία, ποὺ τελεῖται μετὰ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη μὲ κάποιες δεήσεις γιὰ τὴν εὐλογία τοῦ νέου χρόνου, οὐσιαστικὰ σὰν νὰ ἀγνοεῖται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἔτους. Στὸ σημεῖο αὐτὸ δίδεται ἡ ἐντύπωση περισσότερο τοῦ ὑπερκόσμου καὶ ὑπερχρονικοῦ χαρακτήρα ποὺ ἔχει ἡ ὀρθόδοξὴ

πίστις καὶ ἡ ἐλευθερία. Ὁ σαρκωθεὶς καὶ νηπιᾶσας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους Κύριος θὰ χαρίσῃ καὶ εἰς τοὺς Βορειοηπειρώτας ἀδελφούς μας καὶ εἰς τὸν Ἀλβανικὸν λαὸν τὴν ἐλευθέρωσιν «ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀλλοτρίου». Ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας θὰ ἀνατείλῃ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον.

Καλὸν εἶναι ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις νὰ τὸ ἀντιληφθῇ καὶ ἡ ἰδία καὶ νὰ θελήσῃ χωρὶς αἰματοχυσίας, μὲ τρόπον εἰρηνικόν, νὰ τερατίσῃ τὴν σημερινὴν ἀπάνθρωπον κατάστασιν καὶ νὰ προσαρμόσῃ τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας τῆς πρὸς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ πρὸς ὅσα ἐπιτάσσει διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ ἐπέστη ἡ ὥρα καὶ πάντες ἡμεῖς νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι μὲ ρητορείας, εὐχολόγια καὶ οἰουσδήποτε καιροσκοπισμοὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Ἀπαιτεῖται πανεθνικὴ συναίνεσις καὶ γενικὴ κινητοποίησις καὶ σταυροφορία ὅσων πιστεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀγαποῦν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὄχι μόνον τῶν πάντοτε γρηγορούντων Ἠπειρωτικῶν καὶ Βορειοηπειρωτικῶν Σωματείων. Πρέπει τὸ αἶτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐλευθεριῶν τῶν Βορειοηπειρωτῶν νὰ τίθεται συνεχῶς, ἐπιτακτικῶς καὶ μὲ ρωμαλέαν διπλωματικὴν ὑποστήριξιν. Νὰ γίνῃ μετὰ τοῦ Κυπριακοῦ, τὸ κύριον θέμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μας.

Οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς δὲν δύναται νὰ ἀδιαφοροῦν ἔναντι τῶν ταλαιπωριῶν, τῶν διώξεων, τῶν

καταπιέσεων καὶ τῶν δολοφονιῶν ἀκόμη, ποὺ δυστυχῶς ὑφίστανται οἱ ἀτυχεῖς Βορειοηπειρώται. Ὁ Ὄργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν ὀφείλει νὰ δώσῃ προτεραιότητα εἰς τὸ προσβάλλον τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνθρωπιά μας μέγα τοῦτο πρόβλημα.

Ὁ Θεός, ἀγαπητοὶ μου, θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ λυτρωθοῦν οἱ ἀδελφοὶ μας εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον, ἐφ' ὅσον καὶ ἡμεῖς, ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνος, στῶμεν καλῶς. Καὶ ὀφείλω περιχαρῶς νὰ ἐπιστημάνω ὅτι ἐσχάτως αἱ φωναὶ διαμαρτυρίας καὶ συμπαραστάσεως ἔχουν πολλαπλασιασθῇ. Πνευματικοὶ ἄνθρωποι, πολιτικοὶ κ.ἄ. κοινωνικοὶ παράγοντες δραστηριοποιοῦνται. Ἡ Ἐκκλησία σταθερῶς καὶ μὲ σοβαρὰς ἐνεργείας ὑποστηρίζει τὴν ἱεράν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Πρέπει νὰ ἀρθῇ καὶ τὸ Πανελλήνιον εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων, διὰ νὰ εὐοδοθῇ ὁ Ἄγων.

Ἐσήμανε ἡ ὥρα νὰ ἀναλάβωμεν εὐθαρσῶς ὅλοι τὰς εὐθύνas μας. Καὶ πρὸ παντὸς ἠνωμένοι ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς οἰοδήποτε κόμμα καὶ ἂν ἀνήκουν εἴτε ζῶμεν ἐνταῦθα εἴτε εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Διότι δὲν εἶναι μόνον θέμα τῶν Βορειοηπειρωτῶν, ἀλλὰ Πανεθνικὸν ὅπως καὶ ἐκεῖνο τῆς Κύπρου. Ὁ Θεὸς νὰ ἐπιστέφῃ ὅπως πάντοτε ἔτσι καὶ τώρα τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους μας.

Μὲ πατρικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας
† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
ΣΕΡΑΦΕΙΜ

μας λατρεία. "Ὅπως γιὰ τὸν Ἄναρχο καὶ Αἰώνιο, ποὺ εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκ. 1,8), τὰ «χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς του ὡς ἡ ἡμέρα ἢ χθές, ἦτις διήλθε καὶ φυλακὴ ἐν νυκτὶ» (Ψαλμ. 89,4), ἔτσι καὶ ἡ λατρευτικὴ ζωὴ ποὺ τίθεται στὴν ὑπηρεσία τοῦ Αἰωνίου Θεοῦ, δὲν προσηλώνεται καὶ δὲν προσκολλᾶται δουρικὰ στὰ «ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα» τῶν κοσμικῶν ὑπολογισμῶν. Ἡ ἐμμονὴ καὶ ἡ ἀπόλυτὴ ἐξάρτησὴ ἀπὸ παρόμοιες συμβατικὲς καταστάσεις θυμίζει τὸν καταδικαστικὸ λόγον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Γαλάτας: «ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτοὺς. Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς» (Γαλ. 4, 10-11). Γιατί, τοὺς λέγει, δίνετε ξεχωριστὴ σημασία σ' ὀρισμένες μέρες, μῆνες, ἐποχὲς καὶ χρόνια; Φοβᾶμαι μήπως μάταια κοπίασα γιὰ σᾶς.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει βαρύτητα καὶ σημασία γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ εἶναι ἡ ποιότητα τῶν γεγονότων, ποὺ διαδραματίζονται μέσα στὸ χρόνο. Αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία τὰ μνημονεύει καὶ μάλιστα μετὰ τὸν «λειτουργικὸ τῆς χρόνου», μᾶς καθιστᾶ καὶ αὐτὰ τὰ παρελθόντα ὡς παρόντα. Μᾶς βοηθᾶ νὰ ζήσουμε σήμερα, τὸ μυστήριό τῆς λυτρώσεως, ποὺ πραγματοποιεῖται σὲ κάθε γενιά, σὲ κάθε πιστό, κάθε χρόνο, κάθε στιγμὴ. Γι' αὐτὸ καὶ στὰ ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα ἐπικρατεῖ καὶ κυριαρχεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ «σήμερον»: «Σήμερον ὁ Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται ἐκ Παρθένου», «σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις» «σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» κ.λ.π. Μεγάλια καὶ συγκλονιστικὰ γεγονότα, ποὺ συνέβησαν στὸ παρελθόν, γίνονται παρόντα καὶ βιώνονται ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ πλήρωμα ὡς σημερινά.

«Δὲν γνωρίζει κανεὶς ἂν ζεῖ στὴ σημερινὴ ἐποχὴ ἢ στὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου ἢ στὴν ἴδια νύκτα ποὺ συνέβησαν τὰ γεγονότα αὐτά. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ μυστήριό τῆς λατρείας μας. Καταργεῖ τὰ σύνορα τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν ρεόντων χρονικῶν σημάτων τοῦ κόσμου τούτου. Παρόν, παρελθόν καὶ μέλλον ἰσοπεδώνονται. «Σήμερον καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς γεννᾶται, ὅπως γεννήθηκε καὶ πέρυσι καὶ κατὰ τὴν ἴδια ἡμέρα τῶν περασμένων αἰώνων, ὅπως ἀκριβῶς γεννήθηκε τὴν θεία νύχτα τῶν Χριστουγέννων τοῦ πρώτου ἔτους τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας. Μέσα στὸ πλαῖσιο αὐτὸ αἰσθάνεται κανεὶς πὼς ὁ Χριστὸς εἶναι «χθές καὶ σήμερον καὶ ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. 13,8) πὼς ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Σῶμα Του, αἰώνιο καὶ ἀγήραστο, ὅπως Ἐκεῖνος» (Λογικὴ λατρεία, Ἰωάν. Φουντούλη, σελ. 338).

Ἐδῶ, λοιπόν, στὰ γεγονότα ἐπικεντρώνεται τὸ νόημα τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ πανηγύρεων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐτσι ἐξηγεῖται γιὰτὶ σήμερα τὸ ἐκκλησιαστικὸν «τυπικὸν» ὀρίζει «τὴν Περιτομὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου». Ἐχομε δηλαδὴ μίαν Δεσποτικὴν ἑορτὴν καὶ μίαν ἑορτὴν ἐνὸς ἁγίου. Οἱ ἅγιοι ὡς καρ-

πὸς τῆς «ἐν Χριστῷ ζωῆς» προβάλλονται πρὸς μίμηση. Πέρα ἀπὸ τὶς πρεσβεῖες τοὺς γιὰ μᾶς στὸ Θεό, εἶναι ἀκόμη καὶ πρότυπα καὶ ὑποδείγματα θερμῆς πίστεως, ἀγιότητος, ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ ἠθους, ζωντανοὶ φορεῖς τῆς «ἐν Χριστῷ ζωῆς». Ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς γνωρίζει καὶ ζεῖ «τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος» τῆς «ἐν Χριστῷ σωτηρίας» «σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις» (Ἐφес. 3,18). Αὐτὸν τὸν λόγον ἐξυπηρετοῦν οἱ πολλὰς μνημῆς τῶν ἁγίων, τὰ συναξάρια τοὺς, οἱ εἰκόνες τοὺς, τὰ τροπάρια τοὺς, οἱ ἐπικλήσεις τοὺς.

Ὁ ἅγιος Βασίλειος ὡς μεγάλος Ἱεράρχης, ποὺ μετὰ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου του, τὰ σοφὰ συγγράμματά του καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν του δράση, ἀναδείχθηκε πραγματικὰ «φωστὴρ» καὶ «οὐρανοφάντωρ» (δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ τοῦ οὐρανοῦ ἢ καὶ αὐτὸς ποὺ ἡ λάμψη του φτάνει μέχρι τοῦ οὐρανοῦ). Ἐπειδὴ κατὰ σύμπτωση «ἐκοιμήθη» κατὰ τὴν πρώτη Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 379 καὶ συνέπεσε ἡ «κοίμησή» του μετὰ τὴν Δεσποτικὴν ἑορτὴν τῆς Περιτομῆς, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀγνόησε αὐτὸ τὸ γεγονὸς καὶ στὴν ὑμνολογία τῆς συνέπλεξε ἄριστα τοὺς ὕμνους πρὸς τὸν ἅγιο μετὰ ἐκεῖνους τῆς ἑορτῆς τῆς Περιτομῆς τοῦ Κυρίου.

Σήμερα θὰ στρέψω γιὰ λίγο τὴν προσοχή σας στὸ γεγονὸς τῆς Δεσποτικῆς ἑορτῆς. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὀκτὼ ἡμέρες μετὰ τὸ γεγονὸς τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἔχομε τὴν ἑορτὴν τῆς Περιτομῆς τοῦ Κυρίου. Σύμφωνα μετὰ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο κάθε ἀγόρι, ὀκτὼ ἡμέρες μετὰ τὴν γέννησή του, ἔπρεπε νὰ περιτέμνεται. Τοῦ γινόνταν μιὰ μικροεπέμβαση, ἀρκετὰ βέβαια ἐπώδυνη, ἀκίνδυνη ὅμως. Ἡ περιτομὴ αὐτὴ ἦταν ἓνα σημάδι, ἐξωτερικὸ, πὼς ἀνήκει στὸ Θεὸ καὶ ἀφιερώνεται σ' Αὐτὸν καὶ πὼς ἀκόμη μετὰ τὸ σημάδι αὐτὸ διαφοροποιεῖται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις. Ἡ ἐντολὴ εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἀργότερα καθιερώθηκε ὡς θρησκευτικὴ τελετὴ καὶ συνδύασθηκε μετὰ τὴν ὀνοματοδοσίαν τοῦ παιδιοῦ. Ἡ «περιτομὴ» κατέστη ὑποχρεωτικὴ στοὺς Ἑβραίους καὶ ἀπετέλεσε τὸ χαρακτηριστικὸ σημεῖο διαφοροποιήσεως τοῦ Ἑβραίου ἀπὸ τοὺς ἔθνικούς, τοὺς ἀπερίτμητους ἢ τοὺς «ἐν ἀκροβυστίᾳ».

Στὴν πρώτη τοῦ ἔτους ἐκκλησιαστικῶς ἑορτάζουμε ὀκτὼ ἡμέρες μετὰ τὰ Χριστούγεννα τὴν Περιτομὴν, ποὺ ὑπέστη ὁ Κύριός μας, καὶ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ποὺ σημαίνει «Σωτὴρ».

Ἡ «Περιτομὴ» τοῦ Κυρίου ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀσήμαντη καὶ χωρὶς βαθὺ νόημα. Ὅμως ἡ ἐπώδυνη αὐτὴ πράξις, ποὺ τὴν ὑπέστη ὁ Κύριός μας, δὲν ἦταν τυχαία. Ὑπῆρξε βεβαίως μιὰ λεπτομέρεια τῆς ὄλης ἐπιγείου ζωῆς του. Ἐρχεται ὅμως νὰ ἐπιβεβαιώσει καὶ αὐτὴ ἡ πράξις τὴν τέλεια ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ φύση του, ποὺ ἀναλλοίωτως προσέλαβε, Θεὸς ὢν κατ' οὐσίαν», ὅπως λέγει καὶ τὸ ἀπολυτικίον τῆς ἑορτῆς. Διατηρώντας τὴν θείαν Του φύση καὶ χωρὶς νὰ ὑποστῆ καμιὰ ἀλλοίωση ἢ ἀλλαγὴν, προσλαμβάνει ὁ πολυεὐπλαγχνὸς Κύριος τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἐφαρμόζοντας τὸν

Μωσαϊκό νόμο καταδέχεται με τη θέλησή Του τη σαρκική περιτομή για να καταπαύσει τα σκιώδη και να σηκώσει το κάλυμμα των παθών μας. Για τους λόγους αυτούς ο ύμνογράφος, συνεχίζοντας, αποδίδει δόξα στην αγαθότητα του Χριστού και στην εὐσπλαγχνία Του και καταλήγει με το «δόξα τῇ ἀνεκφράστῳ, Λόγε, συγκαταβάσει σου». Δόξα στην ἀνεκφραστή, Θεὲ Λόγε, συγκατάβασή σου.

Και στην ἀκολουθία του ἑσπερινού ο ἕμνογράφος σημειώνει: «Συγκαταβαίνων ὁ Σωτήρ, τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, κατεδέξατο σπαργάνων περιβολήν, οὐκ ἐβδελύξατο σαρκὸς τὴν περιτομήν, ὁ ὀκταήμερος κατὰ τὴν Μητέρα, ὁ ἀναρχος κατὰ τὸν Πατέρα». Συγκαταβαίνοντας ὁ Σωτήρ μας στὴ δική μας ἀνθρώπινη ἀδυναμία καταδέχθηκε νὰ περιτυλιχθεῖ μέσα στὰ σπάργανα καὶ δὲν ἀποστράφηκε τῇ σαρκικῇ περιτομῇ. Αὐτὸς ποὺ κατὰ τὸ ἀνθρώπινο ἦταν μόλις ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ Θεῖο ὑπῆρξε ἀναρχος, χωρὶς ἀρχή, γιατί εἶναι «ὁ ὢν, ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος».

Μπροστὰ στὴ θεία ἐνανθρώπηση, ποὺ ἀποτελεῖ θαύμα τῶν θαυμάτων, καὶ ὁ ἀνθρώπινος ὀρθολογισμὸς δέχεται τὴ σκληρότερη δοκιμασία του, ὁ πιστὸς μαζί με τὸν ἕμνογράφο ἐπαναλαμβάνει πῶς «οὐ φέρει τὸ μυστήριον ἔρευναν». Ὅσο καλὴ διάθεση καὶ ἂν διαθέτει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ ὅσες προσπάθειες καὶ ἂν κάνει, τὸ γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως εἶναι τέτοιας φύσεως ποὺ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ὀρθολογιστικὴ ἔρευνα ἀδυνατεῖ νὰ εἰσχωρήσει. Τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα μετὰ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἐδῶ δὲν ἔχουν καμιά ἰσχύ. Ἡ λύση βρίσκεται μόνο στὴν πίστη. «Πίστει μόνη τοῦτο πάντες δοξάζομεν». Μετὰ τὴν πίστη μόνο κανεὶς ἀποδέχεται καὶ δοξάζει τὸ μεγάλο καὶ ἀνεκφραστο γεγονός. Ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀρνητικὴν πίστη κανεὶς τὸ ἀπορρίπτει καὶ δὲν τὸ ἀποδέχεται. Ὡς ἀκατάληπτο, ἀπρόσιτο, ἀκατανόητο, ὑπερούσιο δὲν μπορεῖ νὰ ὑπόκειται σὲ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες. Ἀσφαλῶς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς θὰ διερωτᾶται μαζί με τὸν ἕμνογράφο: «Ὁ ἀχώρητος παντὶ, πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρὶ; ὁ ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς, πῶς ἐν ἀγκάλαις τῆς Μητρός;». Πραγματικά, Αὐτὸς ποὺ δὲν χωραεῖ στὸν σύμπαντα κόσμον πῶς χωρεσε μέσα σὲ μιὰν ἀνθρώπινη σάρκα; Αὐτὸς ποὺ βρίσκεται ἐνωμένος μετὰ τὸν Πατέρα μέσα στὴν ἀπρόσιτη Θεία οὐσία, πῶς βαστάζεται μέσα στὶς ἀγκάλαις τῆς μητέρας Παναγίας; Τί νὰ πεῖ κανεὶς καὶ τί ἔρευνα νὰ πραγματοποιήσει καὶ ποιά ἐξήγηση νὰ δώσει; Ἡ μόνη λύση εἶναι νὰ ἀποδεχθεῖ τὸ μυστήριον μετὰ τὴν πίστη, ἡ ὁποία γνωρίζει καλὰ πῶς «ὅπου Θεὸς βούλεται νικᾷται φύσεως τάξεις» κατὰ τὸν Ὑμνογράφο. Ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ κανεὶς θὰ ἀποδεχθεῖ τὴν παντοδύναμη, πάνσοφη καὶ πανταχοῦ Παρουσία τοῦ Θεοῦ, τότε ὅλα εἶναι εὐεξήγητα καὶ ὅλα εἶναι δυνατὰ. Ὅταν κάτι ὁ Θεὸς τὸ θελήσει, θὰ πραγματοποιηθεῖ, ἔστω καὶ ἂν χρειασθεῖ, νὰ ἀνατραπεῖ καὶ νὰ κατανικηθεῖ καὶ αὐτὴ ἡ κανονικὴ πορεία τῶν φυσικῶν πραγμάτων. Ἐκεῖνο ποὺ στὴ δική μας ἀντίληψη φαίνεται ἀφύσικο, ἀδύνατο καὶ ἀπραγματοποίητο,

ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ φυσικό, τὸ πιὸ δυνατό καὶ τὸ πιὸ πραγματοποιήσιμο. «Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ» (Λουκ. 18,27).

Πραγματοποιεῖται αὐτὸ τὸ ἀκατάληπτο καὶ ἀπρόσιτο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως μυστήριον μετὰ τὸν κίνητρο τῆς συγκατάβασης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον. Συγκαταβαίνει ὁ Θεός: Κατέρχεται στὸ ἀνθρώπινο ἐπίπεδο. «Σήμερον ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς παραγέγονε», βρίσκεται κοντὰ μας, εἶναι μαζί μας, γίνεται ἓνα μετὰ μᾶς. Μετὰ ἓνα μόνο σκοπὸ, νὰ ἐπιτευχθεῖ αὐτὸ ποὺ συμπληρώνει ὁ ἕμνογράφος: «καὶ ἄνθρωπος εἰς οὐρανὸς ἀναβέβηκε». «Σήμερον ὁρᾶται σαρκὶ ὁ φύσει ἀόρατος, διὰ τοῦ ἀνθρώπου». Τὸν παρατηροῦμε μικρὸ βρέφος μέσα στὴ φάτνη, αὐτὸν ποὺ στὴ θεία Του φύση εἶναι ἀόρατος καὶ ἀθέατος. Καὶ αὐτὸ γίνεται μόνο γιὰ τὸν ἄνθρωπον. «Κλίνας οὐρανὸς, συνεχίζει ὁ ἕμνογράφος, κατέβη καὶ ὤκησεν ἐν μήτρᾳ Παρθενικῇ ἀναλλοίωτος, ἵνα ἐν αὐτῇ τὸν φθαρέντα Ἀδάμ, ἀναπλάσῃ...». Κατέρχεται ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, συγκαταβαίνει καὶ κατοικεῖ μέσα στὰ σπλάγγνα τῆς ἀχραντῆς Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας, χωρὶς νὰ ὑποστῇ ἀλλοίωση στὴ Θεϊκῇ Του φύση, γιὰ νὰ ἀναδημιουργήσει καὶ νὰ ἀναμορφώσει τὸν Ἀδάμ, ποὺ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ἔχει φθαρεῖ.

Αὐτῆς τῆς συγκαταβάσεως καὶ κενώσεως δεῖγμα εἶναι ἡ σημερινὴ δεσποτικὴ ἑορτὴ τῆς «Περιτομῆς τοῦ Κυρίου». Αὐτὴ ἡ πιστὴ τήρηση ἐνὸς παλαιοῦ νόμου, ποὺ ἦταν μιὰ ὑποχρέωση τοῦ «πεπτωκότος» ἀνθρώπου, ἀπὸ μέρους τοῦ ἀναμάρτητου καὶ ἄσπιλου κατὰ πάντα Κυρίου μας, φανερώνει καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴ θεία συγκατάβασή Του καὶ θεία κένωσή Του. Μάλιστα στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ τονισθεῖ καὶ νὰ ὑπογραμμισθεῖ πῶς αὐτὴ ἡ ἄκρα ταπεινώση τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε μετὰ δικῆ Του πρωτοβουλία, χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάποια ἀναγκαιότητα παρὰ τὴ θεία θέλησή Του. Εἶναι ἐπίκαιρος ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ποὺ μετὰ ἅπλά λόγια λέγει τὰ ἐξῆς, ἀπευθυνόμενος στοὺς Φιλιππησίους: «Νὰ ἔχετε μεταξύ σας τὸ ἴδιο φρόνημα ποὺ εἶχε καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦταν Θεός, δὲ θεώρησε τὴν ἰσότητά Του μετὰ τὸ Θεὸ ἀποτελεσματικῶς ἀρπαγῆς, ἀλλὰ τὰ ἀπαρνήθηκε ὅλα, πῆρε μορφή δούλου καὶ ἐγενε ἄνθρωπος καὶ ὄντας πραγματικὸς ἄνθρωπος ταπεινώθηκε θεληματικὰ ὑπακούοντας μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ» (Φιλ. 2, 6-8).

Συγκαταβαίνει ὁ Θεὸς Λόγος καὶ προσλαμβάνει ὅλη τὴν ἀνθρώπινή μας φύση γιὰ νὰ τὴ θεώσει. Καταδέχεται νὰ κατέλθει στὰ πιὸ ἄκραία σημεῖα τῆς φθαρμένης ἀνθρωπίνης φύσεως γιὰ νὰ τὰ θεραπεύσει. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, τὸ «ἀπρόσληπτον καὶ ἀθεράπευτον». Ὅ,τι δὲν προσλαμβάνεται, δὲν θεραπεύεται. Ἐπειδὴ ἡ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ γίνεται γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ ἡ θεραπεία προϋποθέτει πρόσληψη ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἄν καὶ ἀναμάρτητος καὶ ἀνεύθυνος, μετέχει καὶ στὶς συνέπειες τῶν ἁμαρτιῶν μας, «ὥστε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς

ομοιωθήναι» (Έβρ. 2, 17) για να μην αφήσει τίποτε «ἀπρόσληπτον».

Έτσι ο Χριστός δεν μετέχει, ἀπλῶς, στην ἀνθρώπινη ζωή μας, ἀλλὰ μετέχει καὶ στο μέρος ἐκεῖνο τῆς ζωῆς μας τὸ πιὸ ἐπώδυνο, τὸ πιὸ ὀδυνηρό, πὸ ἔχει σχέση με τὸν ἀνθρώπινο θάνατο: «οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται» (Ήσ. 53,4) θὰ προφητεύει ὀκτακόσια χρόνια πρὶν ὁ μεγάλος Ἡσαΐας. Μάλιστα ὁ Κύριος ἀποδέχεται νὰ περάσει ἀπὸ τὶς πιὸ ἀκραίες καταστάσεις τῆς ἀνθρώπινης ὀδύνης. Μόνο νὰ ἐνθυμηθεῖ κανεὶς τὶς στιγμὲς ἀγωνίας, τρόμου καὶ ἀπογνώσεως, ὅταν προσευχόταν στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, λέγοντας στὸν Πατέρα Του: «εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο» (Ματθ. 26,39) καὶ ὁ ἰδρώτας Του ἔπεφτε στὸ ἔδαφος «ὥσει θρόμβοι αἵματος» (Λουκ. 22,44). Καὶ ἐκεῖνη ἡ ὁμολογία πὸς «περίληπτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου» (Ματθ. 26,38) δὲν εἶναι ἀπλῆ ἔκφραση κάποιου πόνου ἢ κάποιας ἐμπειρίας θανάτου, ἀλλὰ εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐμπειρία τοῦ πνευματικοῦ θανάτου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη ἡ κραυγὴ Του ἐπάνω στὸ σταυρὸ «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;» (Ματθ. 27,46) φανερῶνει τὴν τέλεια ἐγκατάλειψη πὸς ὅλα αὐτὰ θεληματικά, με ἄκρα ταπεινωση, τὰ δέχθηκε ὁ Κύριός μας, γιὰ νὰ περάσει ἀπ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ἀνθρώπινης ὀδύνης καὶ ἀπογνώσεως καὶ ἀδιεξόδου καὶ ἔτσι νὰ φέρει τὴν θεραπεία τους.

Ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ νέου ἔτους ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς σκοπιᾶς, πέρα ἀπὸ ἕνα συμβατικὸ σταθμὸ πὸ ἔχει, δὲν μπορεῖ νὰ περιέχει ἄλλο βαθύτερο νόημα. Τὸ νόημα τοῦ νέου χρόνου ἀρχίζει νὰ παίρνει νόημα ἀπὸ τὰ γεγονότα, πὸ ἐκτυλίσσονται μέσα σ' αὐτόν. Ἐκκλησιαστικῶς εἶναι δεδομένο πὸς οἱ ἅγιοι Πατέρες, «οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι», ἔχουν ὀρίσει τὸ ὄλο ἐκκλησιαστικὸν ἔτος νὰ μᾶς ἀναδιπλῶνει τὴν ὄλη θεία συγκατάβαση. Οἱ δεσποτικὲς ἑορτὲς τοῦ ἔτους εἶναι μιὰ ὑπενθύμιση τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅμως καὶ μιὰ πρόσκληση μετοχῆς σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ Του. Ζώντας ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς τὰ γεγονότα αὐτὰ ὡς παρόντα, μετέχει ἐνεργᾶ καὶ ἔτσι συμπορεύεται με τὸν Κύριό του, γεννᾶται μετ' αὐτοῦ, βαπτίζεται, συσταυροῦται καὶ συνανίσταται. Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ γίνεται καὶ δική του ζωὴ. Ζεῖ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ ὅσο προχωρεῖ, τόσο ἐντονότερα ἡ ζωὴ αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ γίνεται καὶ δική του ζωὴ. Καὶ ὅταν φθάσει σὲ κάποια «μέτρα», τότε ἐπαναλαμβάνει τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῆ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ» (Γαλ. 2,20). Πραγματικά, ὁ φθασμένος πιστὸς διαπιστώνει καὶ ἐπαναλαμβάνει πὸς «ἀδὲ ζῶ πιά ἐγώ, ἀλλὰ ζεῖ στὸ πρόσωπό μου

ὁ Χριστός. Καὶ ἡ τωρινὴ σωματικὴ μου ζωὴ εἶναι ζωὴ βασισμένη στὴν πίστη μου στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πὸ με ἀγάπησε καὶ πέθανε ἐκούσια γιὰ χάρη μου». Δηλαδή αὐτὸ πὸ ἰσχύει γιὰ τὸν καθένα ἅγιο γίνεται καὶ δική μας πραγματικότητα. Ὁ ἅγιος ἐπαναλαμβάνει, μέσα στὶς ἀνθρώπινες δυνατότητες, τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἄλλωστε μαζί με τὶς δεσποτικὲς ἑορτὲς συμπλέκονται καὶ οἱ ἑορτὲς τῶν ἁγίων μας. Ὑποβοηθοῦν καὶ αὐτὲς νὰ καταστήσουμε τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ πιὸ προσιτῆ, πιὸ δυνατὴ γιὰ ὅλους μας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ζωὴ αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ὑποθετικὴ ζωὴ, οὔτε ἀπλῶς εἶναι ἱστορικὴ, ἀλλὰ εἶναι παρούσα «νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», ὁ πιστὸς καὶ τὸ συμβατικὸ σταθμὸ τῆς νέας χρονιᾶς τὸν ἀτενίζει με αἰσιοδοξία, ἐλπίδα, ἀσφάλεια καὶ εἰρήνη.

Εὐχὴ τοῦ μόνου πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ὅλοι οἱ συνάνθρωποί του νὰ προσπαθοῦν συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ ζοῦν τὸ μυστήριον τῆς θείας συγκαταβάσεως. Προσωπικά, περιορίζομαι νὰ ἐπαναλάβω με ἄπλὰ λόγια τὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Γονατίζω μπροστὰ στὸν Πατέρα, πὸ δίνει ζωὴ καὶ ὑπαρξὴ σ' ὅλα τὰ ὄντα, οὐράνια καὶ ἐπίγεια. Παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ ἐνισχύει πλουσιοπάροχα καὶ δυναμικᾶ με τὸ Πνεῦμα τοῦ τὸν ἐσωτερικὸ σας ἄνθρωπο, νὰ κατακτήσει ὁ Χριστός τὶς καρδιές σας με τὴν πίστη, καὶ νὰ εἶστε ριζωμένοι καὶ θεμελιωμένοι στὴν ἀγάπη. Ἔτσι θὰ μπορέσετε μαζί με ὀλόκληρο τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ νὰ συλλάβετε ὄλες τὶς ἀπέραντες διαστάσεις τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας καὶ νὰ γνωρίσετε τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, πὸ ξεπερνᾶει κάθε ἀνθρώπινη γνώση. Ἔτσι θὰ σᾶς πλημμυρίσει ἡ πλοῦσια Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ κάμει ἀπείρως περισσότερα ἀπ' ὅσα ζητᾶμε ἢ σκεφτόμαστε, καθὼς ἡ δύναμή του ἐνεργεῖ σ' ἐμᾶς. Ἄς εἶναι δοξασμένος παντοτινᾶ μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν» (Ἐφεσ. 3, 14-21).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιδικῶν, Ἰωάννου Γεωργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνεται κανονικᾶ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιδικῶν.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟΦΥΛΑΚΙΟΝ ΑΥΤΗΣ(*)

325. (Βενετία 1690). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Δ ο ν ά τ ο υ ἐπισκόπου Εὐροίας τοῦ θαυματουργοῦ, ψαλλομένη τῆ Δ' τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς νεωστὶ τυπωθεῖσα ἀναλόμασι τοῦ τιμωτάτου Κυρίου Πάνου τοῦ Σιζράτη ἐκ Παραμυθείας καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθεῖσα τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ Σοφωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀγιοτάτης Ἐπισκοπῆς Βοθροῦτοῦ καὶ Γλυκέως Κυρίῳ Κυρίῳ Παισίῳ Τσίπουρα. Ἐνετίησιν παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν ἔτει 1690.

Διαστάσεων 0,15X0,20. Σελ. 26.

326. Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς, τυπωθεῖσα διὰ δαπάνης καὶ ἐξόδου τοῦ παροσιωτάτου προηγουμένου τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Φιλοθέου τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει Κυρίου Μαιθαίου, χάριν εὐλαβείας τῆς πρὸς τὸν ἅγιον παρὰ δὲ Ἀκακίου ἱερομονάχου τοῦ Διακρούση μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθεῖσα. Ἐνετίησιν ἀρχιζ' παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ἰουλιανῷ. Σελ. κδ'.

Χειρόγραφος σημείωσις: «Ἐχο ἐνθίμησι ὄντας ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ὁ παπαθεοφάνης, 1821 Ἀπριλίου 8 τὴ μεγάλη παρασκευὴ εἰς τε τὴς νικτὸς ὄρα ὄγδοη». Ἄλλη: «ἔχο θήμησιν τῶν κυρῶν ὄπου ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ὁ προηγούμενος ὁ χατζηπαπαζαχαρίας καὶ ἦταν ἀπὸ χορίον πιλουρὶ 1801 δεκεμβρίου 27 ἡμέρα παρασκευῆ, τωτῆς ἀπέθανεν καὶ ὁ μακαρίτης ω σιμεῶν ἡανοναρίου 2 καὶ μέρα τηράδι ἦταν ἀπὸ χωρίῳ Λοζιανῆ, τούτες πύρεν καὶ ὁ παπακωνσταντῖος τὸ γουμενήου, ἀμβρόσιος ἱεροδιάκονος». Ἄλλη: «κάνω ἐνθίμωσιν ὄντας ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ὁ παπαχαράλαμπος καὶ ἦταν ἀπὸ χωρίον ἀσπροκλήσια † 1820 δεκεμβρίου 25».

327. Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Δ ι ο ν ν ο σ ί ο υ τοῦ ἐν Ὀ λ ύ μ π ω ὄρει τῆς Θεσσαλίας ἐκλάμψαντος, τοῦ νέου ἀσκητοῦ, ψαλλομένη τῆ κγ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, ἐνετίησιν ἀρχηκ' 1728, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Σελ. 1-32.

Εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον ὁμοῦ δεμένα τὰ κάτωθι χειρόγραφα κείμενα: α) Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α καὶ βίος

τοῦ Ἁγίου Χ α ρ α λ ά μ π ο υ ς σελ. 1-20 ἐκ τοῦ τέλους πληροφορούμεθα: Ἐγράφη ἢ παροῦσα φυλλάδα εἰς τοὺς χιλήους ἐπιτακσίους σαράντα τέσιρους ἡμέρα δ' ὁ γράφας θεόφιλος τάχα ἱερομόναχος εἰς μοναστήριον Ζάμπορδας. β) Ἀκολουθία τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος Κ υ ρ ι α κ ῆ ς καὶ τοῦ Ἁγίου Θ ω μ ᾶ τοῦ ἐν τοῦ Μαλεῶ μηνὶ Ἰουλίῳ ζ'.

328. (Κωνσταντινούπολις 1901). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Δ ι ο ν ν ο σ ί ο υ τοῦ ἐν Ὀ λ ύ μ π ω ὄρει τῆς Θεσσαλίας ἐκλάμψαντος τοῦ Νέου ἀσκητοῦ, ψαλλομένη κγ' Ἰανουαρίου τὰ πῦν τὸ τρίτον τύποις ἐκδοθεῖσα τῆ δαπάνῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς καὶ τῆ φιλοτίμῳ συνδρομῇ τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1901, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Πατριαρχείου. Εἰς τὸ τέλος παρακλητικὸς κανὼν τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ τοῦ Θαυματουργοῦ.

Διαστάσεων 0,17X0,23. Σελ. 1-66.

329. (Κωνσταντινούπολις 1816). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Δ ι ο ν ν ο σ ί ο υ τοῦ ἐν Ὀ λ ύ μ π ω ὄρει τῆς Θεσσαλίας ἐκλάμψαντος τοῦ νέου ἀσκητοῦ, ψαλλομένη τῆ κγ' Ἰανουαρίου μηνὸς, τανῦν δεύτερον τύποις, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ τῆς αὐτῆς Μονῆς ὁσιωτάτου Ἁγίου Καθηγουμένου Κυρίου Μεθοδίου Παλιούρα ἐκδοθεῖσα, χάριν τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1816.

Διαστάσεων 0,16X0,21. Σελ. 1-30.

Ὁμοῦ εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον: Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α Ἀσματικῆ τοῦ ἐν Ἁγίοις Ὁσιομάρτυρος Δαμιανοῦ τοῦ Νέου ἢ ἐμπεριελήπται καὶ τις κανὼν παρακλητικὸς πρὸς τὸν τίμιον Π ρ ό δ ρ ο μ ο ν ἐπὶ ἀσθενούντιας, ἢ καὶ ἄλλως εἰς συμφορὰς καὶ περιπετείας τελοῦντιας ψαλλόμενος, ποιηθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ ἐπιλεγόμενου Παπαδοπούλου, προτροπῇ δὲ τοῦ παροσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ τιμωτάτου Κυρίου Βησσαρίωνος Χ. Γεωργίου Ἀριστοκλητοῦ τοῦ ἐκ Λαρίσης. Εἰς χρῆσιν τῶν τὴν μνήμην τούτου κατ' ἔτος τελοῦντων καὶ τῶν ἄλλων εὐσεβῶν, ὅσοι τιμᾶν τὸν Ἁγιον βούλονται. Ἐνετίησι αωε', παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Σελ. 1-52.

Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Ν ι

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 665 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17/1989 τεύχους.

κ ο λ ά ο υ τοῦ ἐκ κόμης Μ ε τ ζ ό θ ο υ, καὶ ἐν Τρίκῃ μαρτυρήσαντος. Συντεθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Νικολάου Κύρκου, αἰτήσῃ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, νῦν δὲ δεύτερον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, ἐνετίθησιν ἀφρα', παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι, σελ. 1-24.

Ἀκολουθία καὶ Βίος τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κ ο σ μ ᾶ τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ Ἱσαποστόλου, ψαλλομένη κατὰ τὴν κδ' τοῦ Αὐγουστίνου Μηνός. Ποίημα Σαυφείρου Χριστοδουλίδου τοῦ ἐκ Γραμμένου. Ἐν Βενετία, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων 1814. Ἐπίτιλον κόσμημα: Μέλισσα ἔχουσα ἐκατέρωθεν τὰ ἀρχικά Ν. Γ.Α. Σελ. 1-37.

330. (Βενετία 1745). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἀ χ ι λ λ ί ο υ Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης τοῦ θαυματουργοῦ, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, καὶ μετ' ἐπιμελείας διπλείστης διορθωθεῖσα. ἐνετίθησιν ἀφρα' παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. CON LICENZA DE SUPERIORI. Ἐπίτιλον κόσμημα: Γυνὴ λυσικόμος κρατοῦσα δύο ἀφράς, ἐντὸς καλλιτεχνικοῦ πλαισίου εἰς τὰ ἄκρα κεφαλαὶ λεόντων. Σελ. 1-40.

331. (Βενετία 1745). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Σ ε ρ α φ ἱ μ Ἀρχιεπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διπλείστης διορθωθεῖσα, ἐνετίθησιν ἀφρα', παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι κ.λπ. Σελ. 1-51.

332. (Βενετία 1768). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γ ε ρ α σ ί μ ο υ τοῦ Νέου ἀσκητοῦ, τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Κεφαλληνίας ψαλλομένη τῇ κ' τοῦ Ὀκτωβρίου Μηνός. Συγγραφεῖσα παρὰ Μητροφάνους Ἱερομονάχου τοῦ Ναυπλίου, νεωστὶ μετατυπωθεῖσα καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα ἥς ἐν τῷ τέλει καὶ ἔκθεσις σύντομος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως εἰς ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, παρὰ Ἀναστασίου τοῦ Ἀγιοτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ Κυρίλλου. Ἐνετίθησιν ἀφρα' - 1768. Ἐπίτιλον κόσμημα: Ὁ Ἁγίος Γεράσιμος χαλκογραφία.

333. (Κωνσταντινούπολις 1806). Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ἀ ν τ ω ν ί ο υ τοῦ Νέου καὶ Θαυματουργοῦ τοῦ ἐν τῇ σκήτει Βερροίας ἀσκήσαντος. Ἦτις ἐκκαθαρευθεῖσα καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα, ἐπιστάσις τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Βερροίας Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου νῦν τὸ δεύτερον τύποις ἐξέδοτο ἀναλώμασι τῆς τοῦ Ἁγίου Ἐκκλησίας. Ἐπιτροπεύοντος τοῦ τιμιωτάτου Δομεσίου Κυρίου Ἀντωνίου

Μαρτίνου, χάριν τῆς πρὸς τὸν Ἁγίον εὐλαθείας. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, ἐν ἔτει 1806. Σελ. 1-16.

334. (Βενετία 1765). Π ρ ο σ κ υ ν η τ ἄ ρ ι ο ν τοῦ Μ ε γ ἄ λ ο υ Σ π η λ α ί ο υ. Ἦτιοι περιγραφή τῆς ἱερᾶς καὶ βασιλικῆς Μονῆς τῆς σεβασμίας καὶ θαυματουργοῦ Εἰκόνης τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς παρὰ τοῦ ἀποστόλου Δουκᾶ ἱστορηθείσης, συνταχθεῖσα πρότερον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀπλῆς διαλέκτου καὶ ἐκ διαφόρων κωδίκων καὶ χρυσοούλων παρὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐν ἱεροδιακόνοις καὶ διδασκάλοις Παρθενίου Πελοποννησίου, νῦν δὲ τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ὄσης ἐπιμελείας διορθωθεῖσα πρὸς χάριν εὐλαθείας τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων προσκυνητῶν τῆς χάριτος τῆς προρρηθείσης Ἀγιοτάτης Εἰκόνης τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος. Ἐνετίθησιν 1765, παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Σελ. 1-59. Ἐπίτιλον κόσμημα: Ἡ Θεοτόκος Βροφοκρατοῦσα.

335. (Βενετία 1814). Α ἰ θ ε ῖ α τ Α ε ι τ ο υ ρ γ ῖ α τ οῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, σὺν τὴν τῶν Προηγιασμένων Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου. Ἐκδοσις τρίτη ἐνετίθησιν, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων 1814. Ἐπίτιλον κόσμημα: Εἰκὼν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Βιβλίου δώδεκα χειρόγραφα φύλλα ἐν οἷς περιέχονται: α) Μεγαλυνάρια εἰς Τίμιον Σταυρόν, Ἀγγέλους, Ἀποστόλους καὶ τινὰς Ἁγίους, β) Ἀκολουθίαν εἰς τὴν σὺναξιν τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, μὴνὶ Νοεμβρίῳ η'. γ) Εὐχὴν λεγομένην εἰς τὴν προσκομιδὴν ἣτις ἔχει οὕτως: «Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, οἶδαμεν, οἶδα, φιλόανθρωπε, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἄξιος ὁ ἁμαρτωλὸς ὑπὲρ ἐτέρων εὐχεσθαι, ἢ παρακαλεῖν, ὁ πολλῶν εὐχῶν παρ' ἐτέρων δεόμενος, ἀλλὰ Σὺ ἐνετείλω Φιλάνθρωπε πᾶσιν ἡμῖν ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχεσθαι τούτου χάριν ἀγῶ ὁ ταπεινὸς καὶ ἀνάξιος δαίωμα Σου λέγων... Μνήσθητι Κύριε καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος καὶ ἀθλιότητος, Ἀγαπίου Ἱερομονάχου καὶ συγχώρησόν μοι ὅσα Σοὶ ἤμαρτον, παρ' ὄλων τὸν τῆς ζωῆς μου χρόνων, ἔτει δὲ καὶ τὰ ἀρτίως μοι, ἐπιγεγονότα, πτεσμάτα ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς μου, λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ διανοίᾳ καὶ εὐδόκησον τὴν ἐμὴν τελευταίην γενέσθαι ἐν μετανοίᾳ ἀληθεῖ καὶ πίστει ὀρθοδόξῳ καὶ συνειδῶτι ἀκαταγνώστῳ, πρεσβεΐαις τῆς Παναχαράντιου Σου Μητροδὸς καὶ πάντων τῶν Ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος Σοὶ εὐαρεστησάντων, Ἀμήν», ὡς καὶ ἔτεροι εὐχαὶ καὶ τινα Πασχάλια.

Διαστάσεων 0,14X0,22. Σελ. 1-76. Βιβλιοδεσία δερματόδετος.

336. (Βενετία 1774). Ἀκολούθια τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικάνορος τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν τῷ Καλιστράτου Ὁρει ἀσκήσαντος, ἣτις ψάλλεται ἐν τῇ Ζ' τοῦ Ἀδούστου μηνός. Τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἐξόδων καὶ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου καὶ χρησιμωτάτου ἐν πραγματευταῖς ἀρίστου Κυρίου Κυρίου Δήμου Ἰωάννου Τολιόπουλου τοῦ ἐκ χώρας Κάλιανης. Παρ' οὗ καὶ διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ μνημόσυνον αἰώνιον τῶν αὐτοῦ γονέων, ἀφιερῶθη τῇ σεβασίμῃ Μονῇ τοῦ Ἁγίου, τῇ ἐπωνομαζομένη ΖΑΒΟΡΔΑ (ἣτις εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν) ἵνα παρέχωσιν αὐτὴν δωρεὰν οἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι πατέρες, τοῖς μετ' ἐλλείπειας καὶ πόθου ἐπικαλουμένοις τὸν Ἅγιον. Ἐνετίησι ἀφροδ', παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ. CON LICENZA DE SUPERIORI.

Διαστάσεων 0,16X0,21. Σελ. 1-39. Βιβλιοδεσία δερματόδετος.

Ἀντίτυπον δεύτερον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως ἔτους 1774. Βιβλιοδεσία δερματόδετος. Μερίμνη Μητροπολίτου Γρεβενῶν κ. Σεργίου 1980.

Ἀντίτυπον τρίτον ἔτους 1817 ἐν Κερκύρα «ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Διοικήσεως». Βιβλιοδεσία χαρτόδετος, σελ. 57.

337. (Θεσσαλονίκη 1853). Ἀκολούθια τῆς Ὁσίας Μυροβλύτιδος καὶ Θαυματουργοῦ Θεοδώρου τῆς ἐν Θεσσαλονίκη, μετατυπωθεῖσα συνεργεῖα μὲν καὶ ἐπιμελεία τῶν Κυρίων Ἐπιτρόπων Μ. Ἀθανασίου καὶ Π. Παπαδοπούλου καὶ ζήλου τῶν Ἱερέων τοῦ Ναοῦ τῆς Ὁσίας Σακκελίων Θεσσαλοῦ καὶ Πέτρου Ἐφημερίου, δαπάνη δὲ τῶν φιλοχριστιανῶν καὶ εὐσεβῶν χριστιανῶν. Ἐν Θεσσαλονίκη τυπογραφεῖον Κυριακοῦ Δαρζηλοβίτου 1853.

Διαστάσεων 0,17X0,22. Σελ. 1-83. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

338. (Λευφία 1800). Ἀκολούθια εἰς τὴν Ἁγίαν Μάρτυρα Ζωὴν ποιηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐλλογιμωτάτου διδασκάλου τῆς ἐν Ποιοσάνῃ τῆς Μολδανίας Ἑλληνικῆς καὶ ἀθηνεϊκῆς σχολῆς Κυρίου Νικολάου Ἀτιωνίου. Αἰτήσῃ τῆς Εὐγενεσιότητος ἀρχοντίσης Πιτερέσσας Κυρίας Ζωῆς, συζύγου τοῦ Ἀρχοντος Πιτάρη Κυρίου Νικολάου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἡδὴ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐπιμελεία καὶ διορ-

θῶσει Θεοδοσίου Δημητρίου Παπᾶ Ἀθανασίου δι' ἐξόδων καὶ αἰτήσεως τῆς ἀνωθεν ἀδελφῆς αὐτοῦ. Ἐν Λευφία τῆς Σαξωνίας. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς χήρας τοῦ Λέπερ ΑΩ.

Διαστάσεων 0,15X0,21. Σελ. 1-31. Βιβλιοδεσία ἄδειον.

339. (Βενετία 1643). Θεοτοκάριον, ὠραιότατον καὶ χαρμόσυνον, συγγραφὴν παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας ἐκ τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους βιβλίων, καὶ τανῦν νεωστὶ τυπωθὲν τε καὶ διορθωθὲν ὑπ' αὐτοῦ εἰς δόξαν αὐτῆς τῆς ἀειπαρθένου κόρης καὶ θεομήτορος. CON LICENZA DE SUPERIORI. Ἐνετίησι παρὰ Ἰωάννη Βίκτωρι τῷ Σαβιῶνι ἀρχηγ'. Ἐπισέλιδον κόσμημα: Ἐντὸς καλλιτεχνικοῦ τετραγώνου πλαισίου καὶ ἐπὶ ἐλλειψοειδοῦς κύκλου λέοντες ἀτενίζοντες ἀλλήλους, εἰς τὸ κέντρον κρῖνος.

Διαστάσεων 0,15X0,21. Σελ. α - ρποι'. Βιβλιοδεσία δερματόδετος.

Χειρόγραφος σημείωσις: «Εἶμαι σὴν ὄπον βρῖσκομαι ἁγίαν μονὴν ταύτην, πρῶτα ὁ ἰγούμενος παπαφιλόθεος Ἰσιερα ὀπαπαμηθόφντος, ὀπαπαμανθέος, ὀπαπακύρηλος, ὀπαπαδαβήδ, ὀπαπακωνσιαντίνος, ὁ Διάκος Ἀβράμιος, ὁ γηροισοφ καὶ ἔτηρη πατέρης καὶ ὄπης δὲν φοβάται θεὸν καὶ θέλει νὰ τὼ ἀποξινόσει νὰ ἔχη τὴν κατάρτα τῆς παναγῆς καὶ τῶν πατέρων. Αὐτῷ τῷ θεοτοκάρῳ εἶνη πολὰ ὀφέλημον διὰ τοὺς χριστιανούς... οἱ τοῦ ἀμπελῶνος Πατέρης γρηγορήτη καὶ προσέχησθε ἀρχον'.

340. (Βενετία 1643). Θεοτοκάριον, ἀντίτυπον δεύτερον ὁμοιον τοῦ προηγουμένου. Εἰς τὸ τέλος, ὁμοῦ δεμένα 25 χειρόγραφα φύλλα, περιέχοντα εἰς γραφὴν μικρογράμματον ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ.

341. (Βενετία 1784). Θεοτοκάριον, ὠραιότατον καὶ χαρμόσυνον, τὸ πρὶν ἐπιμελῶς συγγραφὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους βιβλίων παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κορητὸς καὶ τα νῦν μετατυπωθὲν τε καὶ διορθωθὲν εἰς δόξαν αὐτῆς τῆς ἀειπαρθένου Κόρης καὶ Θεομήτορος, παρὰ ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου τοῦ Βέρα. ἀφροδ' ἐνετίησι παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. CON LICENZA DE SUPERIORI.

Διαστάσεων 0,16X0,21. Σελ. 1-76. Βιβλιοδεσία χαρτόδετος.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΦΕΡΡΑΡΑΣ - ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ*

γ'. ἡ περιορισμένη δυνατότης προβολῆς νέων ἐπιχειρημάτων κατὰ τὴν θεολογικὴν ἀντιπαράθεσιν ἀνεδείκνυε τὴν σπουδαιότητα τῆς θεολογικῆς μεθόδου διὰ τὴν πληρεστέραν ἀξιοποίησιν τῶν ἤδη ἐξηγητημένων ἐκατέρωθεν ἐπιχειρημάτων, διό καὶ κατὰ τὰς συζητήσεις ἐγένετο εὐρεία χρήσις, ἂν ὄχι κατάχρησις, τῶν ἀρχῶν, τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἐπίμαχα σημεῖα³⁸.

3. Χρήσις καὶ αὐθεντία τῆς πατερικῆς παραδόσεως.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ μεθοδολογικὸν πρόβλημα τῆς διεξαγωγῆς τῶν θεολογικῶν συζητήσεων εἰς τὴν σύνοδον ἀναφέρεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸν τρόπον θέσεως τῶν θεολογικῶν προβλημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν τρόπον ἀξιοποιήσεως τῆς πατερικῆς παραδόσεως. Καὶ αἱ δύο πλευραὶ εἶχον συμφωνήσει εἰς τὰ βασικὰ κριτήρια καὶ εἰς τὴν ἀξίαν αὐτῶν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν θεολογικῶν συζητήσεων. Ἀπόλυτον κριτήριον ἦτο ἡ Ἁγία Γραφή, ὡς αὕτη ἡμηνεῦθη διὰ τῆς αὐθεντικῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως εἴτε ἐν Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἢ καὶ ὑπὸ τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀποδεικτικὴ ἀξία τῆς πατερικῆς παραδόσεως διεκηρύχθη ἐπανειλημμένως εἰς τὴν σύνοδον ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἐκπροσώπων³⁹.

Εἶναι ἐν προκειμένῳ πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ κατὰ τὰς συνοδικὰς συζητήσεις λιπαρὰ χρήσις πατερικῶν μαρτυριῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ λατινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρόδου Ἀνδρέου Χρυσοβέργη κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τῆς προσθήκης τοῦ *filioque*. Οἱ λόγοι τοῦ ἐκπροσώπου τῶν Δυτικῶν

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 670 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17/1989 τεύχους.

38. Ὁ διαλεκτικὸς συλλογισμὸς ἦτο ἡ βασικὴ μεθοδολογία τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τῆς Δύσεως, ἀλλὰ δὲν ἦτο παραδεκτὸς εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῆς ἀνατολικῆς θεολογίας, ἡ ὁποία ἐφήρμοζεν εἰς τὸν χώρον τῆς θείας πραγματικότητος μόνον τὸν ἀποδεικτικὸν συλλογισμὸν καὶ ἐθεώρει δυνατὴν τὴν χρῆσιν τοῦ διαλεκτικοῦ συλλογισμοῦ μόνον εἰς τὸν χώρον τῆς κοινῆς πραγματικότητος.

39. Τὸ κριτήριον τῆς πατερικῆς παραδόσεως, καθιερωμένον εἰς τὴν πράξιν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, προεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς ὡς ἡ ἀμετακίνητος βᾶσις διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν θεολογικῶν συζητήσεων εἰς τὴν σύνοδον. Τὸ κριτήριον τοῦτο ὁμοίως περιερίετο κυρίως εἰς τὴν πρὸ τοῦ μεγάλου σχίσματος (1054) κοινὴν πατερικὴν παράδοσιν, διό καὶ, παρὰ τὰς περιστάσιμας ἀναφορὰς εἰς ὠρισμένας θεολογικὰς αὐθεντίας τῆς μετὰ τὸ σχίσμα περιόδου (Γρηγόριος Παλαμᾶς, Βοναβεντούρα κ.λπ.), ὁ λόγος περιορίσθη εἰς μαρτυρίας ἐκ τῆς πατερικῆς γραμματείας τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων.

Ἰωάννου ἀποδίδουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν θέσιν τῶν Δυτικῶν ὡς πρὸς τὸ κριτήριον τῆς πατερικῆς παραδόσεως: «Διὰ τοῦτο δοκεῖ δεῖν μεταξὺ συντηρεῖσθαι, ἵνα ἔχωμεν ἐν ταῖς παρούσαις διαλέξεσι τὰς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, οὓς ἡ ἁγία Ἐκκλησία προσίεται, ἕπειτα τοὺς λόγους τοὺς κομισθησομένους, οὓς οὐκ ἔξεσται παραθῆναι μήτε τῷ ἐπιχειροῦντι, μήτε τῷ ἀποκρινομένῳ...»⁴⁰. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἡ γενικώτερον παραδεκτὴ διακήρυξις αὐτῆ, καίτοι ἦτο θεωρητικὴ, ἀπετέλει ὅπωςδήποτε σημαντικὴν δέσμευσιν διὰ τὴν μεθόδου τῶν θεολογικῶν συζητήσεων, διό καὶ τὸ κριτήριον τῆς πατερικῆς παραδόσεως ὑπῆρξε θεωρητικῶς τουλάχιστον ἀδιαμφισβήτητον. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης, ἀπαντῶν εἰς τὸν συνεχῶς προβάλλοντα τὰ κριτήρια τῆς πατερικῆς παραδόσεως μητροπολίτην Ἐφέσου, τονίζει κατὰ τρόπον χαρακτηριστικὸν ὅτι «ἐπὶ τούτῳ πολὺ ἀρέσκομαι, ὥστε πρῶτον ἡμᾶς ἀρχεσθαι ἀπὸ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἁγίων Πατέρων· ἐπειδήπερ αἱ μαρτυρίαι ὄροι εἰσίν, ἐφ' οἷς καὶ ἡμεῖς ἐστάναι ὀφείλομεν...»⁴¹.

Βεβαίως, ἡ ἐξαιρετικὴ αὐθεντία τῆς πατερικῆς παραδόσεως εἰς τὴν σύνοδον ἐκάλυπτε μόνον τοὺς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένους μεγάλους Πατέρας (οὓς ἡ ἁγία Ἐκκλησία προσίεται), ἰδίᾳ δὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον διατυπώσει σχετικὰς πρὸς τὰ συζητούμενα θέματα θέσεις εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Οὕτως, εἰς τὰς ἐργασίας τῆς συνόδου ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ διάφορα θέματα μαρτυρίαι ἐκ τῶν ἔργων τῶν Μ. Ἀθανασίου, Μ. Βασιλείου, ἱεροῦ Ἀδγουστίνου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, Γρηγορίου Νύσσης, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰλαρίου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ψευδο-Διονυσίου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, Πάπα Ἀγάθωνος, Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ κ.λπ. Εἶναι σαφές ὅτι εἰς τὴν σύνοδον ἐτέθη ὡς βᾶσις ἡ πατερικὴ γραμματεία τῆς πρὸ τοῦ μεγάλου σχίσματος περιόδου, ἦτοι ἡ κοινὴ παράδοσις τῆς πρώτης χιλιετίας.

Τὸ κριτήριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πατερικῆς αὐθεντίας ἦτο ἀπόλυτον διὰ τὰς θεολογικὰς συζητήσεις, διό καὶ ἡ χρησιμοποίησις μαρτυρίας ἐκ τῶν ἔργων μὴ ἀνεγνωρισμένων Πατέρων ἐθεωρεῖτο ἀπαράδεκτος. Εἶναι ἐν προκειμένῳ πολὺ σημαντικὴ ἡ παρέμβασις τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν πηγῶν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ λατινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρο-

40. MANSI, XXXI, 720.

41. MANSI, XXXI, 769.

δου Ἀνδρέου, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε μαρτυρίαν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Ἑρμεῖου Σωζομένου (Ε' αἰών): «Τίνος τῶν διδασκάλων ἐστὶ τὸ βιβλίον τοῦτο;... Καὶ προσῆκόν ἐστιν ἐν πράγμασι συνοδικαῖς ἱστορικοῦς ἄνδρας ἀναγινώσκεισθαι;... Ἐκεῖνας δεῖ προσδέχεσθαι τῶν ἱστορικῶν περὶ τὴν πίστιν, ὅσας οἱ Πατέρες ἐδοκίμασαν, ἄλλας δ' οὐχί...»⁴². Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι μόνον ἢ ἀθθεντία τῶν ἐκκλησιαστικῶς ἀνεγνωρισμένων Πατέρων ἦτο κριτήριον εἰς τὰς συνοδικὰς ἐργασίας, ἄλλας καὶ ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποίηθησαν μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον διατυπώσει συγκεκριμένους ἢ διαμφισβητούμενας θέσεις ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα⁴³.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ κριτήριον τῆς πατερικῆς παραδόσεως ἀπετέλει τὴν ἀφετηρίαν ἢ καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν πάσης θεολογικῆς συζητήσεως, διότι διὰ τῆς τυχόν συμφωνίας ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας ἐπιμάχου πατερικοῦ χωρίου ἠδύνατο νὰ θεμελιωθῇ ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀποδεικτικὴ ἀξία τῶν διαδοχικῶν θεολογικῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν δύο πλευρῶν. Αἱ ἐπανειλημμέναι διακηρύξεις καὶ τῶν δύο πλευρῶν διὰ τὴν ἀπόλυτον ἀξίαν τοῦ κριτηρίου τῆς πατερικῆς παραδόσεως δὲν ἐπέτρεπον ἀλλοίωσιν ἢ ὑποβάθμισιν τοῦ κριτηρίου κατὰ τὰς συνοδικὰς συζητήσεις. Οἱ λόγοι τῆς τοιαύτης ὁμοφώνου διακηρύξεως τῆς ἀθθεντίας τοῦ κριτηρίου τῆς πατερικῆς παραδόσεως τῆς πρὸ τοῦ μεγάλου σχίσματος (1054) περιόδου δὲν εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὸν εἰδικὸν σκοπὸν τῆς συγκλήσεως καὶ πρὸς τὸ συγκεκριμένον ἔργον τῆς συνόδου. Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἀπεφασίσθη εἰς μίαν περίοδον παντοδυναμίας τῆς δυτικῆς σχολαστικῆς θεολογίας, ἢ ὅποια ἠύνόει τὴν μέθοδον τῶν διαλεκτικῶν φιλοσοφικῶν συλλογισμῶν διὰ τὴν προσέγγισιν τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως⁴⁴. Ἡ κατὰ τὰς προκαταρκτικὰς ἤδη συζητήσεις ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τῆς μεθολογίας καὶ τῶν κριτηρίων τῶν θεολογικῶν συζητήσεων ὠδήγησεν εἰς τὴν κοινήν ἀποδοχὴν τῆς ἀθθεντίας τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως ὡς βάσεως διὰ τὰς θεολογικὰς συζητήσεις. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἰδιοτυπία τοῦ θέματος τῆς προσθήκης καὶ τῆς θεολογίας τοῦ *filioque* ἐν σχέσει πρὸς τὸ τριαδικὸν δόγμα δὲν παρεῖχεν ἄληθιν δυνατότητα.

42. MANSI, XXXI, 592.

43. Νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ διαπίστωσις ὅτι κατὰ τὰς συνοδικὰς συζητήσεις ἐχρησιμοποίηθησαν ὡς βάσις μαρτυρίαι ἐκ τῶν ἔργων τῶν πατέρων τοῦ Δ' αἰῶνος, καὶ δὴ ἐξ ἐκεῖνων, τὰ ὅποια ἐγράφησαν διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῆς ἀρειανικῆς αἵρέσεως. Ἡ θεολογία τῆς προσθήκης τοῦ *filioque* ὠδήγει τὰς θεολογικὰς συζητήσεις πλησιέστερον πρὸς τὴν διαλεκτικὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ἀρειανισμοῦ. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβεβαιωθῇ καὶ διὰ τῆς προγενεστέρως σχετικῆς θεολογικῆς γραμματικῆς ἐπὶ τοῦ θέματος.

44. Αἱ ἀρχαὶ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τῆς Δύσεως δὲν ἀπέκριντον βεβαίως τὸ κριτήριον τῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἀλλ' ὅπως δὴποτε ὑπέτασσον τοῦτο εἰς τὰς ἐρμηνευτικὰς ἀρχὰς τῆς σχολαστικῆς μεθολογίας καὶ τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐσχετικοποιεῖτο ἡ αὐτοδύναμος ἀποδεικτικὴ ἀξία τῶν πατερικῶν χρήσεων.

Ἡ σύνοδος, τὸσον κατὰ τὸ στάδιον τῆς προετοιμασίας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ἐπεθύμει νὰ ἀποτελέσῃ ἀθθεντικὴν συνέχειαν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἀνεγνωρισμένων ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεδείχθη πληρέστερον καὶ μάλιστα εἰς κρίσιμους περιόδους, ἢ βαθεῖα ἐνότης τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ εἰς τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης. Ἡ διὰ τοῦ μεγάλου σχίσματος (1054) καὶ διὰ τῶν μεταγενεστέρων διαφοροποιήσεων εἰς τὴν κοινήν θεολογικὴν παράδοσιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας περίπου αἰῶνας τῆς διαιρέσεως εἶχον διαμορφώσει μίαν νέαν πραγματικότητα εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν, διὸ καὶ ἡ ἀναδρομὴ διὰ τῆς κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν ἐνότητα ἐκείνην καθίστα ἀναγκαίαν τὴν ὑπέρβασιν τῶν ἐν τῷ μεταξύ ἐπελθουσῶν διαφοροποιήσεων. Ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου Μάρκος ὁ Εὐγενικός ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ κατενόησε τὴν ὄλην ἀποστολὴν τῆς συνόδου: «... Τούτων τὸ ἐν, ὡς εἶοικε, παριδοῦσα καὶ ἐν δευτέρῳ θεμένη ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, λέγω δὴ τὴν ἀγάπην, ... ἐκύρωσε καὶ προήνεγκε δόγμα καθ' ἑαυτήν, οὔτε παρὰ τῆς θείας Γραφῆς ρητῶς κείμενον, οὔτε ταῖς Οἰκουμενικαῖς ἐγνωσμένον συνόδοις, οὔτε παρὰ τοῖς ἐγκρίτοις τῶν Πατέρων ἡμῶν δεδοκιμασμένον· ὃ καὶ γέγονεν αἴτιον τοῦ τὴν εἰρήνην λυθῆναι... Ζητοῦμεν τοῖνυν καὶ παρακαλοῦμεν εἰς ἐκεῖνον ἐπανελεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἠνωμένοι ὄντες τὸ αὐτὸ πάντες ἐλέγομεν καὶ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν σχίσμα. Καὶ ὡς περ ἀνεκαλεσάμεθα τὴν τότε παραλειφθεῖσαν ἀγάπην, οὕτω καὶ τῷ φρονήματι πρὸς τε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνωθῆναι, καὶ πρὸς τοὺς Πατέρας ἡμῶν, τοὺς ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ταῖς ἐπτὰ διαλάψαντας...»⁴⁵.

Ἦτο ὁπωσδήποτε σαφὲς ὅτι ἢ ὡς Οἰκουμενικὴ συγκληθεῖσα σύνοδος Φερράρας - Φλωρεντίας δὲν ἠδύνατο νὰ παρεκκλίνῃ ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἐκείνων κριτηρίων, τὰ ὅποια ἴσχυσαν εἰς τὰς προγενεστέρως ἐπτὰ Οἰκουμενικὰς συνόδους. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ κριτήριον τῆς ἀπολυτότητος τῆς ἀθθεντίας τῆς πατερικῆς παραδόσεως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἀστασιάστως, διότι ἦτο ἤδη ἰσχυρῶς καταχυρωμένον διὰ τῆς συνεποῦς πράξεως τῶν προγενεστέρων Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἐν τούτοις, ἢ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ κριτηρίου αὐτοῦ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς συνόδου παρουσίαζε σοβαρὰ προβλήματα, διότι αἱ ἐν τῷ μεταξύ ἐπελθούσαι θεολογικαὶ διαφοροποιήσεις ἐπηρέαζον ὄχι μόνον τὴν μέθοδον, ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐρμηνευτικῆς τῶν πατερικῶν κειμένων, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου τῆς σχολαστικῆς θεολογίας. Τοῦτο εἶχε καταστῆ ἀναπόφευκτον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου κατὰ τὰς προγενεστέρως ἐνωτικὰς πρωτοβουλίας ἢ θεολογικὰς συζητήσεις, αἱ ὅποια εἶχον μελετηθῆ εἰς βάθος ὑπὸ τῶν κυρίων τουλάχιστον ἐκπροσώπων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἰς

45. MANSI, XXXI, 511.

τὴν σύνοδον. Τὰ συγκεκριμένα θέματα, ὁ ἰδιότυπος χαρακτήρ τῆς ἐνωτικῆς συνόδου, ἡ θεολογικὴ διαλεκτικὴ τῶν προγενεστέρων συζητήσεων καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἀνατολικῶν προσδιώρισαν ἐν πολλοῖς τὴν μέθοδον τῶν ἐργασιῶν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν συνοδικῶν συζητήσεων διὰ τῆς τάσεως τῆς ἐξισοροπήσεως τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς πατερικῆς παραδόσεως καὶ τῶν κριτηρίων τῆς νεωτέρας θεολογίας. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ μετακινηθοῦν ἐκ τοῦ κριτηρίου τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος κοινῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρνηθοῦν τὴν δυνατότητα μιᾶς νέας θεολογικῆς προσεγγίσεως ὑπὸ τὸ πρίσμα καὶ τῆς εἰδικότερας νέας προβληματικῆς.

Ἡ τάσις αὐτὴ ἐξεφράζετο κυρίως ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ἐπεδίωκον νὰ ἐνσωματώσουν τὰ κριτήρια τῆς σχολαστικῆς θεολογίας εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν μεθοδολογίαν τῆς πατερικῆς παραδόσεως διὰ φιλοσοφικῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν. Οὕτως, ἐνῶ καὶ αἱ δύο πλευραὶ συνεφώνουν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κριτηρίου τῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἡ συμφωνία αὐτὴ δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἀπαγορευτικὴ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν νέων ἐρμηνευτικῶν θεολογικῶν προσεγγίσεων, ἐνῶ οἱ Ἀνατολικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποφύγουν πάντοτε τὴν ἐκτροπὴν τῶν συζητήσεων εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν. Ἡ τοιαύτη μεθοδολογικὴ σύνθεσις πατερικῆς παραδόσεως καὶ διαλεκτικῶν συλλογισμῶν ἐχαρακτηρίζετο συνήθως ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν ὡς ἐκτροπὴ ἐκ τῆς συμφωνηθείσης μεθοδολογίας τῶν θεολογικῶν συζητήσεων καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἐξεταζομένου θέματος. Ὅμως δὲν ἀπεκλείετο ἐφ' ὅσον ἀπετέλει ἐρμηνευτικὴν προσέγγισιν πατερικῶν κειμένων, διότι εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν ὑπῆρχε πάντοτε ποικιλία κριτηρίων καὶ μεθόδων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ διότι ἡ τελικὴ ἀναγωγὴ τῶν συλλογισμῶν εἰς τὸ ἀθθεντικὸν πνεῦμα τοῦ πατερικοῦ κειμένου ἐνομιμοποιεῖ τρόπον τινὰ τοὺς θεωρητικοὺς συλλογισμοὺς μεταξὺ τῶν διαλεγόμενων. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἀνατολῆς εἶχον καταλλήλως προετοιμαστῆ διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῶν θεωρητικῶν φιλοσοφικῶν συλλογισμῶν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων θεολογικῶν διαφορῶν διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως ὄχι μόνον τῶν προγενεστέρων θεολογικῶν συζητήσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀξιολογωτέρων βυζαντινῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς.

Ἡ μέθοδος τῆς καταγραφῆς τῶν ἐν συνόδῳ ἀναπτυσσομένων θέσεων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει γραπτοῦ κειμένου ἀντίκρουσις αὐτῶν παρεῖχεν εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τὴν δυνατότητα τῆς συλλογικῆς προετοιμασίας τῆς ἀπαντήσεως, ἡ ὁποία ἐπεβάλλετο τόσον ἐκ τῆς συντομίας τῶν προθεσμιῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης μεταφράσεως τῶν ἐκατέρωθεν προβαλλομένων ἐπιχειρημάτων. Ἐν τούτοις, ἡ μεθοδολογικὴ διαφωνία τῶν δύο πλευρῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξουδετερωθῆ διὰ μόνης τῆς παραδοχῆς

τῶν διαλεκτικῶν συλλογισμῶν εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν προσέγγισιν τῶν πατερικῶν κειμένων. Εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἀνατολῆς διατυπώνονται πολλακίς ἐπιφυλάξεις διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς ἀκολουθουμένης μεθόδου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶχον ἰδιαίτεραν δυσχέρειαν διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῶν συλλογισμῶν.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ θεολογία τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκρουε τὴν χρῆσιν τοῦ διαλεκτικοῦ συλλογισμοῦ εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀκτίστου θείας πραγματικότητος, διότι τοῦτον ἐθεώρει παραδεκτὸν μόνον εἰς τὸν χῶρον τῆς κτιστῆς πραγματικότητος, ἤτοι εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῆς κοσμολογίας. Εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς ἀκτίστου θείας πραγματικότητος ἐφήρμοζεν αὐστηρῶς τὸν ἀποδεικτικὸν συλλογισμόν. Ἀντιθέτως, ἡ σχολαστικὴ θεολογία τῆς Δύσεως ἐφήρμοζε γενικῶς τὸν διαλεκτικὸν συλλογισμόν καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτίστου θείας πραγματικότητος, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε λογικὴ ἀντιστοιχία μεταξὺ κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου. Ἡ μεθοδολογικὴ αὐτὴ διαφορὰ, καίτοι δὲν ἐτέθη εὐθέως πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν σύνοδον, ὅπως δὴποτε ἐπηρέασε τὴν ἐκατέρωθεν ἐπιλογὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιχειρηματολογίας, διὸ καὶ προεκάλεσε ἀμέσους ἢ ἐμμέσους ἀντιρρήσεις τῶν Ἀνατολικῶν ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῶν ὄρων, ἢ τῶν παραδειγματικῶν συλλογισμῶν. Οὕτως, εἰς σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ ἐκπροσώπου τῶν Δυτικῶν Ἰωάννου περὶ τὴν κατανόησιν τοῦ ὄρου («ἐκπόρθιον»), ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου, καίτοι συναφώνησεν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος, παρετήρησεν ὅτι «τὸ τῆς ἐκπορεύσεως ὄνομα διαφόρως μὲν ἐπὶ τε τῶν ὄντων καὶ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λέγεται»⁴⁶.

Ἡ γνωστὴ αὐτὴ διαφορὰ μεθοδολογίας ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταργηθῆ κατὰ τὰς συνοδικὰς συζητήσεις, διότι εἰσήγετο εἰς αὐτὰς διὰ τῆς ἐρμηνευτικῆς τῶν πατερικῶν κειμένων καὶ ἐλειτούργει κατ' ἀναφορὰν πρὸς αὐτά. Οὕτως, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ προσπάθεια τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου Ρόδου Ἀνδρέου νὰ ἀποδείξῃ διὰ συνθέτου συλλογισμοῦ («μείζονος» καὶ «ἐλάσσονος» προτάσεως ὅτι εἰς τὴν φράσιν τοῦ Συμβόλου «ἐκ τοῦ Πατρὸς» (ex Patre) ἐμπεριείχετο συνεπτυγμένως καὶ ἡ φράσις «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» (filioque), διὸ καὶ ἡ φράσις αὕτη ἦτο «ἀνάπτυξις» καὶ ὄχι «προσθήκη». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου ἐχρησιμοποιοῖ εἰς τὸν συλλογισμόν τὴν πρότασιν «πάντα τοῦ Πατρὸς ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ» (Ἰω. 16, 15), διὸ καὶ ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀνήκει ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὸν Υἱόν: «...Οὐδεμία ἐκθεσις, ἀνάπτυξις ἢ σαφήνεια τινὸς ἐπιστήμης ἢ μαθήματος ρηθεῖν ἂν προσθήκη. Ἀλλὰ τὸ «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» λεγόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἐμπεριέχεται τῇ «ἐκ τοῦ Πατρὸς» φωνῇ, ἐξήγησις δὲν αὐτοῦ καὶ ἀνάπτυξις· οὐκ ἄρα ἐστὶ προσθήκη. Ἡ τοιαύτη ἀκολουθία καὶ ὁ τοιοῦ-

46. MANSI, XXXI, 721.

Η ΓΗΡΙΑΤΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ*

Τò ενδιαφέρον τών βυζαντινών για τήν γεροντική ηλικία είναι πολύπλευρο και καλύπτει τέσσερις κυρίως τομείς.

α) **Υγειονομική περίθαλψη τών ηλικιωμένων σε γηροκομεία.**

Τά ιδρύματα τὰ ἀφορώντα στήν δωρεάν ἀνακούφιση τών γερόντων ἀναφέρονται ὡς γηροκομεία, γηροτροφεία, γηροντοκομεία, πτωχεῖα, ἀναπαυστήρες γερόντων. Τò παλαιότερο γηροκομείο στήν Κωνσταντινούπολη θεωρεῖται, κατὰ τὸν χρονολόγο Ψευδοκωδινό, ὅτι ἐκτίσθη ἀπὸ τὴν Ἁγία Ἐλένη, μητέρα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Γηροκομείο τοῦ 4ου αἰῶνα εἶναι τοῦ Εὐφρατᾶ. Τὸν 5ον αἰῶνα ἀναφέρονται γηροκομεία τοῦ βυζαντινοῦ μάγιστρο Ἀνθεμίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορα Μαρκιανοῦ καὶ τῆς συζύγου του Πουλχερίας. Τὸν 6ον αἰῶνα ἰδρύεται τὸ γηροκομείο Πέτρου τοῦ Πατρικίου. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ γηροκομεία, ὅπως τοῦ Στεφάνου στήν περιοχή Ἀρματίου, τοῦ αὐτοκράτορα Ρωμανοῦ, τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορα κ.ἄ., τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

Ἡ διοίκηση τών γηροκομείων ἀσκειῖται ἀπὸ τὸν γηροκόμο, εἰδικὸ γηροτρόφο ἢ γηροντοκόμο, ὁ

* Ὁμιλία στὸ Α' Πανελλήνιο Συνέδριο τῆς Ἑλληνικῆς Γεροντολογικῆς Ἐταιρείας μὲ διεθνή συμμετοχή, Ἀθήνα 8 Δεκεμβρίου 1989.

τος συλλογισμὸς ἄριστός ἐστι καὶ οὐ δύναται ἀρνηθῆναι. Λεῖπεται δεῖξαι τὴν μείζονα τοῦτου τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τὴν ἐλάττονα. Ἡ μείζων ἀποδεικνύεται τοῦτον τὸν τρόπον. Τὸ προστιθέμενόν τι προστίθεται ἐξωθεν. Τοῦτον τὸν τρόπον νοοῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἄριστοτέλης ἐν τῷ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, ὅπου ἐκεῖνος λέγει περὶ θρέψεως· λέγει γάρ, ἀνάγκη τὸ τρεφόμενον τρώγεσθαι, προστιθεμένου ἐξωθεν... Ἀπὸ τούτων συμπεραίνει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς ἔχει πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἀγαθὰ κατὰ φύσιν καὶ οὐσιώδη, ἔξει καὶ τὸ ἐκπορεύειν τὸ Πνεῦμα, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ, μενόντων τῶν προσωπικῶν ιδιωμάτων»⁴⁷.

(Συνεχίζεται)

Καθηγητὴς ΒΛΑΣΙΟΣ Ι. ΦΕΙΔΑΣ

47. MANSI, XXXI, 556-557. Ἡ προβολὴ τῆς ἀναλογίας μεταξὺ τροφῆς καὶ θρέψεως διὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ συλλογισμοῦ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ὡς ὑπονοουμένης εἰς τὴν φράσιν τοῦ Συμβόλου «ἐκ τοῦ Πατρὸς», ἦτο μὲν νόμιμος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ κατῆργει τὴν διάκρισιν (κτιστοῦ) καὶ «ἀκτιστοῦ», μεταξὺ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει λογικὴ ἀντιτιπία. Ἐν τούτοις, ὁ συλλογισμὸς εἶχεν ἐσωτερικὴν λογικὴν ἀνάπτυξιν, διὸ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγνοηθῇ εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἀνατολικῆς θεολογίας.

ὁποῖος ἔχει κοινωνικὴ θέση σπαθαρίου καὶ δύναται νὰ εἶναι πατρίκιος, γιατρός, ἐπίσκοπος. Ἀνωτέρα ἀρχή, στήν ὁποία ἀναφέρονται οἱ διευθύνται ἱατροὶ ἢ μὴ τῶν γηροκομείων εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος τῆς περιοχῆς. Λαοδοσία πεπραγμένων καὶ οἰκονομικὰ θέματα ἀναφέρονται σαυτὸν. Ἐπὶ ἀναφυομένων προβλημάτων ἀνωτέρα ἀρχή ἀποτελεῖ ὁ Μητροπολίτης, ἀνωτάτη δὲ ὁ Πατριάρχης, οἱ ὁποῖοι ἐλέγχουν τὴν καλὴ λειτουργία τῶν ιδρυμάτων.

Οἱ οἰκονομικοὶ πόροι τῶν γηροκομείων προέρχονται κυρίως ἐκ δωρεῶν, κληρονομιῶν, διαθηκῶν, δανείων, ὑποθηκῶν, μισθώσεων ἀκινήτων καὶ ἀγοραπωλησιῶν. Μὲ διατάξεις Νεαρῶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6ος αἰῶνας), Βασιλικῶν τοῦ Λέοντος Βασιλέως (10ος αἰῶνας), Νεαρῶς τοῦ Ἰωάννη Βατάτζη (ἔτος 1229) καὶ τὸ Σύνταγμα Ματθαίου Βλάσταρη (14ος αἰῶνας) ἢ περιουσία τῶν γηροντοκόμων, πτωχοτρόφων, ἱατρῶν διευθυντῶν καὶ ἐπισκόπων δὲν περιέρχεται μετὰ θάνατον σὲ συγγενεῖς, ἀλλὰ στὰ εὐαγῆ αὐτὰ ιδρύματα. Ἀπὸ τὴν περιουσία ιδιώτη, ποὺ δὲν ἄφησε διαθήκη, τὸ ἕνα τρίτο δωρίζεται σὲ γηροκομεία καὶ πτωχεῖα, σύμφωνα μὲ Νεαρά τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου (ἔτος 959).

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω τὰ γηροκομεία ὑπόκεινται σὲ φορολογία. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστίνος τὸ ἔτος 569, τροποποιῶν προηγούμενην, 149, Νεαρά τοῦ πατρὸς του Ἰουστινιανοῦ, οὐδεμία παρέχει ἐλάφρυνση ἢ διευκόλυνση «πρὸς τὴν ἐπιχειρημένη αὐτῷ δημοσίων φόρων καταβολὴν... οὔτε εὐαγὲς πτωχεῖον ἢ μοναστήριον». Ὅπως ἀντίθετα ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων μὲ τὶς 58 καὶ 61 Νεαρῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ (ἔτος 1153 καὶ 1158) καὶ τὴν 81 Νεαρά τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Β' (ἔτος 1181) αἶρει ἢ τροποποιεῖ τὴν φορολογία τῶν νοσηλευτικῶν ιδρυμάτων καὶ διευκολύνει τὴν λειτουργία τους.

Ἡ διαβίωση ἐντὸς τῶν γηροκομείων ἦταν ἱκανοποιητικὴ. Ὑπῆρχαν καὶ νοσοκόμοι γιὰ τὴν φροντίδα τῶν γερόντων. Στὸς τροφίμους τῶν γηροκομείων, ὅπως τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορα στήν Κωνσταντινούπολη, προσφέρονταν ψωμί, κρασί, ξερὰ φασόλια, λάδι, τυρὶ, χρήματα, ροῦχα καὶ ξύλα γιὰ τὴν θέρμανσή τους. Σὲ διάφορες γιορτὲς τοὺς ἐδίδαν εἰδικὰ δῶρα. Ὑπῆρχε ἱερέας γιὰ τὶς θερησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν τροφίμων. Ἄν κάποιος ἀρρώσταине, τοῦ ἔφερναν γιατρὸ ἀπὸ τὸ νοσοκομείο. Δυὸ φορές τὸν μῆνα ἔκαναν μπάνιο σὲ λουτρά.

Ἡ ἴδρυση γηροκομείων ἐπιτελεῖται ἀπὸ πολίτες, ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τοὺς αὐτοκράτορες καὶ τὸ κράτος. Ὁ δωρητὴς ἢ ἰδρυτὴς γηροκομείου δύναται νὰ καθορίζῃ τὸν τρόπον διοικήσεως ἢ διαχειρίσεως τοῦ ιδρύματος διὰ τοῦ δωρεαστικοῦ καταστατικοῦ, ὅπως καὶ οἱ κληρονόμοι του. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ιδιωτικοῦ δωρεαστικοῦ καταστατικοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐν εἰδει

διαθήκης συνταχθεῖσα «Διάταξις» τοῦ ἔτους 1077: «Διάταξις σὺν Θεῷ γενομένη παρὰ Μιχαὴλ Πατριάρχου, ἀνθυπάτου, τοῦ Ἀτταλειάτου, ἐπὶ τῷ παρ' αὐτῷ συστάντι πτωχοτροφείῳ... ὀρίζω ἵνα κατασκευασθῶσιν ἀναπαυστήρες... γέρουσιν ἀδυνάτοις καὶ ἀναπήροις καὶ ἐνδεέσι». Σημειώνεται ἵδρυση γηροκομείων καὶ πτωχείων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅπως ἀπὸ τὸν Μ. Βασίλειο καὶ τὸν Γρηγόριο Ναζιανζηνό. Σὲ Κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμένης Συνόδου ἀναφέρεται ὅτι ἀπταχεῖά εἰσι τὰ εἰς πτωχῶν ἀφωρισμένα πρόνοιαν καὶ διοίκησιν, τὰ γηροκομεῖα... ἐν οἷς καταπαθεῖς ἀνάκεινται καὶ τρέφονται). Ἀναφέρεται πατριαρχικὴ δωρεὰ γηροκομικοῦ κτηρίου, ὅπως τοῦ Πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας κυροῦ Νικηφόρου. Ἐξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα τὸν 5ον αἰῶνα ὁ ὁσῖος Θεοδοσίος ὁ Κοινοβιάρχης ἰδρύει γηροκομεῖο ἐντὸς τῆς μονῆς μαζί με ὀρφανοτροφεῖο καὶ νοσοκομεῖο. Ἰδρυτικὲς διατάξεις αὐτοκρατόρων εὐνοοῦν τὴν δημιουργία γηροκομείων καὶ πτωχείων. Χρυσόβουλλον τοῦ ἔτους 1079 ὀρίζει: «τὸ ἴσον τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου τὸν ἐντὸς τοῦ κάστρου τῆς Ραιδεστοῦ παρ' αὐτοῦ δεσποζόμενον οἶκον εἰς πτωχοτροφεῖον κατασκευάσας... ἀφιέρουσε». Ὅπως ἀντίθετη διάταξη ἐκδίδει ὁ αὐτοκράτορας Νικηφόρος Φωκάς. Μὲ τὴν 19 Νεαρά, ἔτους 964, ἀποφαίνεται «περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι νέα... γηροκομεῖα... ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν μηδενὶ ἐξέστω μὴ ἀγρούς, μὴ τόπους... γηροκομείους... παραπέμπειν». Ἄλλ' ἢ ἐν λόγῳ Νεαρά ἀνηρέθη ἀπὸ τὴν 26 Νεαρά Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου τὸ 988.

β) Νομοθεσία γιὰ τὴν κοινωνικὴ προστασία τῶν ἡλικιωμένων.

Ἐπάρχουν διατάξεις νομικὲς, αὐτοκρατορικὲς, ἐκκλησιαστικὲς, ποὺ ἀφοροῦν κοινωνικὲς διευκολύνσεις καὶ βελτίωση τῶν ὅρων ζωῆς τῶν γερόντων. Γιὰ νὰ θεωρηθῇ κάποιος ὡς γέρων ἀπὸ τὴν κρατικὴ νομοθεσία πρέπει νὰ υπερβαίνῃ τὰ νομικὰ ὅρια τοῦ γήρατος, ποὺ κατὰ τοὺς Πανδέκτες τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας εἶναι τὸ ἑβδομηκοστὸ ἔτος. Οἱ ἰατροὶ χορηγοῦν στοὺς γέροντες ἀνικανότητα πρὸς ἐργασία, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κοινωνικὲς ὑπηρεσίες καὶ συνταξιοδότηση λόγῳ γήρατος. Διάταξη τῶν Βασιλικῶν προβλέπει: «ὁ γηράματι ἤδη ἀσθενήσας καὶ μὴ δυνάμενος δαπανῆσαι περὶ τὴν λειτουργίαν ἀπολύεται διὰ τοῦ ἀρχοντος». Οἱ ὑπερεβδομηκοντούτες ἀπαλλάσσονται τῶν ἐπιτροπειῶν καὶ τῶν προσωπικῶν λειτουργιῶν. Οἱ πολιτικὲς λειτουργίαι εἶναι ὑποχρεωτικὲς δημόσιες δαπάνες καὶ ὑπηρεσίες τῶν πολιτῶν. Παρέχεται ἐπίσης ἀποστράτευση λόγῳ γήρατος. Κατὰ τὸν Ἰουστινιανεῖον Κώδικα «προνόμιον ἔχουσιν οἱ διὰ γῆρας ἀποστρατευθέντες». Ἡ σύνταξη καὶ τὸ ἐφ' ἅπαξ λόγῳ γήρατος χορηγεῖται κατόπιν ἰατρικῆς γνωμοδοτήσεως. Σύμφωνα μὲ τὸ Ἐπαρχιακὸ Βιβλίον τοῦ Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ, «εἰ ἀδυνάτως ἔχει ὁ πριμμικῆρος (ἀρχιθαλαμηπόλος, διοικητικὸς διευθυντῆς τμήματος νοσοκομείου) διὰ... γῆρας... τὰ τοῦ πριμμικηράτου αὐτοῦ ἐκτελεῖν... σχολαζέτω λαμβά-

νων τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ». Στὰ δικαστήρια οἱ γέροντες δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ προσέλθουν ὡς μάρτυρες. Ἱατροδικαστικὸ θέμα τίθεται γιὰ τὸ ἔγκυρο ἢ μὴ διαθήκης γενομένης ἀπὸ γέροντα. Κατὰ τὰ Βασιλικά, τὸ πρόβλημα εἶναι «ἂν ἡ νοσηρὰ (τοῦ διατιθεμένου) κατάστασις, τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος... χαρακτηριζομένη παραφροσύνη... ἀναισθησία τοῦ λογικοῦ... πηγάζουσα ἐκ γήρατος, ἐκ μακρᾶς καὶ ἀνιάτου νόσου... ἐπέτρεπε τῷ διαθέτῃ τὴν σύνταξιν ἐγκύρου διαθήκης· ἀλλὰ ἡ λύσις τοιοῦτου ζητήματος εὕρισκεται πρωτίστως ἐν τῇ ἰατροδικαστικῇ». Παρὰ ταῦτα, ὁ «ὑπέργηρος» ὑγιῆς συντάσσει διαθήκην.

Γιὰ τοὺς γέροντας ὑπάρχει νομικὴ κάλυψη γηροκόμησης ἀπὸ τοὺς παῖδας, ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει θεσμοθετημένη ἀχαριστία καὶ ἀποκλήρωση. Διάταξη τῆς ἐν Γάγγρα Συνόδου ὀρίζει: «ὁ κανὼν τοὺς παῖδας θέλει γηροβοσκεῖν... τοὺς γονεῖς». Ἄλλως «ἐκπίπτουσι τῆς νομίμου περιουσίας οἱ παῖδες». Κατὰ τὸν Πρόχειρο Νόμο τῶν Μακεδόνων αὐτοκρατόρων ὀρίζονται «ἀπόκληροι» καὶ «ἀχαριστοὶ» οἱ παῖδες «εἰ... γῆρα καὶ ἀδυναμία καταντησάντων τῶν γονέων, ἀμελήσειαν τῆς τούτων φροντίδος». Τέλος τὸ γῆρας ἀποτελεῖ πρόνομιον ἐλευθερίας εἰσόδου πρὸς περιθάλψη στὴν πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη. Κατὰ τὰ Βασιλικά «τοὺς δὲ... τῇ πολιᾷ βαρεῖς ἀνενοχλήτους εἶναι κελεύομεν ἐπὶ... τῆς βασιλίδος πόλεως, τὰ προσήκοντα πράξαντας εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελθεῖν χώρας».

γ) Γηριατρικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ.

Ἡ γηροντικὴ ἡλικία ἀπετέλεσε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἀντικείμενον εἰδικῆς ἐρεῦνης καὶ ἰατρικῶν φροντίδων. Κατὰ τὸν Ἀέτιον Ἀμιδηνόν (8ος αἰώνας), ἀρχίατρον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, «τὸ κατὰ φύσιν γῆρας ἢ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ κράσις τῶν σωμάτων ἐστὶ, ἐκ πολυετίας γιγνομένη... ὁ τοῖνον γνοὺς τὴν διάθεσιν ἐπιστημονικῶς... ἀγαθὸς ἂν εἴη γερόντων ἰατρός». Κατὰ τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνόν (8ος αἰώνας), τὸ γῆρας ἀρχίζει ἀπὸ «τεσσαράκοντα δύο ἐτῶν» καὶ συνεχίζεται «ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα». Οἱ πέραν τῆς ἡλικίας αὐτῆς, μέχρι τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς τοὺς, καλοῦνται «ἐσχατόγηροι», κατὰ δὲ τὰ Βασιλικά «ὑπέργηροι». Ὁ μοναχὸς Μελέτιος ἰατροσοφιστῆς (8ος αἰώνας) χαρακτηρίζει «ἡλικίαν... τετάρτην τὴν τῶν γερόντων». Θεωρεῖ ὡς τρίτην ἡλικίαν «τοὺς παρακμάζοντας», οἱ ὅποιοι εἶναι «ξηροὶ καὶ ψυχροὶ», ἐνῶ «οἱ γέροντες εἰσι ψυχροὶ καὶ ὑγροὶ παραπλήσιοι τῷ χειμῶνι».

Σύμφωνα μὲ τοὺς βυζαντινοὺς ἰατροὺς συγγραφεῖς, οἱ κινήσεις τῶν γερόντων γίνονται δυσκολώτερες, ἐμφανίζονται ἀπώλεια ἰσορροπίας καὶ ἀκράτεια οὔρων καὶ κοπράνων. Εἶναι εὐαίσθητοι στὴν καταρροή, ἐμφανίζουν λεύκανση τῶν τριχῶν καὶ σημεῖα ἐγκεφαλικῆς ἀρτηριοπαθείας. Κατὰ τὸν Θεοφάνη τὸν Νόννον (10ος αἰώνας), ἀπώλεια μνήμης γίνεται «ἐπὶ ψυχρότητι καὶ ὑγρότητι ἀμέτρῳ τῆς ὀπισθίας κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου». Ὁ Νικόλαος Μυρψός (13ος αἰώνας) σημειώνει τὸν παρκινσονικὸν τρόπο τῶν χει-

ρῶν καὶ «τοὺς τὴν κεφαλὴν τρομῶδη ἔχοντας». Ὁ Παῦλος Αἰγινίτης (7ος αἰώνας) ἀναφέρει νοσήματα γεροντικῆς ἡλικίας, ὅπως ρευματικά, ποδάγρα, νεφρολιθίαση. Ὁ Μέγας Βασίλειος περιγράφει τὴν πρεσβυωπία τῶν ἡλικιωμένων. Ὁ Λέων ἰατροσοφιστής (9ος αἰώνας) ἐρευνᾷ τὸν καταρράκτη ὑπὸ τὸν ὄρον «ὑπόχυσις», ὁ δὲ Παῦλος Αἰγινίτης μὲ τὴν ὀνομασία «ὑπόχυμα».

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν νοσηρῶν καταστάσεων τοῦ γήρατος προτείνεται ὑγειονομολογικὴ ἀγωγή καὶ ἐφαρμόζεται φαρμακευτικὴ ἢ χειρουργικὴ θεραπεία. Ὡς πρὸς τὴν διαίτα ὁ Ἀέτιος συμβουλεύει ἢ τροφή νὰ χορηγεῖται σὲ μικρὲς ποσότητες καὶ πολ- λάκις τῆς ἡμέρας. Ἡ τροφή πρέπει νὰ περιλαμβάνη «ἄρτον μετὰ μέλιτος... λάχανον ἐκ τεύτλου (παντζάρι) καὶ μαλάχης (μολόχας)... ἰχθύων πετραίων ἢ πελαγίων, ὄρνιν ἐξ ἀπλοῦ ζωμοῦ... καὶ τὸν χειμῶνα τὰς ἰσχάδας (ξηρὰ σῦκα)...». Ὁ «οἶνος τοῖς γέρονσι χρησιμώτατος λεπτὸς... ξανθός», προκαλεῖ θέρμανση καὶ διούρηση: «θερμαίνεσθαι πάνυ αὐτῶν τὰ μόρια... δι' οὖρων καθαιρεσθαι τὸν ὄρον τοῦ αἵματος... γλυκεῖ δὲ (οἶνω) εἰ βούλοιο γέρον χρῆσθαι μετὰ τὸ λουτρόν». Ἀπαγορεύονται ὠρισμένες τροφές: «ἀπέχεσθαι χρὴ τοὺς γέροντας ἐδεσμάτων οἷα... τυροί, ὠὰ ἐφθὰ (βραστά), κοχλίας (σαλιγκάρια), βολβοὶ (ρίζες) μύκητες, φακὴ καὶ τῶν ὀστρέων ἢ σάρξ». Κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον Τραλλιανὸν (8ος αἰώνας), «τὰ κάστανα ὀπτὰ (ψητὰ) ὠφελοῦσι καὶ προσέτι τοὺς ρευματισμοὺς ἀμβλύνουσι... δίδου καὶ σταφίδας». Ἡ λουτροθεραπεία ἐξαιρεται ἀπὸ τὸν Ἀέτιον: «λουτρόν... δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας». Ἡ φυσιοθεραπεία περιλαμβάνει ἡσύχους περιπάτους, τὴν χρῆση αἰώρας (σὲ κλίνη ἢ σὲ πολυθρόνα), «τὰ πρόποντα γυμνάσια γέρονσι» καὶ τὰς μαλάξεις «δι' ἐλαίου γλυκέος» καὶ «χυλοῦ πτυσσάνης (κριθῆς)». Λαμβάνεται πρόνοια καὶ γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ ἁρμονία τῶν γερόντων: «ἀποχὴ κόπων καὶ φροντίδων καὶ ἀγρυπνιῶν ἔστω». Πρὸς ἀνανέωση τῶν κυττάρων τοῦ γεγηρακότος ὀργανισμοῦ ὁ Ἰωάννης Ἀκτουάριος (14ος αἰώνας) χορηγεῖ εἰδικὸ φάρμακο «ἄκοπον» περιέχον: μεταλλικὴ οὐσία ἀδάρη, σμύρνα, ἀφρόνιτρο, φυτὸ φλόμο, ὀποβάλαμο. Ἐπίσης ὁ Κωνσταντῖνος Μελιτινιώτης (14ος αἰώνας) χορηγεῖ ἀντίδοτον πρὸς γηραιὰ σώματα. Ὁ Παῦλος Αἰγινίτης δὲν συνιστᾷ τίς γενετήσιες σχέσεις. Ἐπὶ ποδάγρας, νεφρολιθίασης καὶ ρευματισμῶν χορηγεῖται γιὰ πρώτη φορὰ κολχικό, ἐπίσης δὲ πετροσέλινο, σκόρδο. Ἐπὶ βρογχίτιδος καὶ κατάρρου ὁ Ἀέτιος συνιστᾷ εἰσπνοὲς ἀτμῶν τοῦ φυτοῦ μελανθίου (μαυροσῆσαμου) καὶ τὴν οὐσία τῶν ἀμυγδάλων ὡς ἀποχρεμπτικὴ. Σὲ ἀπώλεια μνήμης οἱ Θεοφάνης Νόννος καὶ Μιχαὴλ Ψελλὸς χορηγοῦν ἀντιδότης καὶ ἐφαρμόζουν φυσιοθεραπεία τῆς κεφαλῆς καὶ λουτροθεραπεία. Στὰ ἐγκεφαλικά ἐπεισόδια ὁ Ὀρειβάσιος (4ος αἰώνας) χορηγεῖ πόματα ἀπὸ ἔκκριμα ἀδένων κάστωρος καὶ σαγαπηνῶ (φαρμακευτικὴ κομμοεορρητίνη). Οἱ Παῦλος Αἰγινίτης καὶ Λέων ὁ ἰατροσοφιστής ἀναφέρουν ἐγγείρηση καταρράκτου ἀφοῦ ὠριμάσει: «διὰ παρακεντήσεως, οὐ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὅταν χρονίσῃ».

δ) Πνευματικὴ θεώρηση τοῦ γήρατος.

Κατὰ τὴν βυζαντινὴ ἀντίληψη καὶ πίστη, τὸ γήρας ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπίας ἔχει μιὰ ἄλλη ἐσωτερικὴ διάσταση, καθαρὰ πνευματικὴ. Τὸ σεβάσμιο καὶ πάλλευκο τοῦ προσώπου τοῦ γέροντος ἀντανακλᾷ σοφία καὶ σύνεση, ἀγαθοσύνη καὶ δικαιοσύνη, εἶναι εἰκόνα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς καὶ ἀντικατοπτρίζει τὸ πρόσωπο τοῦ «Παλαίου τῶν ἡμερῶν», ὅπως τὸ περιγράφει στὴν Ἀποκάλυψη ὁ Ἰωάννης: «καὶ ἐπιστρέψας εἶδον... ὅμοιον ὑπὸ ἀνθρώπου... ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον λευκόν, ὡς χιών» (Ἀποκ. Α' 12-16).

Στὸν κοινωνικὸ τομέα, ἡ βυζαντινὴ ἀντίληψη δὲν θεωρεῖ τὸν γέροντα παθητικὸ στοιχεῖο. Ἀναγνωρίζει τὴν πνευματικὴ του ὑπόσταση καὶ τὸν ἀνυψώνει ὡς Νέστορα πεπειραμένο καὶ σοφὸ σύμβουλο, σὲ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς. Τὸν θέλει ἀμακροσημερεύοντα καὶ ὑγιᾶ, τὸν βοηθεῖ ποικιλοτρόπως καὶ σὲ καιρὸ ἀσθενείας λαμβάνει πρόνοια περὶ αὐτοῦ. Ὁ βυζαντινὸς δέσεται γιὰ τοὺς γέροντας ὅπως καὶ γιὰ τὰ νήπια καὶ τοὺς νέους: «τὰ νήπια ἐκθρεψον, τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον, τὸ γῆρας περικράτησον».

Παρὰ ταῦτα, ἀπὸ τὸ γῆρας δὲν ἀπολείπει ἡ συναίσθηση τῆς παντελοῦς ἀδυναμίας, ἡ τραγικότητα τῆς μοναξιάς καὶ τῆς ἐγκατάλειψης τῶν δυνάμεων. Ἡ ἀγωνία αὐτὴ ἐκφράζεται μὲ τὴν κραυγὴ: «μὴ ἀπορρίψης με ἐν καιρῷ γήρατος, ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύ μου μὴ ἐγκαταλίπης με» (Ψαλμ. 70, 9). Ἡ ὑπέρβαση τῶν δεινῶν αὐτῶν ἐπιτελεῖται μὲ τὴν βεβαία ἐλπίδα ὅτι, «τὰ τέλη τῆς ζωῆς» θὰ εἶναι ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά.

Τέλος, ἡ βυζαντινὴ πίστη δίδει στὸν γέροντα τὴν προοπτικὴ καὶ τὴν διάσταση τοῦ αἰωνίου. Τὸν βλέπει φεύγοντα ἀπὸ τὴν ζωὴ νὰ πορεύεται εἰς «χώραν ζώντων».

Συμπερασματικά ἀπὸ τὴν ὅλη ὁμιλία καταφαίνεται ὅτι ἡ γηριατρικὴ κοινωνικὴ πρόνοια στὸ Βυζάντιο συνδέεται καὶ συνυφαίνεται μὲ μιὰ ἀπὸ τίς σημαντικότερες πλευρὰς τοῦ φιλανθρωπικοῦ χαρακτῆρα καὶ τοῦ πνεύματος εὐποίας τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, καλύπτει δὲ τὴν γεροντικὴ ἡλικία ἀπὸ κάθε πλευρὰ, ὕλική, κοινωνική, σωματικὴ, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ.

ΑΡ. ΕΥΤΥΧΙΑΔΗΣ — ΣΠ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ
(Ἱστορία Ἰατρικῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- ★ Ἐπισκόπου Ἀγγελῶου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντη- ση σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (1988 - 1988).
- ★ Ἐπικ. Καθηγ. Γ. Ἀντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.
- ★ Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΛΗ ΤΩΝ Ε.Φ.Τ. ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ*

Μακαριώτατε,

Με τὴν δοθήθεια καὶ εὐλογία τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ μας πραγματοποιεῖται σήμερα ἡ σύναξη αὐτῆ τῶν Μελῶν τῶν Φιλοπτώχων Ταμείων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, πού συνιστοῦν τὸν πυρῆνα τοῦ ἔργου τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν καθοδήγησή Σας ἐπιτελεῖται στὶς Ἐνορίες τῆς. Δίδεται, ἔτσι, ἡ εὐκαιρία, ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Νέου Ἔτους καὶ τῇ ἀναλήξει ἀπὸ τὰ νέα Μέλη τοῦ διορισμοῦ των, νὰ ξεκινήσει σήμερα ἡ νέα αὐτῆ προσπάθεια, με τὴν παρουσία μάλιστα Ὑμῶν, Μακαριώτατε, ὡς Πνευματικοῦ Πατρὸς καὶ Προέδρου τοῦ «Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου» τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ὅχι δὲ μόνο ἡ παρουσία Σας, ἀλλὰ καὶ ἡ μακρὰ καὶ πολύτιμη πείρα Σας στὸ ἔργο τῆς ἀγάπης, εἶναι ιδιαίτερα ἐνισχυτικὰ δι' ὅλους μας. Διότι ὅλοι γνωρίζουμε τὸ σπουδαῖο φιλανθρωπικὸ ἔργο, πού ἔχετε ἐπιτελέσει, ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς θητείας Σας ὡς διακόνου καὶ πρεσβυτέρου εἰς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ, ὡς καὶ τίς ποικίλες πρωτοβουλίες Σας γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση καὶ περίθαλψη τῶν ποινεμένων καὶ πασχόντων. Με τὴν εὐχὴ καὶ εὐλογία Σας θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ ἀπευθύνω δύο λόγους ἀγάπης στὰ παριστάμενα μέλη, πού ἐκπροσωποῦν τὰ 138 Φιλόπτωχα Ταμεία τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ὡς κοινωνία ἀγάπης ἡ Ἐνορία, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὀφείλει νὰ ὀργανώσει τὴν μέριμνά της γιὰ τὰ πάσχοντα μέλη τῆς. «Τοὺς πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν» (Ματθ. 26,11), εἶπε τὸ ἀδιάφυστο στόμα τοῦ Κυρίου, δηλώνοντας ἔτσι ὅτι, ὅση καὶ ἂν εἶναι ἡ εὐημερία τῶν κοινωνιῶν μας, δὲν θὰ λείψουν οἱ ἀνάγκες καὶ τὰ διάφορα προβλήματα. Γι' αὐτὸ ἀποστολική, δηλαδὴ Θεόπνευστη, ἐντολὴ εἶναι διὰ τὸν καθένα μας τὸ «χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» (Ρωμ. 12,15). Ἡ μέριμνα διὰ τοὺς πάσχοντες ἀδελφούς μας πρέπει νὰ θρίσκειται στὸ κέντρο τῆς δραστηριότητος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐν προκειμένῳ τῆς Ἐνορίας, γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ἀνήκει στὴν οὐσία τῆς ποιμαντικῆς μας διακονίας. Ὁ πόνος καὶ ἡ δυστυχία πού ἀπροσδόκητα καὶ ἀδυσώπητα πλήττουν κά-

ποιους ἀδελφούς μας, δὲν μποροῦν νὰ ἀφήσουν ἀσυκίνητο κανένα μας. Διότι συνδεόμεθα ὅλοι με τὸ αὐτὸ ἅγιο Πνεῦμα σὲ μιὰ ἀγιοπνευματικὴ κοινωνία πίστεως καὶ ἀγάπης, στὴν «ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὅπως φάλλουμε καὶ ὁμολογοῦμε στὴ Θεία Λειτουργία. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικὴ κοινωνία πραγματοποιεῖται —λαμβάνει σάρκα καὶ ὀστά— μέσα στὴν ἀπτή καὶ συγκεκριμένη πραγματικότητα τοῦ Κυριακοῦ Σώματος.

Μέσα στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τοῦτο διώνεται ἀπὸ τὸν καθένα μας στὴν Ἐνοριακὴ σύναξή μας, εἴμαστε ὅλοι «ἀλλήλων μέλη». Καὶ ἔτσι, ὅταν «πάσχει ἐν μέλος», ἂν ἡ ἐνότητά μας εἶναι ἀληθινὴ καὶ γνησία, πρέπει νὰ «συμπάσχουν πάντα τὰ μέλη» (Α' Κορ. 12, 27). Δὲν μπορεῖ νὰ ἀδιαφορήσει κανεὶς γιὰ τὰ παθήματα ὅχι μόνο τῶν σαρκικῶν συγγενῶν του, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ συγγένεια μᾶς ὁδηγεῖ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἐκκλησιολογικὴ καὶ Θεολογικὴ συνάμα κατοχύρωση αὐτῆς τῆς σχέσεως μέσα στὸ ἕνα Κυριακὸ σῶμα γίνεται στὴν ἴδια τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν. Τί ἄλλο ἦταν γιὰ τὴν πρώτη Ἐκκλησία, τὴν χριστιανικὴν κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ἐκλογή ἀπὸ ὅλο τὸ πλήρωμα τῶν Ἐπτὰ (ἀργότερα θὰ ὀνομαστοῦν διάκονοι) (Πράξ. 6,1 κ.έ.), παρὰ ἔκφραση τῆς φροντίδος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν (ὕλικῶν) ἀναγκῶν μιᾶς μερίδος πιστῶν; Θεμελιώνεται ἔτσι, τὸ ἔργο τῆς ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης μέσα στὴν Ἐνορία, τὸ ὁποῖο θὰ συνεχίζει πάντα με ἀριστη ὀργάνωση καὶ ἐντονη μέριμνα ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν πιστῶν τῆς, πού πλαισιώνουν τὸν Ποιμένα τους καὶ ἀναλαμβάνουν ὑπὸ τὴν καθοδήγησή του τὴν ὑψηλὴ αὐτῆ ἀποστολὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸ, ὅτι ἡ ἔμπρακτὴ ἔκφραση τῆς ἀγάπης εἶναι τόσο στὴν ἁγία Γραφή, ὅσο καὶ στὴν πατερικὴ μας παράδοση, ἢ ἄλλη ὄψη τῆς Πνευματικότητος. Πνευματικὸτητα καὶ κοινωνικὸτητα συμπορεύονται ἀδιαίρετα καὶ ἀδιάσπαστα μεταξύ τους στὴ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ κλήση δὲ στὴν πνευματικὴ ζωὴ ὅχι σπάνια ἔχει ὡς ἀφετηρία τὴν ἀγαπητικὴ συνάντησή μας με τὸν ἀδελφὸ μας σὲ στιγμὲς πόνου καὶ δυστυχίας. Κυρίως δὲ οἱ χλιαροὶ στὴν πίστη ἐνισχύονται σημαντικὰ, βλέποντας νὰ τοὺς ἀγγίζει τὸ σπλαχνικὸ χέρι τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν τους. Δὲν

* Ὁμιλία, ἐνώπιον τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, πρὸς τὰ Μέλη τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, κατὰ τὴν κοινὴν τῆς Βασιλόπιτας, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν Ἀθηνῶν (8.1.1990).

πρέπει δὲ νὰ παραγνωρίσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ διάφορες αἰρετικές ομάδες, ποὺ δροῦν καὶ στὸν τόπο μας, χρησιμοποιοῦν τὴν ἀγάπη (ἔστω καὶ ὑποκριτική) καὶ τὴν φιλανθρωπία (ἔστω πλαστή καὶ ὑστερόβουλη), γιὰ νὰ προσελκύσουν τοὺς ἀνυπόπτους καὶ ἀφελεστερούς, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν παύουν νὰ εἶναι στὴν Ἑλλάδα μέλη τῶν Ἐνοριῶν μας καὶ πρόβατα τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ μας, ποὺ χάνονται ἀρκετὲς φορές, γιὰτὶ δὲν σπεύσαμε ἡμεῖς πρῶτοι, κληρικοί καὶ λαϊκοί, νὰ τοὺς δείξουμε τὴν ἀγάπη μας καὶ νὰ τοὺς περιθάλλουμε ὡς ἀδελφούς μας, «ὅπῃ ὢν Χριστὸς ἀπέθανε» (Ρωμ. 14,15). Ἡ Ἐνορία δὲν μπορεῖ οὔτε στιγμὴ νὰ ξεχάσει ὅτι εἶναι ἡ Μάνα ὄλων τῶν μελῶν τῆς. Καὶ ἡ Ἐνορία ἐνεργεῖ μέσῳ τῶν πνευματικῶν τῆς Τέκνων.

Σ' αὐτὴν τὴν οὐσιαστικὴ ἀποστολὴ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐνορίας σας καλεῖσθε νὰ συνεργασθεῖτε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Βοηθώντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς σας, θὰ βλέπετε νὰ λαμβάνετε καὶ σεῖς πλούσια χάρη, νὰ ἐνισχύεσθε στὴν πίστη σας, νὰ αὐξάνει μέσα σας ἡ ἀνιδιοτελής ἀγάπη, νὰ κυριεύεσθε ἀπὸ ἀνέκφραστη χαρὰ, ὡς καρπὸ τῆς Χάριτος. Καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι τὰ κυριώτερα δῶρα, ποὺ θὰ λαμβάνετε ἀπὸ τὸν Οὐράνιο Πατέρα μας, γιὰ τὴν διακονία σας πρὸς τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἀδελφούς σας. Θυμηθεῖτε τὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου, ὁ ὁποῖος στὴν πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ συμβολίζει τὸν Χριστὸ μας, Εὐεργέτη ὄλων μας.

Ὡς καλοὶ Σαμαρείτες καὶ σεῖς, προσφέροντας ὁλόκληρη καὶ ἀνιδιοτελή ἀγάπη, θὰ καταξιώνεσθε σὲ κατὰ Χάριν Χριστούς, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι «ὅσα ποιεῖ κανεὶς σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του τοὺς ἐλαχίστους, τὰ ποιεῖ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν» (Ματθ. 25, 45).

Καλεῖσθε συνεπῶς νὰ ταχθεῖτε στὸ πλευρὸ τῶν Ἐφημεριῶν τῆς Ἐνορίας σας καὶ νὰ γίνετε οἱ κύριοι συνεργάτες καὶ συμπαραστάτες τους στὸ ἔργο τῆς φιλανθρωπίας. Θὰ ἀκολουθεῖτε τὶς ὁδηγίες τους, ἀλλὰ συνάμα θὰ εἶσθε καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ θὰ ἀνακαλύπτουν καὶ θὰ τοὺς ἐνημερώνουν γιὰ περιπτώσεις ἀνάγκης ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν κινητοποίηση τῆς Ἐνορίας. Θὰ γίνετε, ἔτσι, «ὄφθαλμοὶ καὶ χεῖρες» τῶν Ἐφημεριῶν σας καὶ συγχρόνως εὐλογημένη ομάδα ἀγάπης καὶ συμπαραστάσεως στὰ πλαίσια τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς σας. Τὸ δὲ ἔργο σας θὰ ἔχει τὸν ἀντίκτυπὸ τοῦ ὅχι μόνο στὴν Ἐνορία σας, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ, τῆς ὁποίας ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπός μας σὰς θεωρεῖ ἐκλεκτὰ καὶ ἀγαπητὰ μέλη. Διότι τὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο τῆς Ἐνορίας σας δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πτυχὴ

τοῦ γενικότερου σχετικοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὅπως ἀποδεικνύει ἔμπρακτα καὶ ἡ ἀποφινὴ σύναξή μας.

Θὰ ἤθελα τὴν στιγμὴ αὐτὴ, νὰ σὰς διαβεβαιώσω, ὅτι τόσοσν ἡ ταπεινότητά μου ὅσον καὶ ὁ ἅγιος Γεν. Ἀρχιεπ. Ἐπίτροπος θὰ εἴμεθα πάντοτε στὸ πλευρὸ σας, στὴν ἄσκηση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς σας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο θὰ ἔχετε πάντοτε τὴν ἀγάπη καὶ συμπάρασταση τοῦ κοινοῦ μας Πνευματικοῦ Πατρός, τοῦ Μακαριώτατου Ἀρχιεπισκόπου μας. Μέσα στὸ πολυσχιδῆς κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ἀν ἀνοίξετε τὸ Ἡμερολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπου ἐκτίθεται ἡ δράση τῆς, τὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα κατέχουν τὴν πρώτη ἱεραρχικὰ θέση. Δὲν εἶναι αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ἀποστολῆς σας καὶ τῆς οὐσιαστικῆς προσφορᾶς σας στὴ ζωὴ καὶ κίνηση τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Ἐνοριῶν τῆς;

Μακαριώτατε,

Στρέφομαι καὶ πάλιν πρὸς Σὰς, διὰ νὰ Σὰς παρακαλέσω ταπεινὰ νὰ ἀνοίξετε τὴν πατρικὴ Σας ἀγκάλη καὶ νὰ δεχθεῖτε τοὺς νέους συνεργάτες σας στὸ ἔργο τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης. Τὰ νέα μέλη τῶν Φιλοπτῶχων Ταμείων τῶν Ἐνοριῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς εἰσέρχονται στὴ διακονία τῶν ἀδελφῶν τους καὶ ζητοῦν τὴν εὐλογία σας. Ἡ προθυμία τους ὑπόσχεται πολλὰ. Ὑπόσχεται κυρίως ἔργο δραστήριο καὶ καρποφόρο. «Χαίρε, εὐφραίνου, Ποιμενάρχα», βλέπων τὴν προθυμία, μὲ τὴν ὁποία ἐσπευσαν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν πατρικὴ πρόσκλησή Σας. Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν θεσπειθῶν εὐχῶν Σας ἄς τοὺς συνοδεύουν στὴ διακονία τους.

Ἀρχιμ. ΑΛΕΞΙΟΣ ΒΡΥΩΝΗΣ

Πρωτοσύγκελλος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Διορθόδοξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνει θερμὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς βιβλιοθηκῆς τοῦ Κέντρου διὰ τῆς ἀποστολῆς παντὸς εἴδους συγγράμματος ἀναφερομένου εἰς τὴν Θεολογίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὸ ἀντικείμενον μελέτης πασῶν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν.

Διεύθυνσις: Διορθόδοξον Κέντρον Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, Ἰωσίου 1, 115 21 Ἀθῆναι.

Ο ΣΥΡΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΛΕΒΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (1885-1929)

(Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἐξήκοντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας του)*

Ἡ ἐν Σύρῳ πολιτεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀγαθὴ καὶ συνετὴ, πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ καλῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἦτο ὡς «μυρεφικὸν ἔργον μυρεφου, μεμιγμένον, καθαρὸν, ἔργον ἄγιον» (Ἐξ. 30,35)!

Ἡ διοίκησις τῆς Μητροπόλεως διωργανώθη καταλλήλως, διότι λόγῳ τῆς φύσεως τῆς πολυνησίας ἦτο δυσχερὴς καὶ ἐπιπικρὸς.

Ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ διακονία ἀδιάλειπτος, προεξάρχουσῶν τῶν δραστηριοτήτων αὐτοῦ εἰς τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

Οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἱεροκήρυκες Γρηγόριος Πλειαθός, μετέπειτα Μητροπολίτης Χαλκίδος, Ἀθανάσιος Παρίσης, μετέπειτα Μητροπολίτης Φωκίδος καὶ Χριστοφόρος Δεσούπρης, παρ' ὀλίγον Θήρας, ὑπὸ τὴν καθοδήγησίν του διήρχοντο τὰς νήσους κηρύσσοντες καὶ διδάσκοντες.

Ἀπὸ τοῦ 1907, εὐθὺς ὡς ἐνεθρονίσθη, ἤρχισεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ «Χριστιανικὸς Κόσμος», διὰ τῶν ἄρθρων τοῦ ὁποίου προσέφερε τὰς πολυτίμους γνώσεις καὶ τὰς νοουθεσίας του πρὸς τὸν, φύσει ἀγαθόν, κυκλαδικὸν λαόν.

Ὁ Ἀθανάσιος ἔχων πάντα κατὰ νοῦν τὸ γραφικόν, «διότι ποιοῦντος σου τὴν ἀλήθεια εὐδοκίαι ἔσσονται ἐν τοῖς ἔργοις σου» (Γωτῆβ 4,6), ὑπῆρξε δίκαιος, ἐπιεικὴς καὶ φιλανθρωπότετος.

Διηγούνται εἰσέτι ὑπερήλικες Ἐρμουπολίται, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν τὴν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀνδρός, ὅτι, ἡ φιλανθρωπία του ἦτο παροιμιώδης, καὶ ἡ φιλοξενία του πρὸς ἅπαντας, ἄνευ διακρίσεως, ἀδραμαία!

Αἱ πολύτεκνοι καὶ οικονομικῶς ἀσθενεῖς οἰκογένειαι, ὡς καὶ οἱ σπουδάζοντες νέοι, οὐδέποτε «κατησχυμένοι ἀπ' αὐτοῦ ἐξεπορεύθησαν», ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου Ἐπισκόπου ἀνεύρισκον τὸν πατέρα, τὸν συμπαραστάτην, τὸν «Σίμωνα Κυρηναῖον».

Αἱ περιοδεῖαι του ἀνὰ τὰς νήσους ἦσαν ἀδιάλειπτοι καὶ ἐποικοδομητικαί. Ἰδιαιτέραν δὲ ἀγάπην ἔτρεφαν διὰ τὴν Ἄνδρον, καὶ δὴ τὴν Ἱερὰν Πατριαρχικὴν Μονὴν τῆς «Παναχράντου», ὅπου καὶ ἀνεπαύετο.

Ἡ συγγραφικὴ του δραστηριότης συνοψίζεται κυρίως, ἐκτὸς τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ διατριβῆς, εἰς τὸ μνημειώδες δίτομον ἔργον του, «ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ», ἐλάχιστα ἀντίτυπα τοῦ ὁποίου διασώζον-

ται δυστυχῶς σήμερον. Ἐν αὐτῷ ἀπεθησαυρίσθησαν πανηγυρικοὶ λόγοι, κηρύγματα, θεολογικοὶ καὶ φιλοσοφικοὶ στοχασμοί.

Ἡ πρὸς τὸ πρόσωπόν του τιμὴ καὶ ἐκτίμησις τόσον εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς εὐρυτέρους πνευματικούς κύκλους ἦτο μεγίστη.

Πολλάκις ἐξεπροσώπησε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἀποστολάς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων, ὡς ἡ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1925 συσταθεῖσα μικτὴ ἐξ Ἀρχιερέων καὶ λαϊκῶν ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην καὶ παρασκευὴν τῶν ἐνώπιον τῆς Διορθόδοξου Συνόδου τετησομένων θεμάτων.

Ὁ Ἀθανάσιος Λεβεντόπουλος ὁ ὁποῖος «ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ ἔδωκεν ἐξομολόγησιν ἀγίῳ ὑφίστῳ ρήματι δόξης, ἐν πάσῃ καρδίᾳ αὐτοῦ ὕμνησε καὶ ἠγάπησε τὸν ποιήσαντα αὐτὸν» (Σοφ. Σειράχ 47,8), ἄγων τὸ ἐξηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ πάσχων ἐκ νεφρικῆς ἀνεπαρκείας, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, τὴν 16ην Μαρτίου 1929, ἡμέραν Σάββατον εἰς τὸ «Γερούλιανειον» Θεραπευτήριον.

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία ἐτελέσθη τὴν ἐπαύριον, Κυριακῆν, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν προεξάρχωντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσσοτόμου, καὶ παρευρεθέντων τῶν Μητροπολιτῶν Ἀδριανουπόλεως, Ἰκαρίας, Ναυπακτίας, Θηβῶν, Τριφυλίας, Γόρτυνος καὶ Χαλκίδος*.

Πλήθην ἄπειρα κατέκλυσαν τὸν ἱερὸν χώρον τῆς Μητροπόλεως, μετὰ δὲ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν, ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τοῦ Ναοῦ ἀπήγγειλεν τὸν πρέποντα ἐπικήδειον Λόγον ὁ Μητροπολίτης Γόρτυνος καὶ Μεγαλόπολεως Πολύκαρπος, ἔχοντα οὕτω:

«Ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ» (Ψαλμ. οδ' 72).

Ὡς θρονιὴ ἀπαισία, Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατε καὶ λοιπὸν πένθιμον ἀχροατήριον, ὡς θρονιὴ ἀπαισία διεδόθη, ἀνὰ τὸ ἰσοτέφανον ἄσιν, ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς χθὲς ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ γεραοῦ Μητροπολίτου Σύρου, Τήνου καὶ Ἄνδρου Ἀθανασίου Λεβεντοπούλου. Φεῦ! καθ' ὃν χρόνον ἠτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πανορθόδοξον καὶ πανελλήνιον ἑορτὴν καὶ πανήγυριν τῆς μωροδόλου νήσου τῆς Τήνου, ἐν

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 680 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17/1989 τεύχους.

* Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἔτος Ζ' (1929) ἀριθμ. 15.

τῆ ὁποία, ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον, προσέδιδεν αἰγλην καὶ ἠκούσιο ἢ βροντώδης φωνή του, αἰφνης καταπίπτει καὶ αἱ σκνῆρωπαὶ τοῦ θανάτου πτέρυγες ἐκάλυψαν τὸ γλυκὸ πρόσωπόν του. Καὶ κεῖται οὕτω ὁ ὠραῖος τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ὁ εὐθυτενῆς καὶ ἄκακος Ἱεράρχης ἄπνους, νεκρός. "Ἐπεσε «καὶ συνήχθη πᾶς λαὸς τοῦ κλαῦσαι αὐτόν». Καὶ πενθεῖ λοιπὸν σήμερον ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας οἱ γενναῖοι σιρατιῶται ἀπέρχονται πενθεῖ τὸ λογικὸν ποίμνιον τῶν ὠραίων νήσων τοῦ Αἰγαίου τὸ ὁποῖον, ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον, «ἐποίμανεν ἐν τῇ ἀκακίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς» πενθοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, πενθοῦν πάντες ἀπανταχοῦ ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν. Ἐπὶ τῷ αἰφνιδίῳ θανάτῳ τοῦ ἀγαπητοῦ Ἱεράρχου ἃς ρίψωμεν ὀλίγα ἄνθη, προχειρῶς συλλεγέντα.

Ὁ Ἀθανάσιος Δεβεντόπουλος, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον θρηνοῦμεν, ἐγεννήθη τῷ 1865 ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Καλαβρυτίων. Βεβαίως δὲν ἐξετάζομεν περὶ τῆς παιρῖδος ἢ τῶν προγόνων αὐτοῦ· διότι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐπαινοῦμεν οὔτε περιφάνειαν γένους, οὔτε εὐγένειαν αἵματος, οὔτε ὠραιότητα προσώπου. Ἄλλοι ἃς ἐπαινοῦν καὶ ἐγκωμιάζουσιν αὐτὰ τὰ φθαρτὰ· ἄλλοι ἃς καυχῶνται δι' αὐτά. Ἡμεῖς ἐπαινοῦμεν μόνον τὸν ἀφθαρτον πλοῦτον τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν γενναίων πράξεων, ἐπαινοῦμεν τὸν πλοῦτον τῆς γνησίας καὶ καρποφόρου εὐσεβείας, ἣτις παραμένει ἀθάνατος. Ἡ δόξα τοῦ κόσμου «ὡς ἄνθος χόρτου μαραίνεται», ἀλλ' ἡ δόξα τῶν ἀρετῶν διαμένει ἀσάλευτος, ἀθάνατος, αἰώνιος, ὡς αὐτὸς ὁ Θεός.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας διήνησεν ἐν τῷ εὐσεβεῖ οἴκῳ τοῦ χωρίου, ἀνατρεφόμενος «ἐν παιδείᾳ καὶ νοῦθεσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. 3,4) ὑπ' αὐτῶν τῶν γονέων του καὶ μάλιστα τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἀγαθῆς μητρὸς του. Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς ἦσαν οἱ ἀληθεῖς παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν τέκνων μὲ τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν· αὐτοὶ ἀνέτρεφον αὐτὰ οὐχὶ μὲ τὴν ψευδῆ καὶ ἐφιμυθιωμένην τῆς σήμερον ἀνατροφήν, ἀλλὰ μὲ τὴν γνησίαν, τὴν ἀληθῆ, τὴν Χριστιανικὴν καὶ Ἑλληνοπρεπῆ διὰ τῆς ὁποίας ἐμορφῶντο οἱ νέοι καὶ ἀνεδείκνυντο ἀντάξιοι τῶν ἐνδόξων προγόνων. Μὲ τοιαύτην εὐσεβῆ ἀνατροφήν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μεγαλῶννυμον Μονὴν τοῦ Μ. Σπηλαίου ἔνθα ἐπαιδαγωγεῖτο ἀπὸ ἱκανοὺς καὶ πεπειραμένους κληρικούς. Ἐκεῖ, ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Μ. Σπηλαίου, ἐμορφώθη, ὡς ἐμορφώθησαν πολλοὶ ἔξοχοι κληρικοί, οἵτινες, πάλαι τε καὶ νῦν, ὡς φαιενοὶ ἀστέρες, διέλαμψαν ἐν καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς

των. Μόνον δὲ ἀμαθεῖς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους ἢ ἀσεβεῖς ὑβρίζουσιν σήμερον καὶ καταδιώκουν τὰς Ἱ. Μονὰς ἢ ἀρπάζουσιν ἱεροσύλως τὴν περιουσίαν των.

Ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Μ. Σπηλαίου μορφωθεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, ἀνεχώρησε πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς ἐν Ναυπλίῳ τὸ πρῶτον, ἐν ταῖς κλειναῖς ταύταις Ἀθήναις ἔπειτα καὶ ἀνεφαίνεται ὡς ἄνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νέων. Ἀλλ' ἡ φιλομάθεια τοῦ νεαροῦ Ἀθανασίου δὲν ἐπληροῦτο ἐπεθύμει νὰ κορροσθῆ καὶ νὰ μορφωθῆ τελειότερον, διότι μόνον οἱ κοῦφοι ἄνθρωποι, μαθόντες ὀλίγα, φαντάζονται ὅτι ἔμαθον τὰ πάντα καὶ κομπάζουσιν, οἱ ἀμαθεῖς, διὰ τὰς γνώσεις των. Ἀλλ' οὐχ οὕτω ἐσκέπειτο ὁ νεαρός καὶ φιλομαθῆς Ἀθανάσιος. Διὰ τοῦτο ἀπῆλθεν εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, διακούσας Φιλοσοφίαν καὶ ἄλλα μαθήματα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Ἐν αὐτῷ ἐδιδάσκετο καὶ διήλθεν, ὡς μέλισσα νεάζουσα, λειμῶνας εὐανθεῖς τῆς τε ἔσω καὶ ἔξω σοφίας «καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νοὸς ἀνανεούμενος». Καρπὸς τῆς μορφώσεώς του εἶνε ἡ ἐν Λειψίᾳ ἐκδοθεῖσα ἐπιστημονικὴ μελέτη περὶ τοῦ Μεγάλου καὶ πολυάθλου Ἀθανασίου, τοῦ πατρὸς τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' ἡ γόνιμος πνευματικὴ καὶ ἄλλη ἐργασία του ἐγένετο ἐν τῇ φίλῃ Ἑλλάδι, ἔνθα ἐπέστρεψεν, ὡς πλοῖον κατάφορον παντοδαπῶν γνώσεων. Διωρίσθη τὸ πρῶτον ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ ἐν τῷ Πολεμικῷ Ναυτικῷ ἔνθα καὶ ἐδίδασκεν εὐγλώττως τὰ θεῖα διδάγματα καὶ ἐδημοσίευσεν τὰ κηρύγματά του εἰς εὐρύτερον κύκλον. Αἱ διδασκαλαὶ του δὲν ἦσαν κοιναὶ ἀπέδλεπον κυρίως εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν μόρφωσιν τῶν γενναίων ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν ἀνεπιτέρων καὶ ἐθέρμανον τὸ φρόνημα καὶ αἰσθημα αὐτῶν συνεκράτουν ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς Ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως δι' ἧς τὰ ἔθνη καὶ ἐν εἰρήνῃ προάγονται καὶ ἐν τοῖς πολέμοις μεγαλοφυοῦν. Ὅπου ψυχραίνεται ἡ πίστις, ἐκεῖ ἐκλείπουν τὰ ὑψηλὰ φρονήματα καὶ αἰσθήματα καὶ αἱ γενναῖοι πράξεις καὶ κατορθώματα. Ὁ Ἀθανάσιος «αἰδοῖός τε δεινός τε», κατὰ τὸν ποιητὴν, ἔθελγε καὶ ἐδέσμευε καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους διὰ τῆς γλυκείας αὐτοῦ φροσιγνωμίας, διὰ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας του καὶ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ δυνάμεως τῶν λόγων του.

Κατὰ τὸ 1907 προήχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Σύρου, Τήνου καὶ Ἄνδρου, τὴν ὁποίαν ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν οἱ γενναῖοι Δανιὴλ καὶ οἱ σοφοὶ Ἀλέξανδροι. Δὲν ἐθεώρει τὴν Ἐπισκοπὴν ὡς τόπον ἀναπαύσεως καὶ τρυφῆς, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ διακονίαν, ὡς νέον σάδιον νέου ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, διότι πάντοτε μὲν ἡ πνευματικὴ δια-

κωδέρησις τῶν ψυχῶν εἶνε δύσκολος, εἶνε «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν», ὡς λέγει ὁ ἱερός Γρηγόριος, μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς χαλεποὺς τούτους χρόνους, καθ' οὓς ἐξεγείρονται κύματα ἀπιστίας καὶ διαφθορᾶς καὶ «ὀλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμ. ιγ' 4). Δὲν ἀρκεῖ σήμερον ὁ Ἐπίσκοπος νὰ τελῇ τυπικῶς τὰς ἱεροτελεσιῶν, ὡς ἄλλοτε· πρέπει νὰ ἔχη ἰκανότητα καὶ ἀρετὴν καὶ ἀληθῆ ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ δὴ σύνεσιν καὶ πνεῦμα Χριστοῦ, ὅπως δυνηθῆ νὰ διευθύνῃ ψυχὰς καὶ νὰ ὀδηγῆ εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐν Χριστῷ. Οἱ ψυχροὶ θρησκευτικῶς, τί λέγω, οἱ ἀσεβεῖς «ὡς κύνες ἐλάφιον» περιεκύκλωσαν τὰς κοινότητας καί, ὡς λύκοι, ἀπειλοῦν νὰ κατασπαράξουν τὸ λογικὸν ποίμνιον καὶ τὴν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν, ἣτις ἐν ἡμέραις πονηραῖς, διέσωσε τὴν ὠραίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὸν τὸν ἐθνισμὸν μας.

Ὁ Μητροπολίτης Σύρου Ἀθανάσιος, ὀπλισμένος μὲ τὰ ὄπλα τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑγιοῦς ἐπιστήμης, ἤρξατο τοῦ ἀγῶνος τῆς κατὰ Χριστὸν μορφώσεως τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ ποιμνίου. Ἀκούρατος: μετέβαινε πάντοτε πανταχοῦ διδάσκων, παρηγορῶν, ἐνισχύων τὸ ἠσθενηκὸς καὶ βοηθῶν τοὺς πτωχοὺς. Ταπεινός! προσεέκλυσε τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην πάντων μὲ τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας, συγχωρῶν χριστιανικῶς τοὺς πλαιονίας καὶ εὐλογῶν αὐτούς: «ἐποίμηνεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ». Ἀγρυπνος! μετὰ συνέσεως καὶ σθένους ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠσυχίας τῶν χριστιανῶν καὶ δὴ ὅτε μερὶς τοῦ ποιμνίου του ἐζήτησε νὰ τιμῆσιν κληρικὸν ὄντι, ἀποπύσας τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐν ἣ ἐγεννήθη καὶ ἔζησεν, ἐζήτησε νὰ ἰδρῶσιν νέαν θρησκείαν, τὸν Θεοσεβισμὸν, καὶ κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τοῦ φοβερωτάτου πολέμου, καθ' ἣν ἐξηγέρθη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ λαίλαψ τῆς ἐπανάστασεως καὶ τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν. «Καὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς». Ἀκαταπύνητος! ἐκήρυτε πάντοτε εὐκαιρῶς, ἀκαιρῶς, συνέγραφε δὲ καὶ ἐδημοσίευσεν μελέτας ποικίλας καὶ δὴ Ἀπολογητικὰς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ὡς καὶ περιοδικόν, τὸν «Χριστιανικὸν κόσμον», ἐν Σύρῳ. Πρὸς τοὺς ἐφημερίους, τοὺς λειτουργοὺς τοῦ ὑψίστου, ἐφέρετο «μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προσθῦμως» (Α' Πέτρ. ε' 2) διδάσκων πατρικῶς τὰ ἱερὰ καθήκοντα «παρακαλῶν τὰς καρδίας ἐν πάσῃ ἀγάπῃ» (Κολασ. γ' 6) καὶ ἐνισχύων ἐν τῷ κρατερῷ ἀγῶνι τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ καθήκοντος.

Ναί, ἀγαπητοί. Ἡ πολὺφθογγος φήμη διέτρεχε

διαλαλοῦσα τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Γεραροῦ Ἱεράρχου ἀνὰ τὰς μυροδόλους νήσους τοῦ Αἰγαίου. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὰς περιόδους του, πάντες ἐξήρχοντο μὲ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν εἰς ὑποδοχὴν διὰ νὰ λάβουν τὴν εὐλογίαν καὶ ν' ἀκούσουν ἐν εὐλαβείᾳ τὰς θείας τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίας.

Ἀλλὰ φεῦ! ὁ μεγαλόσωμος κατέπεσεν ὁ ἀγαθὸς κατεβλήθη καὶ ἀπέρχεται ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου τῆς ματαιότητος εἰς τὴν χώραν τῆς χαρᾶς καὶ μακαριότητος, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθένειάν του, ἠτοιμάσθη καὶ ἐκαθαρίσθη διὰ τῶν δακρῶν τῆς μετανοίας καὶ συνεχώρησε πάντας, διότι οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου (οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ὑπάρχη ἐπὶ τῆς γῆς) (Ἰωβ ιδ' 5). Οὕτω καταπύον ἄλλεπάλληλοι καὶ καταβαίνουν εἰς τὸν τάφον, ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Μακάριοι ὅσοι, ἀγωνισθέντες καὶ ἁγιασθέντες, ἀπέρχονται ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης διὰ νὰ ζήσουν τὴν ἀληθῆ καὶ ἀφθαρτὸν ζωὴν ἐν τῷ οὐρανῷ δι' ἣν ἐπλάσθημεν καὶ ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν καὶ ἀποθνήσκουμεν. Ὁ κόσμος οὗτος εἶνε τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἀγωνιστήριον καὶ εἶνε πρόσκαιρον, ὡς καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦλθεν, εἶδεν, ἀπῆλθεν. Ἀπῆλθες καὶ σύ, ἀγαπητὲ Ἀθανάσιε, καθ' ὃν χρόνον ἦσο χρήσιμος τῇ χειμαζομένῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν παιδιόθεν ἀφιερώθης, ἀλλ' οὕτως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ. Ἐκεῖ ἐν τῷ οὐρανῷ θὰ παρακαλῆς νυχθημερόν, ἐλεύθερος τῶν δεσμῶν τοῦ ἐλέους ὅπως ἐπιβλέπῃ εὐμενῶς εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος. Ἐτήρησας τὴν πίστιν, ἐκοπίσας, εἰργάσθης, ἠγωνίσθης, ἠτοιμάσθης, λοιπὸν ἀποκείται σοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος ὃν ἀποδώσει ὁ Κύριος. Αἰωνία σου ἡ μνήμη*.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς πενθίμου τελετῆς ἡ σορὸς τοῦ Ἀθανασίου ἐτοποθετήθη εἰς τὸ παρακείμενον παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου εἰς προσκύνησιν, τὴν δὲ Τρίτην 22αν Μαρτίου, διεκομίσθη διὰ πολεμικοῦ πλοίου εἰς Ἐρμούπολιν, ὅπου περὶ τὴν 3η μ.μ. ὥραν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἐψάλλη ἀκολουθία, καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἐν μέσῳ τῶν πενθίμων κωδωνοκρουσιῶν, τῇ συνοδείᾳ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Θηβῶν Συνεσίου καὶ Χαλκίδος Γρηγορίου, τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ σύμπαντος τοῦ λαοῦ τῆς Ἐρμουπόλεως, διὰ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῆς πλατείας Μιασούλη καὶ τῆς κεντρικῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως, ἐνεταφιάσθη εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Κυκλάδων Ἀνθίμου Κομνηνοῦ

* Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἔτος Ζ' (1929), ἀριθμ. 12.

κατασκευασθέντα τάφον τῶν Ἀρχιερέων εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Οὕτω ἡ κυκλαδικὴ πολυνησία ἐστερήθη τὸν ποιμένα τὸν καλόν, τὸν πρᾶον, τὸν φιλόανθρωπον.

Ὁ θεὸς νόστος τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ὀνόματος ἕως καὶ σήμερον συγκινεῖ καὶ διδάσκει.

Ἀγαθῇ σκέψει δὲ καὶ εὐγνώμονι τιμῇ διὰ τοὺς προκατόχους τοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύρου κ. Δωρόθεος, ἐτοποθέτησεν τὴν προτομὴν τοῦ Ἀθανασίου μετὰ τῶν προτομῶν τῶν Ἀλεξάνδρου Λυκούργου καὶ Φιλαρέτου Ἰωαννίδη, ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ Βήματος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ.

Ἐνταῦθα μνημονεύομεν ὅτι, ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων κληρικῶν, ἕνας μόνον ἄγει τὸν δῖον, ὁ ἐν Ἀποικίαις Ἄνδρου ἐγεννηκοντούτης Ἰωάννης Πολέμης, εἰσέτι λειτουργῶν.

Ὁ Ἀθανάσιος διήλθεν διὰ τοῦ χρυσοφώτου πορφύρου καταπετάσματος, τοῦ κειμένου μεταξὺ προσκαίρου βίου καὶ αἰωνίου, εἰς τὸν χῶρον τῆς αἰωνιότητος, ἀτενίζων τὴν «ἀγίαν ἀναφοράν», κεκοσμημένους τὰ πάγχρυσα ἀρχιερατικὰ αὐτοῦ ἄμφια, ἐπὶ τῶν ὁποίων, «ἰδίαις χερσίν», ἐξύφανεν τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς, αἱ ὁποῖαι καταξιώνουν τὸν θύτην καὶ μάλιστα τὸν ἀρχιερέα τῆν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου.

Ἐν Ἐπιλόγῃ ἀναφέρομεν τὰ ὅσα περὶ αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ἡ ἐν Τήνῃ τότε ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ» (ἔτος ΚΒ', περίοδος Γ', ἀριθμ. 615).

«Οἱ κώδωνες μὲ τοὺς πενθίμους καὶ θαρεῖς τῶν κτύπους, διεμήνυσαν τὸ θλιβερόν ἄγγελμα.

Καὶ ἤπαλωσεν ἡ ἡχώ τῶν τὸν πόνον διὰ τὸ μοιραῖον μήνυμα, τὸ ὁποῖον ὅλοι θαθύτατα ἠσθάνθημεν, καὶ διεπέρασε ὅλων τὰς ψυχὰς ἡ αἰμάσσουσα θλίψις, ἡ θλίψις ἐκεῖνη ἦν φέρει ὁ θάνατος εἰς τὰς μελανὰς τοῦ πέρουγας.

Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ αἰσθανθῇ τις θαθύτατον πόνον, διὰ τὴν θλιβερὰ ἀπήχησις τοῦ κώδωνος ἐξήγγειλεν ὅτι ὁ σεβαστὸς καὶ λατρευτὸς Ἱεράρχης μας ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν πνοὴν τῆς αἰωνιότητος, ὅτι ἡ ὑψίστος δρῶς κατέπεσεν ἄπνους ὑπὸ τὸ μοιραῖον δρέπανον τοῦ θανάτου;

Ναί! Ὁ γλυκὸς καὶ σεπτὸς Ποιμενάρχης δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ζωὴν, δὲν θὰ εὐλογῆσθαι πλέον τὸ προσφιλὲς Του ποίμνιον, καὶ ἡ ἡγεμονικὴ ἐκεῖνη καὶ τόσον συμπαθὴς μορφὴ μὲ τὸ ἐπιβλητικὸν παρόστημα δὲν θὰ λαμπρύνῃ πλέον τὰς τελετὰς καὶ πανηγύρεις τῆς νήσου μας, ὅπου ἔσπευδε πάντοτε μὲ παλμούς συγκινήσεως καὶ μὲ θερμὴν τὴν ἀγάπην Του καὶ θαδεῖαν

τὴν Πίστιν Του πρὸς τὴν Θaumaiourgὸν Εἰκόνα, ἵνα καταθέσῃ καὶ Ἐκεῖνος, ταπεινὸς προσκυνητὴς καὶ ἰκέτης, τὸν φόρον τῆς λατρείας καὶ τὸ δάκρυ τῆς Πίσσεως Του πρὸ τοῦ Θρόνου Τῆς, ὅπου γονυκλινῆς ἐναπέθειε τὸν ἀσπασμὸν εἰς τὴν περιλάμπρον Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.

Ἡ ἡχηρὰ καὶ πάλλουσα φωνὴ Του, δὲν θ' ἀναδώσῃ πλέον τὴν ἡχώ τοῦ καλλιμαραμάρου Ναοῦ, ὅπου ἕνωσε τοὺς κατασκευαστὰς τῆς ἱερουργίας ἕμους καὶ μετέδιδεν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους ὄλους ἐκεῖνους τοὺς θεοὺς παλμούς καὶ τὰ δονοῦντα συναισθημὰ τῆς Πίσσεως καὶ τὰ νάματα τῆς Θρησκείας αἵτινα περιέκλειε εἰς τὴν ἡρεμον, πρᾶξιαν, ἀμνησικακον, φιλεύσπλαγγρον, γλυκεῖαν καὶ ἐλεήμονα ψυχὴν Του.

Μία ἐκ τῶν φαινῶν κορυφῶν τοῦ ἀειώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, λαμπρύνουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα, μὲ θαδεῖαν τὴν ἐπίγνωσιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων τοῦ Ἱεράρχου κατέπεσεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σεβαστοῦ Μητροπολίτου, μέγα κενὸν καὶ δυσαναπλήρωτον καταλιποῦσα.

Τὸ γλυκὸν ἐκεῖνο μεῖδιμα τῆς συμπαθοῦς φυσιογνωσίας Του, τὸ ὑποσχόμενον τὴν ἐπιείκειαν, τὴν συγγνώμην καὶ τὴν ἀμνησικακίαν εἰς τὸ προσφιλὲς Του ποίμνιον, τὸ ὁποῖον ἠγάπα, ἀνταγαπώμενος ὡς σιοργικὸς Πατήρ, καὶ ἐνουθέτει μὲ τὴν ἀπαλότητα τῆς καρδίας Του, τὸ γλυκὸν ἐκεῖνο μεῖδιμα δὲν θὰ καθοδηγήσῃ πλέον καὶ δὲν θὰ φωτίσῃ εἰς τὰς θείας τριβόους τῶν ἐπιολῶν ΕΚΕΙΝΟΥ, τὰς κυμαινομένας ψυχὰς τῶν πνευματικῶν τέκνων Του, αἵτινας ἐδρόσισε διὰ τῶν παρηγόρων λόγων Του, καὶ ἡ ἐλεήμων ἐκεῖνη χεὶρ δὲν θὰ ἀπλώσῃ πλέον εἰς τοὺς πτωχοὺς τὴν ἀνακούφισιν.

Ὅσοι εἶχον τὸ ἐδύχημα νὰ γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ πληθίου τὸν λατρευτὸν καὶ πολυσέβαστον Ἱεράρχην καὶ νὰ εἰσδόσωσιν εἰς τοὺς πνευματικὸς θησαυροὺς τῆς σπανίας μορφώσεώς Του καὶ εἰς τὰ Χριστιανικὰ νάματα τοῦ ἐξιδανικευμένου καὶ ἐμβριθεστάτου ἐκεῖνου πνεύματος, καὶ νὰ διδάσῃ τὴν ἀδαμάντινον ψυχὴν Του καὶ νὰ τὸν κατανοήσωσιν ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς Ἱεράρχην καὶ νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ σπάνια χαρίσματα τῆς καρδίας Του καὶ νὰ ἐμβαδύρωσιν εἰς τοὺς σοφοὺς καὶ θαρεῖς λόγους Του, πικρὸν ἠσθάνθησαν πόνον ἐπὶ τῇ σκληρᾷ ἀπωλείᾳ τοῦ καὶ θεομόν, εἰλικρινὲς τὸ δάκρυ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὰς καρδίας ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἄγγέλματι τοῦ θανάτου Του.

Γονυπετεῖς πρὸ τοῦ σεβαστοῦ νεκροῦ, προσφέρομεν τὸν φόρον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλησμόνητον καὶ περιλάμπρον ἐκεῖνην φυσιογνωμίαν, ἧς ἡ ἀνάμνησις φωτεινὴ καὶ ἀδιάγραφος θὰ παρα-

“QUO VADIS ΕΛΛΑΔΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ;” Ή Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ο Σεβ. Περιστερίου, μέσα από την ανατομία των ζητημάτων, που τον απασχολούν στο βιβλίο του αυτό, περνά τους προβληματισμούς του με κριτική σκέψη και φθάνει σε διαπιστώσεις και συμπεράσματα που κατά τη διατύπωσή τους δεν διστάζει κάποιες φορές να καταφύγει σε δξότατες εκφράσεις. Η κριτική όμως αυτή τοποθέτηση δεν τον αιχμαλωτίζει σε μιὰ στεία και άρνητική θέση γι' αυτό και δεν σταματά εκεί αλλά προχωρεί πέρα από τον προβληματισμό και την κριτική, διατυπώνοντας τον θετικό του λόγο σε συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση της κατάστασης που τον προβληματίζει και τον άνησχει.

Μπορεί, βέβαια, όσοι πάρουν το βιβλίο στα χέρια τους, να μη συμμερίζονται όλοι τις θέσεις και τις προτάσεις του. Υπάρχουν σημεία που εγείρουν ισχυρές επιφυλάξεις ή και αντιρρήσεις ακόμη, όπως είναι π.χ. ή πρόταση για την αναθεώρηση των κανονικών διατάξεων σχετικά με τον 6' γάμο των χηρευόντων κληρικών και την μετά τη χειροτονία σύναψη γάμου από τους διακόνους (σσ. 202-203). Δεν είναι κάτι άφύσικο και σε άλλες περιπτώσεις ή διαφορετική προσωπική εκτίμηση των πραγμάτων. Υπάρχουν ακόμη, αν θέλετε, και λόγοι έγωϊσμού ή όποιοι άλλοι που θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν, με τον τρόπον τους, την παραδοχή του λόγου του Σεβ. Από μιὰ άλλη πλευρά, κάπου το μάτι του ειδικού θα μπορούσε να επισημάνει την έμπλοκή του στο μεγάλο και άμφιλεγόμενο ζήτημα (άλλη VEXATA QUESTIO) των σχέσεων Έκκλησίας και Πολιτείας στη Χώρα μας, άπέναντι στο όποιο παίρ-

(*) Συνέχεια έκ της σελ. 682 του ύπ' άριθ. 17/1989 τεύχους.

μείνη εις τας ψυχάς μας, και χύνομεν δάκρυ πόνου και νοερώς έναπονήτομεν τόν ύστατον χαιρετισμόν εις τήν πολυσέβασιον σορόν Του, εϋχόμενοι όπως ή ψυχή Του, περιυγίζουσα εις τας οϋρανίους σφαιρας, εϋλογη ή εκειθεν τό προσφιλές Του ποιμνιον, άγαλλομένη εις τούς άμαράντους του Παραδείσου λειμώνας, ένθα δεόμεθα ό Υψιστος να άναπαύση Αϋτήν μεταξύν των έλλεκτιών του αιωνίου κόσμου της άθανασίας.

(Τέλος)

Άρχιμ. ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΠΟΛΥΚΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

νει τη θέση ότι το Σύνταγμα του 1975 καθιερώνει το «σύστημα της συναλληλίας» (σημ. 166, σσ. 45-46 και σημ. 104, σσ. 204-205), χωρίς όμως και να προσκομίζει για την ύποστήριξή της έπαρκή επιχειρήματα, που να μήν τά έχουν μάλιστα κλονίσει οι άντιπροσώπωντες νομικοί³. Κάπου άλλου, μιὰ άπροσεξία του, μετατοπίζει άναχρονιστικά την εποχή του λεγόμενου Διαφωτισμού και των Έγκυκλοπαιδιστών στον Μεσαίωνα (σ. 247). Θα μπορούσε επίσης κανείς να μήν εύρισκε άπόλυτα ίκανοποιητική την οικονομία της ύλης του βιβλίου. Σχετικά με τό τελευταίο τούτο θα σκόνηταφε όπωςόδήποτε και πάνω στις μακροσκελείς ύποσημειώ-

3. “Ας σημειωθεί ότι έγκριτοι άκαδημαϊκοί μας νομοδιδάσκαλοι, όπως ο Συνταγματολόγος Καθηγητής Άριστόδουλος Ί. Μάνσης και ο Αστικολόγος Καθηγητής Κων. Άναστ. Βαβούσκος, ο όποιος μάλιστα διδάξε για πολλά χρόνια και τό Έκκλησιαστικό Δίκαιο στη Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπου διδάξε και ο πρώτος, δέχτηκαν σχετικά με τό ζήτημα τούτο ότι τό νέο μας Σύνταγμα άπομακρύνεται από τό θεωρούμενο ως ήπιο πολιτειακό σύστημα «της νόμω κρατούσης Πολιτείας» λεγόμενο, όπως αυτό είχε καθιερωθεί από τότε που ίδρύθηκε τό νέο Έλληνικό Κράτος και πολύ περισσότερο όπως εφαρμόζοταν στην πράξη. Η διαπίστωση όμως της άπόστασης που παραμένει άνάμεσα στους δύο αυτούς κορυφαίους θεσμούς (τήν Έκκλησία δηλ. και την Πολιτεία) και μετά τις νέες συνταγματικές ρυθμίσεις δεν τους άφησε να υιοθετήσουν τόν όρο «συναλληλία» για τόν χαρακτηρισμό των μεταξύ τους σχέσεων. “Έτσι οδηγήθηκαν να τις τοποθετήσουν «εις τό μεταίχμιον μεταξύ του συστήματος της “νόμω κρατούσης πολιτείας” και ένός καθεστώς “συναλληλίας”, σε μιὰ θέση που, χωρίς να φθάνει ως τόν χωρισμό “Έκκλησίας και Πολιτείας, πλησιάζει οϋχ ήττον προς τό λεγόμενον σύστημα της “όμοταξίας”, όπως έλέπαμε σε σχετική Γνωμοδότησή τους (“Έκκλησία” 52 [1975] 306 - 310 πρβλ. και Κων. Άναστ. Βαβούσκου, Έγχειρίδιον Έκκλησιαστικού Δικαίου, έκδ. Α' [Σάκκουλα], Θεσσαλονίκη 1986, σσ. 176, 255-256). Άλλο ό ίδιος Καθηγητής Μάνσης (Συνταγματικά Δικαιώματα. Α'. Ατομικές Έλευθερίες, έκδ. Α' πολυγραφημένη [Σάκκουλα], Θεσσαλονίκη 1982, σ. 256) θα χαρακτηρίσει αυτές τις σχέσεις ως «καθεστώς ονοει συναλληλίας». Ο Καθηγητής όμως του Έκκλησιαστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Άθηνών Σπ. Ν. Τρωιάδος, βασίζόμενος σε σχετική νομολογία του Συμβουλίου της Έπικρατείας, παρατηρεί ότι «δέν μπορεί να ύποστηριχτεί ή άποψη ότι τό νέο Σύνταγμα άπομακρύνεται από τό σύστημα της “νόμω κρατούσης Πολιτείας” — άντίθετα μάλιστα τό θεσμοθετεί με τη ρητή άναφορά του Καταστατικού Χάρτη. Άλλώς θα είχε βέβαια τό όλο θέμα, αν έπικρατούσε ή άποψη για τη γενική συνταγματική κατοχύρωση Τόμου» (έννοεί τόν γνωστό της Αδτοκεφαλίας της Έκκλησίας της Έλλάδος του 1850) «και Πράξης» (δηλ. της Πατριαρχικής και Συνοδικής του 1928, που καθορίζει τό εκκλησιαστικό καθεστώς των λεγόμενων Νέων Χωρών), όπως ύποστήριξαν οι Καθηγηται Μάνσης και Βαβούσκος (δ.πρ.) έλ. Σπ. Ν. Τρωιάδου, Παραδόσεις Έκκλησιαστικού Δικαίου, έκδ. Β' (Σάκκουλα), Άθήνα - Κομοτηνή 1984, σσ. 95 - 96.

σεις, κάποιες από τις οποίες μάλιστα θα μπορούσαν να πάρουν θέση στο κύριο μέρος του λόγου, ακόμη και ως ιδιαίτερα κεφάλαια ή παράγραφοι (όπως π.χ. ή σημ. 203, σσ. 389-395 για την εκκλησιαστική περιουσία, στην οποία προαναφερθήκαμε). Με αυτό τον τρόπο δεν θα διακοπτόταν η ομαλή ροή του και θα αποφεύγονταν κάποιες επαναλήψεις, παλινδρομήσεις και επικαλύψεις (που και αυτές δεν λείπουν και όχι μόνο εξαιτίας των υποσημειώσεων) και δεν θα διασπτόταν ή ενόχλητα της αντιμετώπισης των θεμάτων, όπως π.χ. στην περίπτωση του θέματος «Εκκλησία και Παιδεία», που ενώ εξετάζεται κάτω από ιδιαίτερο τίτλο (σσ. 111-200) αφιερώνεται σ' αυτό και ή σημ. 33, ή οποία καλύπτει σχεδόν δυο σελίδες (73-75) της Εισαγωγής, κάτω από άλλο τίτλο. Σημειώνουμε ακόμη και τις σχολιοτεχνείς περιόδους που χρησιμοποιεί στο έπακρο ο σ. και οι οποίες, με το πλήθος των παρενθετικών - δευτερευουσών προτάσεων τους, αποδυναμώνουν την συνοχή του λόγου και απομακρύνουν κάποτε τον αναγνώστη από την κύρια πρόταση τόσο, ώστε να χρειάζεται να καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για να μη χάσει το νήμα της σκέψης που ακολουθεί, πράγμα που κουράζει άρκετά. "Αλλοτε πάλι —ξστω και αν δεν το κάνει συστηματικά— αναφερόμενος σε κείμενα και λόγους άλλων, παραλείπει να σημειώσει τις σχετικές παραπομπές, παραθερώντας, με αυτό τον τρόπο, την επιστημονική δεοντολογία (βλ., π.χ., σσ. 100, 197, 247, 250, 296, 349, 358, 365, 383). Σε κάποιο άλλο σημείο (σ. 132) ένα αβλέπημα μετονομάζει τον Β. Καραγεώργο, συγγραφέα της πραγματείας «Ο Άδαμάντιος Κοραής και ή Εύρώπη» (Ιστορικές Έκδόσεις Στεφ. Βασιλόπουλου, Άθήνα 1984) σε Β. Καραγεώργη.

Πέρα όμως από οποιαδήποτε παρατήρηση, επιφύλαξη ή και αντίρρηση παραμένει αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι ο Σεβ. με την προδληματική του σ' αυτό το βιβλίο άγγιξε σοβαρότατες αδυναμίες και χρόνιες πληγές της Έκκλησίας της Ελλάδος. Δεν τό 'καμε όμως για να τις αναξέσει μά για να δει τί μπορεί να γίνει για τη θεραπεία τους και μάλιστα να καλέσει κι άλλους να βοηθήσουν σ' αυτό. Είχε την τόλμη να δάλλει «τόν δάκτυλον εις τόν τύπον τών ήλων» (κατά τό 'Ιωάν. 20,25), τών ήλων εκείνων, που κάμνουν να αιμάσσει τό 'Ιερό και πολύπαθο αυτό Σώμα. Τό άγγιγμά του όμως γίνεται με σεβασμό και άγάπη στοργικού τέκνου, που θέλει να φροντίσει και να περιποιηθεί την άλγοσσα Μητέρα του, να της άπαλύνει τόν πόνο, που τόν παίρνει πάνω του και τόν κάνει και δικό του πόνο, να γιατρέψει τά τραύματά της και να τη δει όπως της πρέπει —και όπως είναι στην ουσία της— άγία και έν-

δοξη, μη έχουσα κατά τό Παύλειο «σπίλον ή ρυτίδα ή τι τών τσιούτων» (Έφεσ. 5,27), άληθινή βασίλισσα της ζωής.

Η έμπειρία του από αυτή την στοργική ψαύση φαίνεται να είναι συγκλονιστική γι' αυτόν. Οι διαπιστώσεις στις οποίες οδηγείται του προκαλούν άναστάτωση, που τόν κάνει ν' αφήσει την κραυγή άγωνίας «QUO VADIS;...». Είναι ή έρώτηση που ό θραυεμένος με τό NOBEL Λογοτεχνίας (1905) πολωνός συγγραφέας Έρρίκος SIENKIEWICZ δάλλει (στο γνωστό μας με τόν ίδιο δισύλλαβο λατινικό τίτλο μυθιστόρημά του) στο στόμα του Πέτρου, όταν ό ίδιος ό Άπόστολος, φεύγοντας από τη Ρώμη για να γλιτώσει από τόν μαινόμενο σ' αυτή Νερόνιο διωγμό, συναντά έκκλητος στο δρόμο του τόν 'Ιησού να πορεύεται προς την Αίωνία Πόλη, για να πάρει από Έκείνο την συγκλονιστική άπάντηση, πώς πάει εκεί για να ξανασταυρωθεί!

"Αν αλλάζαμε τό σκηνικό και άναστρέφαμε τόσους ρόλους, κατά κάποιο τρόπο, άς μάς έπιτραπεί να πούμε πώς θα μπορούσε να 'ταν ό Χριστός αυτός που θα άπηθύθυε αυτή την έρώτηση στην Έλλαδική Όρθοδοξία σε μιá σημερινή σκηνική τους συνάντηση. Ποιά άπάντηση θα έπαιρνε άράγε; Τώρα την έρώτηση την άπευθύνει ένας Έπίσκοπος. "Ας μη θεωρηθεί βλάσφημη ή υποκαταστατική αυτή έμφάνιση τών προσώπων. "Αλλωστε ό Έπίσκοπος, κατά τη διδασκαλία της Έκκλησίας μας, είναι «εις τόπον Θεού» και τύπος του Χριστού⁴. «QUO VADIS» λοιπόν «Έλλαδική Όρθοδοξία;» άναφωνεί άνήσυχος ό Σεβ. Περιστερίου, ένώνοντας την άγωνία του με όσους πονούν και εργάζονται για την Έκκλησία (που ευτυχώς δεν έλειψαν ούτε από τόσους πονηρούς καιρούς μας) και καλώντας σε συναγεμίο για την άποκατάστασή της στη θέση που της άρμόζει.

Μέσα σ' αυτή την προοπτική ό τολμηρός λόγος του, όπως άποτυπώθηκε σ' αυτό τό βιβλίο, δεν μπορεί και δεν πρέπει να περάσει άπαρατήρητος· δεν μπορεί και δεν πρέπει να πέσει στο κενό. Δεν είναι λόγος μπροστά στον όποιο μπορεί κανείς να κλείσει με έλαφρότητα τά αυτιά του και τά μάτια του και ν' άδιαφορήσει χωρίς τόν κίνδυνο να κατηγορηθεί τουλάχιστο για άβελτηρία. Άνεξάρτητα με τό πόσο συμφωνεί ή διαφωνεί μαζί του ό καθένας, δεν μπορεί να άχυρώνεται πάντα πίσω από τις οποίες έπιφυλάξεις ή αντιρήσεις του και να μη θέλει να δει τό μεγάλο και μόνιμο για τόνο τόπο μας

4. Βλ., π.χ., 'Ιω. Δ. Ζηζιούλα (σήμερα Μητροπολίτη Παργάμου), Η Ένότης της Έκκλησίας εν τη Θεία Εύχαριστία και τή Έπισκόπω κατά τόσους πρώτους αιώνας (Διατριβή επί Διδασκαλίας), εν Άθήναις 1965, σσ. 57 - 59 και 87 έξ., όπου αναλύεται και ή σχετική θέση του Άγίου 'Ιγνατίου Άντιοχείας.

πρόβλημα του κακού από τη διαιώνιση της παθητικής στάσης της Έκκλησίας μπροστά στις προκλήσεις που δέχεται από τον κόσμο που την περιβάλλει, (όπως αυτό το πρόβλημα τουλάχιστο ανατέμνεται σε τούτο το βιβλίο) και να αναλάβει τις ευθύνες του.

Τά μέλη της Έκκλησίας, οι πιστοί, θέλουν κατά το ευαγγελικό «τόν λύχνον επί την λυχνίαν» (κατά το Ματθ. 5,15), απ' όπου θα χύνεται το ευεργετικό του φως για να εκδιώκει το σκοτάδι που απειλεί να απλωθεί παντού. Ο Σεβ. Περιστερίου άναψε τη λαμπάδα του και την τοποθέτησε μάλιστα σε περίοπτη θέση. Βγήκε και είπε δημόσια τη γνώμη του για τα προβλήματα που πιέζουν χρόνια και χρόνια άσφικτικά την Έκκλησία και που τελευταία επιδεινώθηκαν επικίνδυνα. "Αν δεν μπορεί να υιοθετηθεί άπόλυτα ο λόγος του, μπορεί όμως —και πρέπει— να συζητηθεί. Μπορεί ν' αποτελέσει επιτήδειο έναυσμα για γόνιμο διάλογο, όπου θα διασταυρωθούν οι άνησυχίες, θα ανταλλαγούν γνώμες, θα διατυπωθούν κρίσεις και άποφαις και γιατί όχι να μην άπολήξει και σε θετικές άποφάσεις — άποφάσεις που θα ταράξουν, επιτέλους, τα νερά εκεί όπου λιμνάζουν.

Τό βιβλίο του Σεβ. Περιστερίου είναι, σε τελική άνάλυση, ή άγωνιστική πρόσκληση και πρόκλησή του για την άνάληψη ευθυνών και ύποχρεώσεων σ' ένα άναγεννητικό έργο μέσα στην Έκκλησία, από την Έκκλησία, για την Έκκλησία και την Κοινωνία — έργο που ή έμβέλεια των ευεργετικών επιπτώσεών του ξεπερνά τα σύνορα της Χώρας και εκτείνεται πολύ πέρα από αυτά. Η πρόσκληση και ή πρόκληση αυτή άπευθύνεται σε όλο τό πλήρωμα της Έκκλησίας της Ελλάδος και ιδιαίτερα στους Έπισκόπους της. Άπομένει να δούμε την ανταπόκρισή τους. Οι πιστοί περιμένουν εύλογα από τους θρησκευτικούς τους ήγέτες να κινηθούν πρώτοι σ' αυτό τον εύγενή άγώνα για να ξέρουν κι εκείνοι που και πώς θα βαδίσουν. "Άλλωστε μέσα από τό Τίμιο Σώμα αυτού του Έπισκοπάτου έχουν άκουστεί και άλλες παρόμοιες φωνές, γνωστές σε όσους ζούν τη ζωή της Έκκλησίας αλλά και παράπέρα. Οι φωνές αυτές όμως είναι, σχεδόν κατά κανόνα, άσυντόνιστες' γι' αυτό και δεν άποδεικνύονται τόσο άποτελεσματικές όσο θα 'πρεπε και θα μπορούσε να είναι. Τούτο δίνει λαβή στον Σεβ. Περιστερίου να επισημάνει ως «χρονίαν νόσον» αυτή την έλλειψη κεντρικού προγραμματισμού, μεθοδολογίας και συντονισμού, την άπουσία με άλλα λόγια ένιαίας εκκλησιαστικής πολιτικής και έρχεται να προσφέρει μιá ακόμη άφορμή για να σκύψει πάνω σ' αυτό τό βασικό πρόβλημα ή 'Ιε-

ραρχία με την άπαιτούμενη εύαισθησία, προσοχή και ύπευθυνότητα (σ. 236).

Η άγωνιστική του πρόταση δεν έξαντλείται, βέβαια, στον έπιτελικό σχεδιασμό. Η όρμή του τον φέρνει στο πεδίο της καθημερινής δράσης. Έκεί ή διεξαγωγή του άγώνα άπαιτεί προσφορά ζωής, που μπορεί να φθάσει ως τό μαρτύριο, άπέναντι στο όποιο όρθώνει τό σθένος και την καρτερία που πρέπει να έχει «ό μη μισθωτός ποιμήν» «μέχρι τελευταίας ρανίδος του αίματος» (σσ. 345-346). Η άποφασιστικότητα του αυτή, που φθάνει ως τα έξχατα, τον τάσσει στην πρώτη σειρά των άγωνιστών 'Ιεραρχών και δικαιώνει την καταγωγή του. "Ας μη ξεχνάμε ότι είναι υίός του άγωνιστή της Έθνικής Άντίστασης Ιερέα Σπυρίδωνα Ζαφείρη, από τον όποιο φαίνεται να κληρονόμησε την τόλμη και τό άγωνιστικό φρόνημα. "Άλλωστε και τό βιβλίο του, καθώς είναι άγωνιστικό, τό άφιερώνει επάξια στην ιερή μνήμη των «ύπέρ της πίστεως και της πατρίδος» πεσόντων κληρικών και λαϊκών άγωνιστών της Έθνικής Άντίστασης ΕΔΕΣ - ΕΟΕΑ του Στρατηγού Ναπολέοντα Ζέρβα (σ. 5), μεταξύ των οποίων και ο ήρωϊκός πατέρας του (στη σ. 93 και κάτω από τον τίτλο «Η συμμετοχή του ι. Κλήρου εις την Έθνικήν Άντίστασιν» δημοσιεύει φωτογραφία του, παρμένη «εύθως μετά την άνατίναξιν της Γεφύρας του Γοργοποτάμου», στην όποία πήρε πρωταγωνιστικό μέρος, όπως διαβάσαμε στην έπεξήγηση που συνοδεύει την εικόνα).

Τέλος, θα θέλαμε να προσθέσουμε ότι, μπροστά στη σοβαρότητα των προβλημάτων που με τόση γνώση θέτονται στις σελίδες αυτού του βιβλίου και την ύπευθυνότητα με την όποία αντιμετωπίζονται από τον Σεβασμιώτατο συγγραφέα του, οι όποιες άτέλειές του δεν φθάνουν να μειώσουν την ουσιαστική του αξία, ή όποια άλλωστε όδήγησε και στην εύνοϊκή ύποδοχή που του επιφύλαξε τό άναγνωστικό του καινό, όπως μαρτυρούν οι θετικές κρίσεις και οι συγκλίνουσες παρατηρήσεις που δημοσιεύτηκαν γι' αυτό⁵.

(Τέλος)

Φ. Ν. ΝΙΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

5. Βλ. τις σχετικές βιβλιοκρισίες - βιβλιοπαρουσιάσεις των: Γιάννη Γραμματικάκη (Χριστιανική, 9 Φεβρ. 1989, σ. 15), Άριστέϊδη Πανώτη (Έκκλησιαστική Άλήθεια, 16 Φεβρ. 1989, σ. 7), Νικόλ. Διον. Κουλουγλιώτη (στην ίδια έφημερίδα, 16 Άπρ. - 1 Μαΐου 1989, σ. 6), Έδωγγ. Δ. Θεοδώρου (Έκκλησία, 66 [1989] 250 - 252) και μεμονωμένα σχόλια στην έφημ. «Έστία» (17 Δεκ. 1988, σ. 2) και στο Δελτίο «Έκκλησία» (8.πρ., σσ. 246 - 247). Θετική άναφορά σ' αυτό κάμνει και ο γνωστός δημοσιογράφος - εκκλησιαστικογράφος Σπ. Άλεξίου στην καθιερωμένη του στήλη «Έκκλησία και Κοινωνία» της έφημ. «Η Καθημερινή» (16 Φεβρ. 1989).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἄνθος Πατριαρχικὸς Οἶκος ἐν Φαναρίῳ.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος ἐν τῷ μηνύματι Αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων ἐξῆρε τὸ γεγονός, ὅτι ἡ μεγάλη αὐτῆ ἑορτὴ ἐωρτάσθη «εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μὲ ἀισθήματα βαθείας συγκινήσεως καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Κύριον». Διὰ τὴν γενεσιουργὸν αἰτίαν τῶν αἰσθημάτων τούτων ὁ Προκαθήμενος τῆς πρωτοθρόνου ἐν τῇ καθ' ὅλον Ὁρθοδοξίᾳ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τονίζει τὰ ἑξῆς: «Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν δεκαετιῶν ἡξιώθημεν ἤδη νὰ ἴδωμεν τὸν Πατριαρχικὸν ἡμῶν Οἶκον ἐν Φαναρίῳ ἀνεγερθέντα ὡς ἦτο πρὸ τῆς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφῆς του, καὶ νὰ τελέσωμεν προσφάτως τὰ ἐγκαίρια αὐτοῦ παρουσία τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου καὶ ἄλλων ἐκλεκτῶν προσκεκλημένων».

Ὅθεν ἐγγνώμονες εὐχαριστίαι καὶ δόλοθος ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδαφιλεύονται καὶ ἐκφράζονται («καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πρὸς πάντας τοὺς καθ' οἰομένην τρόπον συνδραμόντας τὴν περάτωσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν Μέγαν Ἐδεογέτην τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Ἐντιμολογιώτατον Παναγιώτην Ἀγγελόπουλον, ὅστις προθύμως ἀνέλαβε νὰ καλύψῃ τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ἀξιόλογον δαπάνην τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Οἴκου»).

Τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εὐχεται, ὅπως ὁ νέος Πατριαρχικὸς Οἶκος ἐν Φαναρίῳ συνεχίσῃ ἐπὶ αἰῶνας νὰ εἶναι ἡ ἑστία τῶν πόθων καὶ ὀραματισμῶν συμπίσεως τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ὁ τηλαυγὴς φάρος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀκτινοβολῇ μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς τὸ σωστικὸν διὰ τὸν κόσμον ἀνέσπερον φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας.

«Ὁ αἰὼν τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἐν τῇ ποιμαντορικῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων ἐτόνισεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἰδρυθεῖσα Ἐκκλησία εἶναι («πανδοχεῖον») (Λουκ. 10,34) καὶ («ιατροεῖον πνευματικῶν») (ἰ. Χρυσόστομος), («ποῦ καλεῖ κάθε ἄνθρωπο διὰ νὰ δεχθῇ τὴν εὐεργετικὴν ἐπέμβασιν τῆς Θεῆς Χάριτος καὶ νὰ μεταστοιχειωθῇ σὲ τέκνον φωτόμορφον τῆς Ἐκκλησίας»).

Παρὰ ταῦτα πολλοὶ δὲν ἔχουν γενηθῆ τῆς σωτηριώδους ταύτης Χάριτος. Διὰ τὸ γεγονός τοῦτο εὐθύνονται, ὡς ἐπισημαίνει ὁ Μακαριώτατος, καὶ αὐτοὶ οἱ Χριστιανοί: («Παρὰ τοὺς διαρρεῦσαντες ὅμως χριστιανικοὺς αἰῶνες, —προσθέτει—, ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος δὲν καταξιώθηκε ἀκόμη νὰ φθάσῃ πραγματικὰ στὸ μυστικὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ καὶ νὰ δεχθῇ τὸν Χριστὸ ὡς Σωτῆρα. Στ' αὐτὸ, βέβαια, τὴν εὐθύνην ἔχομε κυρίως ἐμεῖς

οἱ Χριστιανοί, διότι δὲν ἀφήνουμε νὰ σαρκωθῇ ὁ Χριστὸς καὶ στὴ δική μας ὑπαρξί, διὰ νὰ γίνουμε, ὅπως οἱ Ἅγιοί μας, συνεχιστὲς τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στὴν ἱστορία καὶ μάρτυρες Του στὴν ἀνθρωπότητα. Ἔτσι, ὁ Χριστὸς ἐξακολουθεῖ νὰ μένη γιὰ πολλοὺς ὁ μέγας ἀγνωστος καὶ ἀγνωστός. Αὐτὸ δείχνουν ὅσοι ἀπελπισμένα, μέσα στὴν καταπίεσιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀγωνίζονται διὰ ἐλευθερία, διὰ εἰρήνη, διὰ δικαιοσύνη. Μέσα στὴν ἀγωνία τοὺς ἀναζητοῦν Ἐκείνον, ποῦ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης».

Ὅθεν κατ' ἐξοχὴν οἱ Ὁρθόδοξοι πιστοὶ πρέπει νὰ φροντίσουν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα «τὸν Ἥλιο τῆς Δικαιοσύνης Χριστό, στὴν ἀθηντική καὶ γνήσια ἐνσάρκωσί Του, ποῦ εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία... Ἐφθασεν ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας... Ὁ 21ος αἰῶνας θὰ εἶναι ὁ αἰῶνας τῆς Ὁρθοδοξίας, ἂν βέβαια κατανοήσουμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι —καὶ μάλιστα οἱ Ἕλληνες— ὅτι ὁ Γεννημένος καὶ πάλι σήμερα Σωτῆρας μας μᾶς καλεῖ ὡς ἀποστόλους Του στὸ νέο εὐαγγελισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος».

Ἀπαράδεκτος διπλῆ καὶ ἀντιφατικὴ στάσις.

Ἐν τῷ ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἐτει μηνύματι τοῦ Μακαριώτατου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἐπεσημάνθησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, («ἡ συνεχιζομένη τραγικὴ κατάστασις τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας καὶ τὸ δροῦμα τῆς παρατεινομένης κατοχῆς τῶν βορείων ἐδαφῶν τῆς Κύπρου. Ἡ λύσις τῶν μεγάλων αὐτῶν προβλημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ μὲ ἐχολόγια, ἀλλὰ μὲ γενικὴν καὶ συντονισμένην προσπάθειαν ὄλων τῶν φορέων καὶ παραγόντων τοῦ τόπου μας»).

Οἱ λόγοι τοῦ Μακαριώτατου πείθουν, ὅτι —ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν θόρυβον ἐκ τῶν εὐθαρσῶν δηλώσεων τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Ἀντωνίου Σαμαρᾶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας—, πρέπει νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ θόρυβος οὗτος εἶναι τελείως ἀδικαιολόγητος, ὅπως εἶναι ἀπαράδεκτος καὶ ἡ δήλωσις πολιτικοῦ, καθ' ἣν οἱ («θηροκόληπτοι») τῆς Ἑλλάδος (!) εἶναι ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι καταγγέλλουν τὸν στραγγαλισμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν ἀδελφῶν μας τούτων.

Ἡ ἐπιγραμματικὴ διατύπωσις τοῦ Μακαριώτατου καὶ αἱ σχετικαὶ γνωσταὶ καταγγελίαι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δουβινοπόλεως, Πρωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης κ. Σεβαστιανοῦ καὶ ἄλλων Σεβ. Ἱεραρχῶν, ὡς καὶ αἱ ὑπὲρ τῶν κρουσταλλίνης διανγείας δηλώσεων τοῦ κ. Σαμαρᾶ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις ἀνα-

οιδημάτων πολιτῶν καὶ μαζικῶν φορέων πείθουν ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτος οἰοσδήποτε ἐπὶ τοῦ προκειμένου στρουθοκαμηλισμὸς ἐνεκα εἴτε ἐπιπολαιότητος, εἴτε ὑπόπτων ἰδεολογικῶν ἐξαρτήσεων καὶ σκοπιμοτήτων.

Εἰς ποίαν λογικὴν στηρίζεται ἡ διπλῆ καὶ ἀντιφατικὴ στάσις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ γίνεταί μὲν γενικῶς δεκτὸς ὑπὸ πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ στιγματισμὸς τῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων εἰς βάρος τῶν ὑποδοῦλων Κυπρίων ἀδελφῶν μας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔχομεν διπλωματικές σχέσεις μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ νὰ τηρήται... σιγὴ ἰχθύος διὰ τὰ εἰς βάρος τῶν Βορειοηπειρωτῶν διαπραττόμενα, διὰ νὰ μὴ διαταραχθῶν δῆθεν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ ἀπανθρώπου σταλινικοῦ ἀλβανικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον θάπτον ἢ βράδιον θὰ ἔχη τύχην ἀνάλογον πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν σταλινικῶν κρατῶν;

«Αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη».

Προσφάτως ἐν τῷ Παρεκκλησίῳ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐψάλη ἐπιμνημόσυνος δέσις ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων Καθηγητῶν, Ὑφηγητῶν, Φοιτητῶν καὶ Ὑπαλλήλων αὐτῆς, καθ' ἣν ὁ Κοσμητὼρ τῆς Σχολῆς κ. Ἡλίας Οἰκονόμου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Τιμῶμεν τὴν, διὰ διδασκαλίας, συγγραφῆς, συμμετοχῆς εἰς ἐκκλησιαστικὰς δραστηριότητας ἐν Ἑλλάδι καὶ πανταχοῦ τῆς γῆς, καὶ ζωῆς, ἀνεκτίμητον προσφορὰν τῶν ἀειμνήστων καθηγητῶν τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας.

» Τιμῶμεν τοὺς ἀειμνήστους φοιτητὰς καὶ φοιτητορίας τῆς Σχολῆς διὰ τὴν θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μετουσίωσιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς μαθητείας των, τὴν ὁποῖαν πραγματοποίησαν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλοχοῦ τῆς γῆς ὡς Πατριάρχαι, ὡς Ἀρχιεπίσκοποι, ὡς Μητροπολίται, ὡς Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι, ὡς μοναχοὶ καὶ μοναχές, ὡς καθηγηταὶ καὶ καθηγήτριαί τῶν Θεολογικῶν. Εἶναι ἀγαθὴ σύμπτωσης τὸ γεγονός ὅτι τὸ παρὸν ἔτος συμπληροῦνται 100 ἔτη ἀπὸ τῆς Κοιμήσεως τοῦ ποτε φοιτητοῦ τῆς Σχολῆς καὶ νῦν Ἀγίου Νεκταρίου.

» Τιμῶμεν, ἐπίσης, τοὺς μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐργασθέντας διοικητικὸς καὶ λοιποὺς ὑπαλλήλους τῆς Σχολῆς. Τιμῶμεν ὅλους κατὰ τὸ «τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ» (Ψαλμ. 115,6).

Ὁρθοδοξία καὶ Ἡνωμένη Εὐρώπη.

Τὸ 30ὸν Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον τοῦ Τομέως Ἐκπαιδευτικῶν τοῦ Συλλόγου («Ὁ Μέγας Βασίλειος») (27-28 Δεκεμβρίου 1989), εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἔστειλε δι' ἐκπροσώπου τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας του καὶ εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον πολλαὶ ἑκατοντάδες ἐκπαιδευτικῶν πασῶν τῶν βαθμίδων, ἠσχολήθη περὶ τὸ γενικὸν θέμα «Ἡ παιδεία ἐν ὄψει τοῦ 1992». Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ, —ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπεσημάνθησαν οἱ ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὁλοκληρώσεως

κίνδυνοι καὶ αἱ προϋποθέσεις τῆς εὐεργετικῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα συμμετοχῆς αὐτῆς ὡς ὄργανικου μέλους εἰς τὴν Ἡνωμένην Εὐρώπην—, ἐτονίσθησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἔχει τὶς ρίζες καὶ τὰ θεμέλιά του στὴν ἑλληνορθόδοξον βυζαντινὴν παράδοσιν, στὸ ἑλληνοχριστιανικὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖο συνετέλεσε στὸν ἐκτοπισμὸν τῆς πανσπερμίας τῶν μύθων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν» διαφόρων («φυλῶν, πὸν κριολεκτικῶς ἀναβαπτίσθησαν καὶ ἀναμορβώθησαν στὴν χριστιανικὴν κολυμβήθρα. Τὸ Ὁρθόδοξο Βυζάντιον ἐπὶ αἰῶνες στάθηκε ὁ προμαχὼν καὶ ὁ κωματοθραύστης τῆς Εὐρώπης, πάνω στὸν ὁποῖο διαλύονταν τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῶν βαρβάρων»).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, πρέπει, ὡς ἐπίσης ἐτονίσθη ἐν τῷ αὐτῷ Συνεδρίῳ, ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλλάς ἐν τῇ ὑπὸ ἔνωσιν Εὐρώπῃ νὰ φυλάξῃ τὴν πνευματικὴν («παρακαταθήκην») τῆς (Α' Τιμ. 6,20) καὶ νὰ διαδραματίσῃ ρηξικέλευθον καὶ πρωτοπορειανὸν ρόλον, προβάλλουσα καὶ περιφρουροῦσα τὴν ἀναπαλλοτριωτον πνευματικὴν τῆς φυσιογνωμίαν καὶ ταυτότητα καὶ μεταδίδουσα τὰ ζωογόνα μηνύματα τῆς Ὁρθόδοξου πνευματικότητος. Κατ' ἐξοχὴν οἱ Ὁρθόδοξοι «Ἕλληνας πρέπει νὰ μεταδίδουν τὸ προφητικὸν μήνυμα τοῦ Ντοστογιέφσκη, ὅτι μόνον ὁ Χριστὸς τῆς Ὁρθοδοξίας (θὰ σώσῃ τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς ἀβύσσου καὶ ἐκ τοῦ χάους)». Ἡ Ὁρθοδοξία, ὡς συνδυάζουσα τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον καὶ ὡς διεπομένη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς «ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλομορφίᾳ», δύναται νὰ γίνῃ συνεκτικὸς δεσμὸς τῶν ποικίλων ἐπὶ μέρους ἰδιωτικῶν πολιτιστικῶν παραδόσεων τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης καὶ ἡ ζωτικὴ ἐντελέχειά των.

Ἀναφορὰ εἰς τὴν πολιτιστικὴν παράδοσιν.

Ὁ νέος Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ «Τιμίου Σταυροῦ» Βοστώνης Θεοφ. Ἐπίσκοπος Βοστώνης κ. Μεθόδιος, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς σκοπούς, τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὁποίων θὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νέων καθηκόντων του, ἐτόνισεν, ὅτι εἰς τὰ δύο αὐτὰ Ἰδρύματα, «οἱ ἀκαδημαϊκὲς σπουδὲς θὰ διατηρηθῶν σὲ ὅσο τὸ δυνατόν ὑψηλότερο ἐπίπεδο. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ στόχοι θὰ ἔχουν ὡς βάσιν τὴν ἐκπαιδευτικὴν φιλοσοφία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Μέλημά μας θὰ εἶναι ἡ καλὴ προετοιμασία τῶν ὑποψηφίων στὴν μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου, στὴν ὀρθόδοξον συστηματικὴν Θεολογία, στοὺς βίους καὶ τὴν διδασκαλία τῶν Ἀγίων Πατέρων. Οἱ τομεῖς τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ψυχολογίας, ἡ παγκόσμιος Ἱστορία καὶ οἱ σύγχρονες ἐξελίξεις θὰ ἔχουν ἰδιαιτέραν βαρῦτητα. Οἱ ἀπόφοιτοί μας, ἐκτὸς ἀπὸ μορφωμένοι ἑλληνορθόδοξοι θεολόγοι, ἀναμένεται νὰ εἶναι καὶ γνώστες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς φιλοσοφίας του, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς μουσικῆς, μὲ λίγα λόγια: ὅλης τῆς ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας στὸ σύνολό της ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερα». Καὶ κατέληξε: «Νὰ θέλωμε νὰ διδάξωμε τὴν Ὁρθόδοξον πίστην χωρὶς ἀναφορὰ στὶς πνευματικὲς καὶ πολιτιστι-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Συνήλθε υπό την προεδρία του Μακ. 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφείμ στην πρώτη τακτική συνεδρία της του Δεκεμβρίου ή Διαρκής 'Ιερά Σύνοδος. Σχετικά εξέδωσε το παρακάτω ανακοινωθέν:

«'Η 'Ιερά Σύνοδος κατά την σημερινήν Αύτης Συνεδρίαν ήκουσε μετά προσοχής έμπεριστατωμένην "Εκθεσιν του Σεβ. Μητροπολίτου Φιλίππων κ. Προκοπίου, συνταχθείσαν μετ' άπόφασιν Αύτης, με τό σοβαρότατον θέμα: «Τό πρόβλημα του άποκρυφισμού στην 'Ελλάδα». Συγκεκριμένως διηρεύνησε τους κυριώτερους τύπους του προβλήματος αυτού, ως είναι αί Νεοειδωλοατρικά, Γκουρουίστικά, Θεοσοφικά, Νεογνωστικά ομάδες, και γενικώς την όνομαζομένην «Νέαν 'Εποχήν». Προσέτι ήσχολήθη με την άστρολογία, τον πνευματισμόν, την άνθρωποσοφία, την παραψυχολογία, την «λευκήν» και «μαύρην» μαγείαν και την σατανολατρείαν, έκδηλώσεις αί όποιαι καλύπτονται άπό ποικιλωνύμους και πολυαριθμούς οργανώσεις, αί ό-

ποια δρουν έν 'Ελλάδι συστηματικώς και λίαν επικινδύνως.

'Από την εισήγησιν και την έπακολουθήσασαν συζήτησιν εις την 'Ιεράν Σύνοδον έπεσημάνθη ότι τά φαινόμενα αυτά λαμβάνουν επικινδύνους διαστάσεις, διότι τά ποικιλώνυμα ταύτα συστήματα διά τών μεθόδων, τάς όποίας χρησιμοποιούν παρασύρουν πολλούς άνυποψιάστους εις την πλάνην, ύποσκάπτουν την δογματικήν και ήθικήν διδασκαλίαν της 'Εκκλησίας, καταφρονούν τάς 'Ιεράς Παραδόσεις Αύτης και έν γένει κλονίζουν και αυτά άκόμη τά θεμέλια του 'Εθνους.

'Εν τέλει, άπεφασίσθη όπως άμέσως και έμπεριστατωμένως ένημερωθούν οι κατά τόπους Σεβ. Μητροπολίται της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος, ό ιερός κλήρος Αύτης και ό εύσεβής λαός επί του προβλήματος τούτου, διά την αντιμετώπισιν τών κινδύνων, οι όποιοι προέρχονται έξ αυτού.

'Επίσης ή 'Ιερά Σύνοδος ήσχολήθη με τό θέμα της στεγαστικής προνοίας και της έν γένει άποκαταστάσεως τών εκ Πόντου έλθόντων 'Ελλήνων, και άπεφασίσεν όπως προβή εις τάς ένδεδειγμένες ένεργείας προς έπίλυσιν του θέματος».

('Από τό Γραφείο Τύπου της 'Ι. Συνόδου)

κές της ρίζες είναι σαν να φντεύουμε μία ράβδο στο χώμα και να περιμένουμε να βλαστήσει».

Χαίρομεν, διότι πρόθεσις του δραστηριωτάτου νέου Προέδρου τών περι όν ο λόγος 'Εκπαιδευτικών 'Ιδρυμάτων της 'Ι. 'Αρχιεπισκοπής Β. και Ν. 'Αμερικής είναι ή συνέχισις και ή περαιτέρω προώθησις του λαμπροού έργου των, όπερ συμβάλλεται εις την προβολήν της 'Ελληνικής 'Ορθοδοξίας ού μόνον εις την άμερικανικήν ήπειρον, αλλά και εις τόν κόσμον όλόκληρον.

Αυτοδιάλυσις

του Μαρξισμού και Κομμουνισμού.

'Από της εκδόσεως του προηγουμένου τεύχους της «'Εκκλησίας» μέχρι της παραδόσεως εις τό τυπογραφείον της ύλης του παρόντος τεύχους αυτής συνεχίζεται ή όλονέν και μεγαλυτέρα επιτάχυνσις της συνεχώς κινουμένης χιονοστιβάδος τών κοσμοϊστορικών μεταβολών έν ταίς χώραις, αί όποιαι επί δεκαετίας έστέναζον υπό τόν κομμουνιστικόν ζυγόν. Μετ' άναστασίμων λαμπάδων και μετ' άλαλαγμών χαράς οι λαοί τών χωρών αυτών ύποδέχονται την εκ της στυγνης δουλείας άπελευθέρωσίν των.

'Αλλά ποια είναι ή στάσις τών έν συγχύσει τελούντων 'Ελλήνων όπαδών της κομμουνιστικής ιδεολογίας; Οότοι έχουν περιέλθει εις κατάστασιν πλήρους συγχύσεως, δοθέντος ότι πολλά εκ τών ήγετικών στελεχών των, άντι να όμολογήσουν την πλάνην των και να εκδηλώσουν μετάνοιαν διά την μέχρι τούδε

άπαράδεκτον ταύτισιν των μετά τών κρημνισθέντων εκ του θρόνου των στυγνών δικτατόρων, καταφεύγον, ως μη άφελει, εις χρωματικές μεταλλαγάς, άπαρνούμενοι ό,τι μέχρι τούδε εξέθειάζον και έξυμνούντες εκείνο, τό όποίον κατηγορούν άλλοτε ως «ίμπεριαλιστικήν» και «καπιταλιστικήν» προπαγάνδαν. Οότοι προσπαθούν να πείσουν, ότι δέν κατέρρευσεν αυτός οότος ό κομμουνισμός, άλλ' ή κακή έφαρμογή του. Οότω παραθεωρούν ότι οι άπελευθερούμενοι λαοί δέν περιορίζονται εις τό να άντικαταστήσουν ήγέτας, αλλά και αισχύνοντα διά την όνομασίαν τών κομμουνιστικών κομμάτων και σπεύδον να την αλλάξουν, φθάνον μεχρίς άπαλείψεως και αυτής της λέξεως «σοσιαλισμός», εγκαταλείπον την άποψιν περι του ήγετικού ρόλου του κομμουνιστικού κόμματος, άφαιρούν εκ τών σημαίων τό σφυροόρεπανον, σιωπούν διά την άθεον μαρξιστικήν ιδεολογίαν των, θεωρούν εις τά νέα συντάγματά των την Θρησκείαν ούχι ως «όπιον του λαού» άλλ' ως ούσιώδες στοιχείον της έθνικής ζωής των, συνοδεύον εις ιερούς ναούς τούς νέους Προέδρους των, οι όποιοι παρουσιάζονται υπό της τηλεοράσεως προσερχόμενοι, άντι του μονοκομματισμού της «δικτατορίας του προλεταριάτου», εισάγον τόν δημοκρατικόν πολυκομματικόν πλουραλισμόν, καταφεύγον εις την φιλελευθεροποίησιν της οικονομίας των και εις την έλευθέραν άγοράν και εγκαταλείπον πλήρως ούχι μόνον «τρούανους» ήγέτας, αλλά και πάντα τά ούσιώδη στοιχεία του Μαρξισμού και Κομμουνισμού. 'Επαναλαμβάνομεν: «Αότη ή αλλοίωσις της δεξιās του 'Υψίστου» (Ψαλμ. 76,11).

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἱερά Μονή Ἀσωμάτων - Πετράκη.

Δύο φερέλπιδες νέοι ἐπιστήμονες εἰσήλθαν πρόσφατα στίς τάξεις τῶν Μοναχῶν, στήν Ἱερά Μονή Ἀσωμάτων - Πετράκη, μέ πρόταση τοῦ διατελέσαντος Ἡγουμένου - Σεβ. Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου κ. Δημητρίου καί ἀπόφαση τοῦ νέου Ἡγουμένουσμουβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ἡ ὁποία ἐπικυρώθηκε ἀπό τόν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ. Πρόκειται γιά τόν θεολόγο - πολιτικό μηχανικό κ. Εὐστάθιο Σφονδυλιᾶ ἀπό τόν Βόλο, πού ἐκτός τῶν ἄλλων ὑπηρέτησε στήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν καί ὡς Διευθυντής τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης, καί γιά τόν φυσικό - ἱεροσπουδαστή κ. Χαρίτωνα Ἀϊτισίδη ἀπό τήν Καθάλα. Οἱ δύο νέοι Μοναχοί διετέλεσαν Δόκιμοι τῆς Ἱ. Μονῆς καί εἶναι πνευματικά ἀναστήματα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λαρίσης, ὁ ὁποῖος καί τέλεσε, κατ' ἀνάθεση, τήν μοναχική τους Κουρά στό Καθολικό τῆς Ἱ. Μονῆς.

Ἡ Κουρά τοῦ πρώτου ἐγίνε τὸ ἑσπέρας τῆς 5ης Δεκεμβρίου καί τοῦ δόθηκε τὸ ὄνομα Ἀγαθάγγελος πρὸς δόξαν τοῦ Μεγάλου Βουλῆς Ἀγγέλου καί τιμὴν τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀγαθαγγέλων. Στήν ὁμιλία του πρὸς τόν νεοκαρέντα ὁ Σεβασμιώτατος τόνισε μεταξὺ ἄλλων καί τὰ ἐξῆς: «Ὑπενθύμισα πρὸ ὀλίγου στήν θεοφιλή προαίρεσή σου, μέ τήν Κατήχηση τὴν ἐνσωματωμένη στήν Ἀκολουθία, ὅτι «ὕβρισθῆναι καί χλευασθῆναι τε ἔχεις, ὀνειδισθῆναι καί διωχθῆναι καί πολλοῖς ἄλλοις περιαχθῆναι λυπηροῖς, οἷς ἢ κατὰ Θεὸν ζωὴ χαρακτηρίζεται». Ἀλλὰ νὰ χαίρεσαι καί νὰ νικᾷς πάντοτε, συσταυρούμενος μέ τὸν ὕβρισθέντα καί χλευασθέντα καί ἀποδοκιμασθέντα καί σταυρωθέντα ἄσπιλο καί ἄμωμο Ἀμνὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σταυρὸς εἶναι ἡ νίκη μας, τὸ καύχημά μας, τὸ ἐχέγγυο καί ἡ τεκμηρίωση τῆς φιλοχρίστου διαγωγῆς μας».

Ὁ νεοκαρεῖς π. Ἀγαθάγγελος Σφονδυλιᾶς χειροτονήθηκε τὴν ἐπομένη Διάκονος ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο, στὸν πανηγυρίζοντα Ἱερό Ναὸ Ἀγίου Νικολάου Ἀχαρνῶν.

Ἡ Κουρά τοῦ δευτέρου τελέσθηκε τὸ ἑσπέρας τῆς 9ης Δεκεμβρίου, πάλι ἀπὸ τὸν Σεβ. Λαρίσης κ. Δημήτριο, ὁ ὁποῖος καί τὸν μετονόμασε σὲ Ἀγάπιο μοναχὸ πρὸς τιμὴν τοῦ ὁσίου Ἀγαπίου τοῦ Βατοπεδινοῦ καί τῶν ὁμωνύμων ἀρχαίων ἁγίων Μαρτύρων. Στήν ὁμιλία του πρὸς τόν νεοκαρέντα ὁ Σεβασμιώτατος, ἀναφερόμενος στὴ ζωὴ τῶν προστατῶν του Ἀγίων εἶπε: «Βίος καί πολιτεία ὑπερθαύμαστη καί ὑπέρλογη! Πρόκληση γιά τὴν ἐκλογικευμένη καί ἀσπὸνδουλη καί ἀνώδυνη πίστη τῶν σημερινῶν χριστιανῶν (δηλαδὴ ὄλων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι μάθαμε νὰ προσαρμόζουμε τὴν εὐθύνη γιά τὴν ἐσταυρωμένη ζωὴ μόνο στοὺς ἄλλους καί ὄχι στὸν ἑαυτὸ μας· οἱ ὁποῖοι γνωρίζουμε θεωρητικά τὸ ἐπώδυνο τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, ἀλλὰ στήν πράξη χλευάζουμε —διὰ γραφίδος καί λόγων— τὴν ἐσταυρωμένη ζωὴ τῶν ἀδελφῶν μας, τῶν μιμητῶν τοῦ Ἐσταυρωμένου). Ἀλλὰ σὺ, ἀγαπητό μου παιδί ἐν Κυρίῳ, —δόξα τῷ Κυρίῳ— διδάχθηκες τὸν Χριστιανισμό τῆς θυσίας, τῆς αὐτοπροσφορᾶς, τῆς συσταυρω-

σεως μέ τὸν Σωτήρα μας τὸν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ Χριστό».

Καί στίς δύο τελετὲς συμμετεῖχε συμπροσευχόμενο, μαζὶ μέ τὸν πανοσ. Καθηγούμενο π. Χριστοφόρο Παπαδόπουλο καί τοὺς Πατέρες τῆς Ἱ. Μονῆς, πλήθος προσκυνητῶν τῆς Ἱ. Μονῆς. Οἱ νέοι μοναχοὶ πρόκειται νὰ ὑπηρετήσουν στήν Ἱ. Μητρόπολη Λαρίσης, ἐντασσόμενοι στὸ ἔργο ποιμαντικῆς διακονίας τοῦ νέου Μητροπολίτη.

Ἱερά Μητρόπολις Τρίκκης καί Σταγῶν

Ἐκθεση ἁγιογραφίας.

Ἡ Ἱερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου στὰ πλαίσια τῶν ἑορταστικῶν τῆς ἐκδηλώσεων γιά τὴν συμπλήρωση ἑξακοσίων ἐτῶν συνεχοῦς μοναστικῆς παρουσίας, μέ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Τρίκκης καί Σταγῶν κ. Ἀλεξίου ὀργανώνει ἔκθεση Ἀγιογραφίας στὰ Τρίκαλα στὸ χῶρο τῆς Δημοτικῆς Πινακοθήκης. Ἡ ἔκθεση θὰ διαρκέση ἀπὸ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, 7.4.1990 μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, 22.4.1990.

Τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς θὰ τελεσθοῦν τὴν 7η Ἀπριλίου 1990, ὥρα 8 μ.μ. κατόπιν τῆς ὁμιλίας τοῦ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβυτέρου π. Σταματίου Σκλήρη, δοκίμου Ἀγιογράφου, Θεολόγου καί Ἱατροῦ, μέ τὸ σχετικὸ θέμα: «Τὸ πρόβλημα τοῦ εἰκαστικοῦ χῶρου στὴ Βυζαντινὴ Ἀγιογραφία».

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ συμμετάσχουν δέον νὰ ἀποστείλουν ἓνα, δύο ἢ τρία τὸ πολὺ ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα. Κρίνονται προτιμότερα ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπὸ θέματα τῆς Μεταωρίτικης Βυζαντινῆς τέχνης, πίνακες πού ἀναφέρονται σὲ ὀσιακὲς μορφές τῶν Μετεώρων ἢ πού ἐκφράζουν ἐν γένει τὸ μοναστικὸ ἦθος καί ἰδεῶδες.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι πρέπει νὰ δηλώσουν τὴν συμμετοχὴ τους μέχρι τῆς 1ης Δεκεμβρίου τοῦ 1989 ἀποστέλλοντας στήν Ἱερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου καί συνοπτικὴ περιγραφή τῶν ἔργων τους (ἢ φωτογραφία αὐτῶν, ἂν ὑπάρχη) γιά νὰ συντάξῃ ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ κατάλογο ἐκθεμάτων.

Σὲ περίπτωσι, πού οἱ συμμετέχοντες στήν ἔκθεση ἐπιθυμοῦν νὰ πωληθοῦν τὰ ἔργα τους, παρακαλοῦνται νὰ ἐνημερώσουν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας (δεκαπέντε ἡμέρες πρὸ τῆς ἐκθέσεως) τὴν Ἱερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου, δηλώνοντας καί τὴν τιμὴ πωλήσεως τους, ὥστε αὐτὸ νὰ δηλωθῇ στοὺς σχετικὸς καταλόγους τῶν ἐκθεμάτων, πού θὰ τυπωθοῦν ἐγκαίρως γιά νὰ δίδονται στοὺς ἐπισκέπτες τῆς ἐκθέσεως.

Γιά τὴν Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ὁ Καθηγούμενος

Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Ἀναστασίου

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἡ Ἱ. Μητρόπολις Χαλκίδος ἐξέδωκε τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσι:

«Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη μετὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν δοξολογίαν ἡ ὁποία ἐκφράστηκε μέ τὴν ὀλονύκτιον ἀγρυπνίαν τοῦ παρελθόντος Σαββάτου, νὰ ἐκφράσει τὸν δημόσιον ἔπαινον

της, τις θερμές ευχαριστίες της και την θαθείαν ευγνωμοσύνην της προς τους άνδρες της Έλληνικής Άστυνομίας και την εισαγγελικήν άρχήν της Πόλεώς μας, διότι χάρις στίς συντονισμένες και ταχύτατες έ-νέργειές τους έπετεύχθη ή έπανεύρεση και διάσωση του άτιμήτου θησαυρού της Έκκλησίας, του Τιμίου και ζωοποιού Σταυρού του Κυρίου μας τόν όποιον άνόσαι χείρες έκλειψαν από την Ί. Μοήν Μεγίστης Λαύρας μαζί με τό περιέχον αυτόν ιερόν κειμήλιον και όχι μόνο έκλειψαν αλλά και κατετεμάχισαν και διέλυσαν.

Ίδιαιτέρως θερμά συγχαίρει και θαθύτατα ευγνωμονεί τόν Διευθυντήν της Άστυνομικής Διεύθυνσης Ν. Εύβοίας κ. Πάνον Κατσέρην, τόν Διευθυντήν του Τμήματος Άσφαλείας κ. Άλέκον Άναστασίου, τόν Εισαγγελέα κ. Πεπόνην και όλους τούς ύπ' αυτούς άνδρας διότι χάρις στην έτοιμότητα και μεθοδικότητα τών ένεργειών τους και την άνύστακτη μέριμνά τους διεσώθη από περαιτέρω θεθήλωσιν ό Πνευματικός αυτός θησαυρός της Έκκλησίας και του Γένους, τόν όποιον έπί χίλια και πλέον έτη έσεβάσθησαν και αυτοί άκόμη οί άπιστοι. Ένέργειες και μέριμνα πού είχαν σαν άποτέλεσμα την άνεύρεση και του έτέρου τεμαχίου του Τιμίου Σταυρού και άλλων ιερών λειψάνων τά όποια και αυτά εύρίσκονται αυτήν την ώραν εις τό Άγιώνυμον Όρος συνοδευθέντα από τόν Πανοσ. Γενικών Άρχιερατικών Έπιτροπον π. Διονύσιον Μάνταλον, τόν αίδεσ. πρεσβύτερον π. Ήλίαν Άγιαννίτην και τόν Διάκονον π. Τιμόθεον Μπαϊμπάκην και τόν Δ)ντήν του τμήματος Άσφαλείας κ. Άναστασίου.

Προκαλεί ιδιαίτερον συγκίνησιν ότι πέραν του ύπηρεσιακού καθήκοντος τό όποιον με τόση έπιμέλεια έπετέλεσαν διέκρινε κανείς στα πρόσωπα τών άνωτέρω άξιωματικών μίαν θαθείαν θρησκευτικήν πίστιν και την θαθυτάτην εδλάθειάν τους προς τά ιερά και τά όσια σεβάσματα της Έκκλησίας μας.

Έπίσης ή Ίερά Μητρόπολις έκφράζει τις θερμές ευχαριστίες της προς τόν διοικητήν του Άγίου Όρους κ. Κωνσταντίνον Λούλην διότι χάρις στη δική του κατανόηση και τις δικές του ένέργειες παρέμεινε ό ζωοποιός Σταυρός του Κυρίου μας έστω και διά μίαν νύκτα εις την πόλιν μας διά νά προσκυνήσει και νά εδλογηθεί ό λαός μας, καθώς έπίσης την Ίεράν Μοήν Μεγίστης Λαύρας και την Ίεράν Κοινότητα του Άγίου Όρους διά την συγκατάθεσίν τους».

Θεολογική Σχολή

Ή Κοσμητεία της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών, με σκοπό νά βοηθήσει την ανάπτυξη τών νέων ταλέντων και την άμιλλα μεταξύ τών φοιτητών μας, προκηρύσσει τόν Α΄ Λογοτεχνικό Διαγωνισμό, στόν όποιο μπορούν νά λάθουν μέρος οί φοιτηται της Σχολής μας, πού έχουν κλίση και προς τη Λογοτεχνία —ιδιαίτερα στό Διήγημα και την Ποίηση. Οί όροι του Λογοτεχνικού αυτού Διαγωνισμού είναι:

1. Τό άποστελλόμενο κείμενο (διήγημα ή ποίημα) νά είναι γραμμένο στην άπλη λογοτεχνική μας γλώσσα, δακτυλογραφημένο, στη μιά όψη του χαρτιού.

2. Νά είναι γραμμένο από φοιτητή ή φοιτήτριά μας

(του Θεολογικού ή του Ποιμαντικού), πού νά μήν έχει ώς τώρα έκδώσει λογοτεχνικό βιβλίο.

3. Τό θέμα είναι ελεύθερο, όπως και ή μορφή και ή όλη προσωπική έκφραση του κάθε διαγωνιζομένου, πού θα κινείται σ' ένα κλίμα Έλληνορθόδοξου Παραδόσεως.

4. Ό κάθε ύποψήφιος συμμετέχει μ' ένα μόνο κείμενο και σ' ένα μόνο από τά παραπάνω είδη του λόγου.

5. Τά κείμενα μπορούν νά σταλούν, έως τις 30 Μαρτίου του 1990, στην: «Κοσμητεία της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών, τ.κ. 157 72, Άνω Ίλίσια - Πανεπιστημιόπολη», με ψευδώνυμο και την ένδειξη «Λογοτεχνικός διαγωνισμός». Σ' έσωτερικό φάκελλο θα ύπάρχουν τό όνομα, ό αριθμός Φ. Μητρώου και ή διεύθυνση του διαγωνιζομένου, πού θ' άνοιχτούν μετά την άπόφαση της Κριτικής Έπιτροπής.

6. Στους νικητάς θα δοθούν δύο (άντιστοίχως) πρώτα βραβεία, με χρηματικό έπαθλο (20.000 δρχ.) και δύο δεύτερα (10.000 δρχ.), καθώς και δύο Ένωσι, χωρίς χρηματικό έπαθλο.

Τά χρηματικά βραβεία διετέθησαν ύπό του Μητροπολίτου Ήλείας κ.κ. Γερμανού.

7. Ή άπονομή τών βραβείων θα γίνει στο Μεγάλο Άμφιθέατρο της Θεολογικής Σχολής, σε είδική πανηγυρική τελετή, μετά τό Πάσχα και πριν από τις έξετάσεις θερινού Έξαμήνου.

8. Στην Κριτική Έπιτροπή, έκτός από τόν Κοσμητορα της Θεολογικής Σχολής, συμμετέχουν: ό Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας, ένας Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής (Νεοελληνικής Φιλολογίας) και δύο λογοτέχνες Καθηγηται της Σχολής μας, πού ευγενώς προσεφέρθησαν.

Έκ της Κοσμητείας της Θεολογικής Σχολής

Έπισκόπου

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΨΑΡΙΑΝΟΥ

Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Πενηνταδύο όμιλλες για τη θεία Λειτουργία.
"Όχι μόνο για τό λαό, αλλά και για τούς Ιερείς)."

Έκδοση Άποστολικής Διακονίας, σελίδες ιθ' + 438, δρχ. 650.

Βιβλιοπωλείο Δραγατσάνιου 2 — Πλατεία Κλαυθμώνος.

Γράφατε: Ίασιου 1, 115 21 Άθήνα, τηλέφ. 722.8008.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΔΙΠΤΥΧΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΝΟΝΑΡΙΟΝ - ΕΠΕΤΗΡΙΣ 1990

'Εκδοσις 'Αποστολικής Διακονίας, 'Αθήναι 1989, σσ. λβ + 944.

'Εγκυρη - ἐγκυρότατη, ὅπως ἀρμόζει σὲ ἐπίσημη ἐκδοσις τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος καὶ ἐγκαιρη, ὅπως σχεδὸν πάντοτε, γιὰ ν' ἀποτελεῖ καὶ πάλι ἐκδοτικὸ ἄθλο τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, κυκλοφορήθηκε ἀπ' τὰ τέλη Νοεμβρίου ἢ 'Επετηρίδος 1990 τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, ἢ τὸ γνωστὸ παλαιότερα 'Ημερολόγιον τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος. 'Ἐσπευσα νὰ χρησιμοποίησω ἐδῶ, ἀρχὴ - ἀρχή, ἀπ' τοὺς πολλοὺς ὄρους τοῦ προσφυοῦς, πράγματι, ἀπὸ πέρυσι τίτλου «Δίπτυχα τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, Κανονάριον — 'Επετηρίς», τὸν ὄρο «'Επετηρίς», γιὰ νὰ συμπληρώσω ὅτι τὸ καλὸ καὶ χρησιμώτατο αὐτὸ λειτουργικὸ βιβλίον τῆς 'Εκκλησίας μας ἀποτελεῖ τὴν μοναδική, λαμπρὴ καὶ ἐγκυρη 'Επετηρίδα τῆς 'Ανατολικῆς 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας, ποὺ μὲ τὴν ἐξάπλωσὴ τῆς καὶ τὴν μαρτυρία τῆς στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἀποκτᾷ διάστασι οἰκουμενική. Καὶ μὲ τὴν παρατήρησι αὐτὴ μπορεῖ νὰ κατανοηθῇ καλύτερα καὶ στίς πραγματικὰς τῆς διαστάσεις ἢ δικαία καύχησι τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, ποὺ ἀναλαμβάνει κάθε χρόνον τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον, τὸ τελειώνει αἰσίως καὶ τὸ προσφέρει ὡς μέσον κοινωνίας τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ὀρθόδοξων χριστιανῶν καὶ ὡς Τυπικὸ ὁμοιόμορφης διεξαγωγῆς καὶ τελέσεως τῆς ὀρθόδοξης λογικῆς λατρείας.

'Ο δίκαιος ἔπαινος, εἰδικώτερα, πρέπει νὰ ἐπιμερισθῇ καὶ ν' ἀποδοθῇ στὴν 'Υποεπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Διπτύχων 1990» τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, τὸν Πρόεδρον - Σεβασμιώτατον Μητροπολίτη Ναυπάκτου καὶ 'Αγίου Βλασίου κ. 'Αλέξανδρον, τὸν θεολόγον καὶ φιλόλογον κ. 'Ιωάννην 'Αθανασόπουλον, τὸν μουσικώτατον Πρωτοψάλτην κ. 'Απόστολον Βαλληνδράν, συντάκτην τοῦ Τυπικολογικοῦ Μέρους καὶ τὸν ἐπιμελητὴ τῆς ἐκδόσεως τῶν Διπτύχων συντάκτη καὶ ἐπιθεωρητὴν τοῦ Διοικητικοῦ Μέρους, πανοσιολογιώτατον 'Αρχιμανδρίτην κ. Δωρόθεον Πολυκανδριώτην. 'Ο ἐν λόγῳ ἐπιμελητῆς, λογιώτατος ἀρχιμανδρίτης κ. Δωρόθεος, εἶναι Γραμματεὺς τῆς Σиноδικῆς 'Επιτροπῆς Θ. Λατρείας, Ποιμαντικοῦ, 'Εκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς καὶ κατέλαβε τὴν ὑπεύθυνον καὶ καιρία αὐτῆ θέσιν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προκατόχου του, σὲ Μητροπολίτη Λήμου, κ. 'Ιεροθέου Γαρυφάλλου, ὁ ὅποιος χρημάτισε ἐπιμελητῆς τοῦ 'Ημερολογίου γιὰ μιὰ δεκαπενταετία, καὶ μετωνόμασε πέρυσι τὸ 'Ημερολόγιον σὲ «Δίπτυχα τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος Κανονάριον — 'Επετηρίς» καὶ ἀπετόλμησε τὴν ἐκτύπωσιν σὲ μεγάλον σχῆμα, γιὰ τὴν ἢ πραγματικότητά του περι-

εχομένου καὶ ἡ εὐρύτερη ὀρθόδοξον θεώρησιν ὑπαγορεύων, καὶ ὑπαγορεύων, τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆ.

Τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ἐπαινοῦ ἀνήκει στὸ τυπογραφικὸ συγκρότημα τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, τὸν Διευθυντὴ τῶν ἐκδόσεων λογιώτατον κ. Εὐάγγελον Λέκκο καὶ τὸν ὑπεύθυνον τοῦ Τυπογραφείου κ. 'Ιωάννην Μιχαήλ καὶ ὅλους τοὺς φιλότιμους τεχνίτες τῆς ἀλυσίδας τῆς τυπογραφικῆς ἐργασίας, δηλαδὴ στοιχειοθέτες, διορθωτές, ἐκτυπωτές, βιβλιοδέτες, γιὰ τὴν μπόρεσαν καὶ σὲ συμπιεσμένον χρονικὸ διάστημα, λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν στοιχείων τοῦ Διοικητικοῦ Μέρους μέχρι καὶ τὴν τελευταία μέρα τῆς ἐκτυπώσεως, κυριολεκτικῶς (ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου), νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἐκδοσιν αὐτῆ τῶν 944 σελίδων, (+48 στὴν ἀρχή), δηλαδὴ 62 τυπογραφικῶν φύλλων, σὲ ἀρκετὰς χιλιάδες ἀντίτυπα, καὶ νὰ τὴ θέσουν σὲ κυκλοφορίαν ἐγκαιρα, γιὰ νὰ διεκπεραιωθῇ καὶ φτάσῃ στὸν προορισμὸν τῆς στὴν 'Ελλάδα καὶ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔξω ἀπ' τὴν 'Ελλάδα, πρὶν ἀπ' τὴν ἐορτὴν τοῦ 'Αγίου Δωδεκαημέρου.

*

Τὰ «Δίπτυχα 1990», ἐπειδὴ, ὅπως ἀναφέρεται στὸν Πρόλογον, (ἐπαναποκοτῶν ἀπὸ φέτος, μὲ ἀπόφασιν τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ κατόπιν διατυπωμένης ἐπιθυμίας πολὺ μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνδιαφερομένων, τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος ποὺ εἶναι εὐχρηστο καὶ, συνεπῶς, πρακτικόν), παρουσιάζουν ἀρκετὰς διαφορὰς, κυρίως παραλείψεις, σὲ σχέση μὲ τὴν προηγουμένη ἐκδοσιν, καὶ «ἐπαναπέκτεσαν» ἄλλες διακόσιες σελίδες. Μὲ τὴν διαπίστωσιν αὐτῆ, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὴν παρακάμψω, προάγομαι εὐσεβᾶστως νὰ ἐκφράσω τὴν ἀποψή μου νὰ ἐπανεξετασθῇ ἀπ' τὴν 'Ιεράν Σύνοδον καὶ τὴν 'Επιτροπὴν ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Διπτύχων» τὸ θέμα τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ οὔτε τὸ μικρότερον τοῦτο σχῆμα οὔτε τὸ περυσινὸ μεγαλύτερον εἶναι σχῆμα τσέπης, γιὰ νὰ εἶναι πραγματικὰ πρακτικόν. 'Η 'Επετηρίδα — Κανονάριον εἶναι ἓνα βιβλίον ἐπιτραπέζιον, καὶ, στοὺς ἱεροὺς ναοὺς, εἶναι βιβλίον τῶν ψαλτικῶν ἀναλογίων. Τὸ θέμα μεγέθους, γιὰ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο σχῆμα, εἶναι θέμα περιεχομένου καὶ θέμα τυπογραφικοῦ χάρτου. 'Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι πρέπει νὰ ἐκπονηθῇ ἓνα δειγματολόγιον ὁμοιόμορφης παρουσιάσεως τῶν στοιχείων κατὰ Μητροπόλεις, καὶ ὅπου, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀπαιτεῖται μεγαλύτερη ἐκτασιν νὰ καταβάλλεται προσπάθεια συνοπτικότερης καταγραφῆς. Τὸ ὅλον θέμα, πάντως, θέλει μελέτην καὶ

κατά τη μελέτη πρέπει να ληφθῆ ὑπ' ὄψη ἡ ἐξειδικι- κή ἱστορία αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, πού ἀπὸ ἀπλές καί σέ μικρὸ σχῆμα τυπικολογικῆς διατάξεως ἔφτασε νὰ εἶναι ἡ μεγάλη καί λαμπρὴ Ἐπετηρίδα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅπως καί προοιμιακὰ τονίστηκε καί πού ἀπὸ ἐγκόλπιο τῶν ἱερέων μόνο στὴν ἀρχή, τώρα βρί- σκεται καί στὰ πιδ ἐπίσημα γραφεῖα τῶν Ἰπουρ- γείων καί τῶν Πρεσβειῶν καί Προξενείων τῆς Ἑλ- λάδας σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπ' τὸν οἰκεῖο Ἐκκλησιαστικὸ χῶρο.

Τὰ «Δίπτυχα» τοῦ τρέχοντος ἔτους, μὲ ἀπό- φαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, ἀφιερώνονται εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος σφαγιασθέντας καί ἡρωικῶς ἀγωνισθέντας κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους τοῦ 1940 καί τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς, ἐπὶ τῇ συμπληρώ- σει πεντηκονταετίας, καί δὴ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐκ- ἐκκλησιαστικὰς προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μακαριστοὺς ἀρχιεπισκόπους Δαμασκηνὸν καί Χρύ- σανθον». Στὸν Πρόλογο ἐπεξηγεῖται ὅτι τὰ Δίπτυχα ἀφιερώνονται στὴ μνήμη ὄλων τῶν νεωτέρων ἡρωι- κῶν ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν, μοναχῶν, ἱερέων, ἐπι- σκόπων καί ἀρχιεπισκόπων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού μὲ τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος μας ἱερούς ἀγῶνες των, ὄχι μόνον συνῆ- σαν τὴν ἀπαράμιλλη ἱστορικὴ, πολιτιστικὴ καί ἀγω- νιστικὴ παράδοση τοῦ φιλοθέου ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καί ἀνέδειξαν νέες πράγματα, ἀξιολογικὰ θὰ λέγαμε, ὑπέρτερες μορφές ἀγωνιστῶν τῆς Ἑλλάδος». Αὐτὰ τονίζονται στὸν Πρόλογο καί διευκρινίζεται ὅτι ἡ ἐπιλεκτικὴ προβολὴ τῶν μορφῶν τῶν ἀειμνή- στων ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χρυσάνθου καί Δαμασκηνοῦ, δὲν θέλει ἀνὰ ὑποβαθμί- σει τίς προσωπικότητες ἄλλων ἐξόχων ἡρωικῶν ἀρ- χιερέων».

*

Εἰδικώτερα τώρα, τὸ περιεχόμενον τῶν «Διπτύ- χων 1990» διακρίνεται σὲ Εἰσαγωγικὸ Μέρος (σε- λίδες: 8 ἀνάριθμες + α' - λβ' + 6 ἀνάριθμες), πού ὅμως εἶναι ἀτιτλο, σὲ Πρῶτο Μέρος, τὸ Τυπικολογικόν- Μηνολόγιον 1990 (σελίδες 1-248), σὲ Δεύτερο Μέ- ρος, τὸ Διοικητικόν — Τὰ Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα (σελίδες 249-930), τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλύτερον τμήμα καταλαμβάνει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος (σελίδες 454-927), καί σὲ ἓνα βραχὺ Ἐπίμετρο (σελίδες 931- 937), σὸ τέλος. Ὁ πίναξ περιεχομένων (σελίδες 938-941) καί ὁ κολοφώνας στὴν ἀνάριθμη 943 σε- λίδα, κατακλείουν τὸ βιβλίον. Ἡ κομψὴ δερματόδετη βιβλιοδεσία, μὲ χρυσότυπα τὰ γράμματα στὴν πρώτη ὄψη τῆς σταχῶσεως καί στὴ ράχη, προσφέρεται σὲ τρία χρώματα καί συμβάλλει πολὺ στὴν καλαισθητὴ παρουσίαση τοῦ βιβλίου.

Τὸ Εἰσαγωγικὸ Μέρος ὁρατίζου ἀρ- χή - ἀρχή, ἡ εἰκόνα τοῦ Ἐμμ. Λαμπάρδου Βρεφο- κρατοῦσα ἡ Ἀμόλυτος, οἱ προσωπογραφίες τῶν ἀειμνήστων ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν Χρυσάνθου (1938 -1941) καί Δαμασκηνοῦ (1941-1949) καί καλὴ

ἀσπρόμαυρη φωτογραφία τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ. Ἀκολουθεῖ πανομοιότυπο τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν Διπτύχων 1990, ὁ Πρόλογος ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ὑποεπιτροπῆς τῶν Διπτύχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σεβασμ. Μητροπολί- του Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἀλεξάνδρου καί τὸ Εἰσαγωγικὸ - ἱστορικὸ κείμενον «Ἡ Ἐκκλησία στὸ ἔπος τοῦ 1940 καί τὴν Γερμανικὴ Κατοχή», πάλι γραμμένο καί ὑπογραμμένο ἀπὸ τὸν ἅγιο Ναυπάκτου κ. Ἀλεξάνδρον. Στὸς Χρονολογικοὺς Πίνακες περι- ἔχονται τὰ Ἱστορικὰ Γεγονότα, τὰ Πασχάλια 1990 καί ὁ συνοπτικὸς πίνακας τῶν Πασχαλίων τοῦ Κ' αἰῶνος. Τὰ «Δίπτυχα ἀπαγγελλόμενα ἐν ἐπισήμοις Συνοδικαῖς καί Μητροπολιτικαῖς (καί ὄχι Μητροπο- λικαῖς Λειτουργίαις)», τὰ Ἀστρονομικὰ Στοιχεῖα τοῦ ἔτους 1990 καί ὁ χρησιμώτατος παραστατικὸς πί- νακας «περὶ τῶν ἁγίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας» κατακλείουν τὸ Εἰσα- γωγικὸν Μέρος.

Τὸ Πρῶτο Μέρος «Κυριακοδρόμιον καί Μηνολόγιον τοῦ ἔτους 1990», τὸ ὁποῖο καταρτίστηκε ἀπ' τὸν πρωτοψάλτη Ἀπόστολο Βαλληνδρᾶ, εἰσά- γεται μὲ τὸν Πίνακα τοῦ Κυριακοδρομίου 1990 καί τὸ «Σημείωμα περὶ τῶν Ἀναγνωσμάτων εἰς κενὰ καθημερινῶν ἔτους 1990». Οἱ εἰδικῆς τυπικῆς Δια- τάξεις τοῦ Μηνολογίου 1990 ἐκτείνονται μέχρι τὴν σελ. 247· στὴ σ. 248 τυπώθηκε, γιὰ εὐκαιρὴ χρῆση του, τὸ Κυριακοδρόμιον μηνὸς Ἰανουαρίου 1991.

Τὸ Δεύτερο Μέρος καταλαμβάνει ἡ «Ἐπε- τηρίς — Κανονικὴ Ὁργάνωσις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκ- κλησίας» πού διαλαμβάνει κατὰ σειρά γιὰ τὰ Πρε- σβυγενῆ Πατριαρχεῖα καί τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλη- σίες. Ἀναλυτικώτερα περιέχονται: I. Τὸ Οἰκουμε- νικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως μὲ τίς ἱερῆς Μητροπόλεις καί τίς Ἐπαρχίες τοῦ θρόνου στὴν Ἑλλάδα καί στὸ ἐξωτερικὸ καί μὲ τίς αὐτόνομες Ἐκ- κλησίες Γεωργίας, Τσεχοσλοβακίας καί Φινλανδίας. II. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας. III. Τὸ Πατριαρ- χεῖον Ἀντιοχείας, καί IV. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἱερο- σολύμων, καί ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Θεοβαδί- στου Ὁρους Σινᾶ. Ἀκολουθοῦν καί λοιπαὶ Πατριαρ- χικαὶ καί Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι: δηλαδὴ, I. Ἐκ- κλησία (Πατριαρχεῖον) Ρωσίας, II. Σερβίας, III. Ρουμανίας, IV. Βουλγαρίας, V. Ἐκκλησία Κύπρου καί VI. Ἐκκλησία Ἑλλάδος. Τὸ τμήμα αὐτὸ πού ἀφορᾷ στὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διαρθρώνεται ὡς ἐξῆς: Α'. Ἡ Ἱεραρχία Β'. Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος, Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί, περιοδικὰ Ἐν- τυπα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Γ'. Ἐκκλησια- στικοὶ Ὁργανισμοὶ ὑπὸ τὴν Ἱεράν Σύνοδον· δηλαδὴ Ἀποστολικὴ Διακονία, ΤΑΚΕ, Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Διορθόδοξον Κέντρον, Ἰ. Μονὴ Χρυσο- πηγῆς, Ἐρατικὴ Ἐπιτροπὴ Κατακομβῶν Μήλου, Ἐπικοινωνιακὸ καί Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἐκκλη- σίας τῆς Ἑλλάδος Δ'. Θεολογικαὶ Σχολαὶ Πανεπι- στημίων Ἑλλάδος Ε'. Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι ἔχουσαι

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ἐπὶ χρυσῷ 'Ιωβηλαίῳ 'Ιερωσύνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν **ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ**, 1939-1989. 'Αθήναι 1989, σσ. 748.

Ἡ ἔκδοσις «Τόμων» γιὰ τὴν ἀπότιση τῆς ὀφειλομένης τιμῆς σὲ διακεκριμένα πρόσωπα, ἀποτελεῖ καθεστῶς στὸν ἐκκλησιαστικὸν χῶρον, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔχει μόνον προβάλλεται εὐρύτερα ἢ πολυσχιδῆς καὶ πολὺκαρπη προσωπικότητα τοῦ τιμωμένου, ἀλλὰ παρέχεται καὶ στοὺς συνεργάτες τοῦ «Τόμου» ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλώσουν τὰ αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς αὐτήν.

'Ενώ ὅμως ἡ ἔκδοσις «Τόμων» εἶναι καθεστῶς, ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔρχονται στὸ φῶς τῆς δημο-

σιότητος ἀπ' ἀφορμὴ τῆ συμπλήρωσις 50ετοῦς ἱερατικῆς διακονίας, ὅπως συμβαίνει στὴν περίπτωσι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου (1939-1989). Γιὰ νὰ ἐξαρθεῖ τὸ σημαντικὸ τοῦτο γεγονός, ἡ «Ἐπιτροπὴ ἔκδόσεως τιμητικοῦ Τόμου» (πρόεδρος ὁ Σεβ. Γυθείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτήριος καὶ Μέλη οἱ: Θεοφ. Ἀνδρούσης, Καθηγητῆς Ἀναστάσιος Καθηγ. Τάσος Γριτσόπουλος, πρωτοπρ. Νικ. Σκιαδαρέσης, Λυκειάρχης 'Ιω. Φ. Ἀθανασόπουλος καὶ Δικηγόρος Κων. Τριανταφύλλου), ἀνταποκρινομένη «εἰς ἐκφραστῆσαν ἐπιθυμίαν ἐκπροσώπων Συλλόγων καὶ πνευματικῶν Σωματείων τῆς πόλεως (Πατρῶν), ἀπηχούντων τὸν μύχιον πόθον τοῦ εὐρύτερου πληρώματος...», περὶ ἑορτασμοῦ τοῦ χρυσοῦ τούτου 'Ιωβηλαίου... διὰ τῆς ἔκδόσεως εἰ-

σῆσιν μὲ 'Εκκλησιαστικὰς Ὑποθέσεις - 'Εκκλησιαστικαὶ Σχολαί: ΣΓ'. Διοικητικὴ Διαιρέσις τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐδῶ καταχωρίζονται τὰ διοικητικὰ στοιχεῖα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλλάδος. Στὸ τέλος περιέχονται: Ἡ 'Εκκλησία εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, καὶ ἡ 'Εκκλησία εἰς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας. Ὡς VII περιλαμβάνεται ἡ 'Εκκλησία Πολωνίας καὶ ὡς VIII ἡ 'Εκκλησία Ἀλβανίας.

Στὸ Ἐπίμειτρον περιέχονται: Α' Στήλη Κεκοιμημένων Ἱεραρχῶν, Β' Τίτλοι καὶ προσαγορεύσεις Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν, Γ' Μηνολόγιον Ὀνομαστηρίων Ἱεραρχῶν, Δ' Διευθύνσεις καὶ τηλέφωνα Ἱεραρχῶν ἐν Ἀθήναις.

*

Τώρα ποὺ ξεφυλλίζω τὴν καινούργια αὐτὴν ἔκδοσις τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ νοερώς, λίγο-πολύ, βρίσκομαι σὲ ὅλους τοὺς τόπους ὅπου ἡ Ὁρθόδοξία δίνει τὴ μαρτυρία της καὶ ξανοίγομαι στὸν ὠκεανὸ αὐτὸν τῶν παραδόσεων, γιὰ τὴν ἡ 'Εκκλησία μας ἡ Ὁρθόδοξη εἶναι κυρίως θεσμὸς παραδόσεως, καὶ βλέπω τὰ ὀνόματα τῶν χιλιάδων ἀνθρώπων τῆς 'Εκκλησίας, αὐτῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Χριστοῦ, θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου εὐτυχῆ καὶ αὐθόρμητα εὐχομαι ὁ Θεὸς νὰ εὐλογεῖ πάντοτε τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ποὺ τάχτηκαν στὴ διακονία του. Κάνοντας τὴν παρουσίαση ἐνὸς καλοῦ ἔργου, ὅπως εἶναι καὶ τὰ «Δίπτυχα 1990», μὲ ὅση περισσότερη στοργὴ καὶ ἀγάπη γίνεται, δὲν μένουν πολλὰ περιθώρια νὰ θελήσεις νὰ λεπτολογήσεις γιὰ τὶς ἀτέλειες καὶ τὰ σφάλματα, ποὺ ποτὲ δὲν ἀπολείπουν. Ἀναφέρω μονάχα ὅτι ὑπάρχουν ἀρκετὰ ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ ἑναδὺ φωναχτὰ ἀβλεπτήματα. Λείπει ἡ ἀφιέρωσις στὴν ἀρχὴ καὶ λείπει ἡ κεφαλίδα «Μέρος Πρῶτον. Κανονάριον ἦτοι Λειτουργικαὶ Τυπικαὶ Διατάξεις» καὶ ἐπειδὴ παραλείφθηκε τὸ «Πρῶτο Τμήμα: Γενικαὶ Τυπικαὶ Διατάξεις καὶ Ὁδηγία», ποὺ ὑπῆρχαν στὴν περυσινὴ ἔκδοσις, θὰ ἔπρεπε στὴ σ. 1 νὰ ἀπαλειφθῆ ὁ χαρακτηρισμὸς «Τμήμα Δεύτερον» καὶ ὁ τίτλος

«Εἰδικαὶ Τυπικαὶ Διατάξεις καὶ Ὁδηγία» νὰ εἶναι ὑπότιτλος μετὰ τὸ «Κυριακοδόμιον καὶ Μηνολόγιον τοῦ ἔτους 1990».

Μιὰ ἄλλη παρατήρησις ποὺ ἐπιθυμῶ νὰ κάνω ἔχει σχέση μὲ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλζεβίρ μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι γραμμῆναι τὰ ὅσα τροπάρια ἀπαντοῦν στὶς τυπικὲς διατάξεις εἶναι προτιμότερο, γιὰ τὴν ὁμοιογένεια καὶ τὴν συγγένεια τῶν οἰκογενειῶν τῶν στοιχείων, νὰ στοιχειοθετηθοῦν καὶ τὰ τροπάρια μὲ ἡμίμαυρα πλάγια, ὅπως καὶ οἱ παντοῖες εὐχές. Οἱ φωτογραφίες τῶν μητροπολιτῶν καλὸ εἶναι νὰ εἶναι πρόσφατες καὶ εὐκρινεῖς. Μιὰ μικρὴ παράγραφος στὸ τέλος πρέπει νὰ προσφέρει τοὺς τίτλους τῶν διαφόρων ὀφικιάλων τῆς 'Εκκλησίας, τοῦλάχιστον στὶς τρεῖς βασικὲς γλωσσες, δηλαδὴ ἀγγλικά - γαλλικά - γερμανικά, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται στοὺς φακέλους ἀλληλογραφίας ἀπ' τὶς διάφορες ὑπηρεσίες, ποὺ δὲν ξέρουν πῶς νὰ γράψουν ἀγγλικά ἢ γαλλικά ἢ γερμανικά τὴν αἰτιατικὴ «Πανοσιολογιώτατον ἀρχιμανδρίτην», ἢ «Θεοφιλέστατον», ἢ «Σεβασμιώτατον» κ.λ.π. Ἀκόμα θὰ μπορούσε νὰ δοθῆ ἕνας πίνακας μὲ τὶς Μητροπόλεις κατὰ νομοῦς καὶ ἐπαρχίες τῆς ἐλληνικῆς ἐπικράτειας.

Ἴσως πρέπει τὸ Εἰσαγωγικὸ Μέρος νὰ ἀναγράφεται στὸ ἐξῆς καὶ ἴσως τὸ τμήμα ποὺ ἀφορᾷ στὴν 'Εκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος νὰ αὐτονομηθῆ ὡς Τρίτο Μέρος. Καὶ ἂν ἐπανεέλθῃ ἡ ἐτήσια αὐτὴ ἔκδοσις στὸ μεγάλο σχῆμα νὰ μελετηθῆ ἄλλος τύπος βιβλιοδεσίας καὶ ἐτοιμασθῆ καὶ περιληφθῆ, ἔστω μίᾳ φορὰ, ἡ Ἐπετηρὶς τῶν Ἱεροφαιτῶν τῆς Ἑλλάδος, στοὺς ὁποίους ἀφορᾷ τὸ Κανονάριον καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τοὺς πλησιέστερους συνεργάτες καὶ βοηθοὺς τῶν ἱερέων καὶ μητροπολιτῶν στὴν ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τοῦ λειτουργικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Συγχαρητήρια καὶ γι' αὐτὴν τὴν Ἐπετηρίδα καὶ εὐχαριστήρια μαζί στὴν 'Εκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ

δικού τιμητικού τόμου...», ἐζήτησε τὴ συμμετοχὴ στὸν τόμο αὐτὸ Ἀρχιερέων, πανεπιστημιακῶν διδασκάλων καὶ λοιπῶν λογίων, φίλων καὶ συνεργατῶν τοῦ ἐορτάζοντος Μητροπολίτου, μὲ «εὐσύνοπτη μελέτη» τῆς ἐπιλογῆς ἐκάστου.

Καὶ εἶναι ἄξια σημειώσεως δύο τινά: Ἡ ἐντυπωσιακὴ ἀναπόκριση στὴν πρόσκληση τῆς «Ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως» δεκάδων συνεργατῶν καὶ ὁ βραχύτατος χρόνος μέσα στὸν ὁποῖο στοιχειοθετήθηκε, τυπώθηκε καὶ τέθηκε σὲ κυκλοφορία ὁ ὀγκώδης «Τόμος» τῶν 784 σελίδων (49 τυπογραφικὰ 16σέλιδα, σχῆμ. 17×24 ἑκατ.).

Ὡς πρὸς τὴ δομὴ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ τιμητικοῦ «Τόμου» ἀναφέρονται τὰ ἐπόμενα: Μετὰ τὸ «Ἐγκύκλιον» σημείωμα τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως (μὲ ἡμερομηνία 20.10.1988), δημοσιεύονται τὸ «Ὀδοιπορικὸν εὐκλεοῦς ἱερατικῆς Πεντηκονταετίας» (σσ. 7-18) τοῦ Ἰω. Φ. Ἀθανασοπούλου, πτυχ. Θ. καὶ Φ., Δ/τοῦ τοῦ Ἀρσακείου Λυκείου Πατρῶν καὶ μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως, στὸ ὁποῖο γίνεται συνοπτικὴ —ἀλλὰ ἄκρως κατατοπιστικὴ— βιογραφικὴ θεώρηση τοῦ τιμωμένου Μητροπολίτου. Ἀκολουθεῖ, τοῦ ἰδίου συγγραφέως, λεπτομερὲς «Χρονικόν» τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Ἰωβηλαίου (σσ. 19-40) καὶ στίς σσ. 41 ἕως 723 καταχωρίζονται οἱ μελέτες τῶν συνεργατῶν (15 Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, 21 Καθηγητῶν Πανεπιστημίων, 3 Πρωτοπρεσβυτέρων, 1 Ἠγουμένου καὶ 13 Λογίων). Ὁ «Τόμος» καταλείπεται μὲ συγχαρητήρια καὶ μηνύματα, ἤτοι πατριαρχικὰ γράμματα, ἐπιστολὰς καὶ τηλεγραφήματα Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ καὶ ἄλλων Πατριαρχικῶν θρόνων, πανεπιστημιακῶν Καθηγητῶν, πολιτευτῶν, λογίων, ἄλλων φορέων καὶ ἐκπροσώπων Συλλόγων καὶ πνευματικῶν Ὄργανώσεων τῶν Πατρῶν, γιὰ τὸ Ἰωβηλαῖο ἱερατείας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου.

Παρά τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ «Συμπόσιον» εἶναι πολυσέλιδο καὶ περιλαμβάνει συνεργασίες ἐκλεκτῶν καὶ διακεκριμένων συγγραφέων, ἀμφιβάλω ἂν ἀποδίδει πλήρως, ὅπως ἀρμόζει, τὴν ὀφειλομένη ἀναγνώριση καὶ τιμὴ, στὸ πρόσωπο τοῦ Σεβ. Πατρῶν κ. Νικοδήμου καὶ στὸ πολύμορφο ἔργο του, τὸ ὁποῖο καλύπτει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ὡς τελετουργοῦ, κήρυκος τοῦ θείου λόγου, ποιμένος καὶ διδασκάλου τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων. Πῶς εἶναι, ἄλλωστε, δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτό; Μπορεῖ μιὰ μεστὴ ἔργων πεντηκονταετία νὰ περιγραφεῖ ἢ νὰ «χωρέσει» σὲ ὁποιοδήποτε τόμο;

Τὸ «Συμπόσιον», ἀπὸ πλευρᾶς ἐκδοτικῆς, διακρίνεται γιὰ τὴν καλαισθητὴ στοιχειοθεσία καὶ ἐκτύπωση, ἂν καὶ ἀδικεῖται κάπως, λόγῳ ὄγκου, ἀπὸ τὴν βιβλιοδεσία, ἐνῶ δὲν ἀποφεύχθηκαν —προφανῶς ἐξ αἰτίας τῆς βιασύνης γιὰ ἔγκαιρη ἐκδοση— ὀρισμένα ἀβλεπτήματα, ὅπως ἡ πρόταξη τῆς σελίδος τίτλου (ἀντὶ τοῦ ψευδοτίτλου), ἡ παράθεση τῆς σελίδος αὐτῆς δύο φορές, ἢ μὴ ἀναγραφὴ λεζάντας στὴ φωτογραφία τοῦ Σεβ. Πατρῶν κ.λπ., ἀλλὰ τὰ ἀβλεπτή-

ματα αὐτὰ δὲν μειώνουν τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἀψογὴ ἐμφάνιση τοῦ ἔργου.

Συγχαίροντας τὸν τιμώμενο Σεβ. Μητροπολίτη Πατρῶν κ. Νικοδήμο γιὰ τὸ χρυσὸ Ἰωβηλαῖο τῆς 50ετοῦς διακονίας του, ταπεινῶς εὐχόμεσθε νὰ τὸν καταξιῶναι ὁ Κύριος νὰ εὐρεθεῖ —ἕως τέλους— ἀπιστὸς οἰκονόμος ποικίλης χάριτος Θεοῦ!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

Παναγιώτου Ι. Μπούμη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Κανονικὸν Δίκαιον, τ. Α', Ἀθήνα 1988, σσ. 312.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παν. Μπούμη εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα βιβλία ποὺ κυκλοφόρησαν πρόσφατα στὸν ἐπιστημονικὸ θεολογικὸ χῶρο. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἔργο σοβαρῆς ἀπὸ ἀποψη Κανονικοῦ Δικαίου ἀναλύσεως τῶν θεμάτων ποὺ περιλαμβάνει.

Στὰ πρῶτα πέντε κεφάλαια ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σύνθημα σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἐγχειρίδια τοῦ Κανονικοῦ ἢ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, τῆς παραθέσεως τῶν Πηγῶν καὶ συλλογῶν τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ ἐπιστημονικοῦ κλάδου, τὸ κυριότερο σημεῖο ἐντοπίζεται στὸ θέμα τῶν ἱερῶν κανόνων. Ἀρκετὲς σελίδες, καὶ πολὺ ὀρθά, ἀφιερώνονται στὸν ὀρισμὸ, τὴν φύση, τὴς διακρίσεις, τὸν σκοπὸ, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐρμηνεῖα τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ἐπισημαίνουμε αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ σ. στὴ σελίδα 26 ὅτι «ὁ σκοπὸς, λοιπόν, τῶν ἱ. κανόνων εἶναι σωτηριολογικός. Μὲ αὐτοὺς διασφαλίζεται ἡ ἀκεραιότητα τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποδοκιμάζεται κάθε τάση παρεκκλίσεως ἢ νοθεύσεως τοῦ μηνύματος τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἱ. κανόνες ἀναφέρονται στὴν ἀθηντική συνέχιση τῶν μορφῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτευματος καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς ἐνότητος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ τὸν κάθε πιστὸ ἡ οἰκείωση τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρίας». Καὶ πῶς κάτω στὸ σημαντικότερο κεφάλαιον γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα θὰ μᾶς πεῖ ξεκάθαρα τὴν βασικὴ ἀρχὴ ὅτι τὸ κύρος τῶν ἱερῶν κανόνων εἶναι ἀπόλυτο, ἐνῶ ἡ ἰσχὺς τους εἶναι σχετικὴ. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ παραλείψει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ στὸ μεγάλο θέμα, ποὺ μόνον στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τὸ συναντᾶμε, τὸ προνόμιον τῆς βασικῆς γραμμῆς στὸ χῶρον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἱερῶν κανόνων, δηλαδὴ, τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀκρίβεια-οἰκονομία.

Στὸ γενικὸ μέρος, ὅπως τὸ ὀνομάζει ὁ σ., στὰ ἐννεὰ τοῦ κεφάλαιον παρουσιάζονται πολλὰ θέματα τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ποὺ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 47/1989

«Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 8/1979 Κανονισμοῦ»

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ψ Η Φ Ι Ζ Ε Ι

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

- 1) Τὰς διατάξεις τῆς παραγράφου 6, ἄρθρου 36 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».
- 2) Τὴν ἀπὸ 25-8-1989 Ἀπόφασιν τῆς ΔΙΣ.
- 3) Τὴν ἀπὸ 10-10-1989 Ἀπόφασιν τῆς Ι.Σ.Ι.

Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 47/1989 Κανονισμόν, περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 8/1979 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐνοριῶν» ἔχοντα οὕτω:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 47/1989

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ

σὰν ἄμεσο στόχο ἔχουν νὰ προσφέρουν ὄχι μόνο μιὰ ἐκθεση τῶν διαφόρων θεμάτων, ἀλλὰ κυρίως τὴν ὀρθὴ ἀπὸ ἀποψη Κανονικοῦ Δικαίου τοποθέτησή τους. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στέκεται μὲ ἐπιστημονικὸ κριτικὸ μάτι ἀπέναντι σ' ὅλα τὰ θέματα ποὺ παρουσιάζονται καὶ δὲν παραθεωρεῖ ἀκόμη καὶ τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἔτσι ζωντανεῖ τὸ Κανονικὸ Δίκαιο καὶ ἀπαντᾷ ἔμμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἴσως θὰ ἰσχυρίζονταν ὅτι οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι «πεπαλαιωμένη» ὑπόθεση.

Εἰδικότερα, στὸ πρῶτο κεφάλαιο, ὁμιλεῖ γιὰ τὸν τρόπο εἰσόδου τοῦ ἀνθρώπου στὴν Ἐκκλησίαν καὶ πὺδ συγκεκριμένα γιὰ τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρίσμα. Ἀκολουθοῦν τὰ μυστήρια τῆς μετανοίας, τοῦ εὐχελαίου καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Τὸ τρίτο κεφάλαιο ἀφιερώνεται στὸ μυστήριο τοῦ γάμου, ἐνῶ τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης τὸ παραθέτει στὸ κεφάλαιο σχετικὰ μὲ τὴν διάκριση τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱεραρχικὴ τῆς ὀργάνωσις. Τὴν διαπραγματεύσει τῶν θεμάτων αὐτῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πεμπτοσύνη τοῦ ὀργανικοῦ συνδέσμου τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Ἀρχηγὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Ἰησοῦ Χριστό, διακρίνει διαύγεια κρίσεως, ἐπιστημονικὴ ἐμβριθεία καὶ σαφήνεια. Θὰ ἐπιθυμοῦσε ἔμως κανεὶς νὰ ἔχει ἀκόμη περισσότερες ἐξηγήσεις τῶν θέσεων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σὲ ἀρκετὰ ἐρωτήματα ποὺ προκύπτουν στὴν πράξη καὶ κυρίως στὴν ἀσκηση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, ἄλλοτε καὶ σήμερα. Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρουμε τὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο παραδοχῆς τῶν ἑτεροδόξων στὴν ὀρθόδοξὴ Ἐκκλησίαν, τοὺς μεικτοὺς γάμους, τὸ ζήτημα τοῦ 6' γάμου τῶν κληρικῶν σὲ περίπτωση χηρείας, τὸ θέμα τῆς θέσεως τῶν γυναικῶν στὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλα διαφόρων εἰδικῶν περιπτώσεων.

Πὺδ κάτω στὸ κεφάλαιο ποὺ διαπραγματεύεται θαυ-

μάσια τὸ συνοδικὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, θὰ μπορούσε νὰ προστεθοῦν μερικὲς σελίδες γιὰ τὶς ἐργασίες προπαρασκευῆς «τῆς μελλούσης Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ στὸ ἔκτο κεφάλαιο σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοσύνη ἢ παραπομπὴ στὴν ἀντίστοιχὴ νομοθεσίαν θὰ ἔδινε ἴσως μιὰ πὺδ ὀλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ ὅλου θέματος.

Ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ τρία τελευταῖα κεφάλαια, ἰδίως μάλιστα τὰ ἐπίκαιρα καὶ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ τέλος τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῶν ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἑτεροθρήσκους καὶ ἑτεροδόξους σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα ἐκκλησιαστικῶν διαλόγων, διεθνῶν ἐπαφῶν καὶ ἀνοιγμάτων ἐν ὄψει καὶ τῆς προκλήσεως τοῦ 1992.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀναμφισβήτητα εἶναι ἄριστος ὀδηγὸς καὶ ὑπογραμμὸς γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ποὺ καὶ σήμερα ἀναφέρονται καὶ ἔρχονται στὸ ἐκκλησιαστικὸ προσκήνιο, πολλὲς φορὲς τόσο δυσεπίλυτα καὶ ἐπιτακτικά. Ἄν καὶ βέβαια σήμερα ἔχουμε καὶ ἄλλα ἐγχειρίδια Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, ἔμως τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ κ. Μπούμη κατέχει σπουδαιότατη θέση μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο γιὰ τὴν χαρακτηριστικὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ εἶναι: ἡ πληρότητα, ἡ ὀρθὴ ἀπὸ ἀποψη ὀρθοδόξου τοποθέτησις καὶ λύσις τῶν προβλημάτων, ἡ λακωνικότητις καὶ κυρίως ἡ παράθεση ποὺ ἔχουμε μπροστὰ μας τῶν κειμένων ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ ἱεροὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπομένως πρόκειται ἀνεπιφύλακτα γιὰ ἕνα σπουδαῖο βιβλίον, καὶ συγχρόνως πολὺ χρήσιμο. Χρήσιμο καὶ ἀπαραίτητο ὄχι μόνο στοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονες, ἀλλὰ καὶ στοὺς θεολόγους, στοὺς ἐκπαιδευτικοὺς γενικότερα καὶ στοὺς Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας.

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Δρ. Ν.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 48/1989

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12/1980 Κανονισμοῦ.

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

- 1) Τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 42 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 ἀπερὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
- 2) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 712/3102/12-5-1989 Πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Ἀλεξίου.
- 3) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1/22-6-1989 Πράξιν τοῦ Α.Υ.Σ.Ε.
- 4) Τὴν ἀπὸ 12/10/1989 ἀπόφασιν Αὐτῆς

Ψ Η Φ Ι Ζ Ε Ι

Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 48/1989 Κανονισμόν, περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 12/1980 Κανονισμοῦ, ἔχοντα οὕτω:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 48/1989

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 12/1980 Κανονισμοῦ.

Ἄρθρον 1

Εἰς τὴν παράγραφον 68 τοῦ ἀρθρου 5 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 12/1980 Κανονισμοῦ ὅπου διαρθροῦνται αἱ ὑπαλληλικαὶ θέσεις τοῦ Μητροπολιτικοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, συνιστᾶται μία (1) θέσις Κληρικοῦ, ὡς ἐξῆς:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕ

ΚΛΑΔΟΣ ΠΕ1 ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς Γ-Α.

Ἄρθρον 2

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχεται ἀπὸ τῆς δημοσεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12/10/1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης

ὑπ' ἀριθμ. 8/1979 Κανονισμοῦ περὶ «Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐνοριῶν».

Ἄρθρον 1

Τὸ ὑπὸ στοιχεῖον ια' ἐδάφιον τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἀρθρου 6 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 8/1979 Κανονισμοῦ (Φ.Ε.Κ. 1/Α/5-1-1980), ἀφορῶν τὴν διάθεσιν τῶν πόρων τῶν Ἐνοριακῶν Ἱερῶν Ναῶν, ἀντικαθίσταται ὡς ἐξῆς:

ια) Ἰπὲρ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ποσοστὸν 0,5% δι' ὅσους ἐκ τῶν Ἱερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν ἔχουσι ἐτήσιον Προϋπολογισμόν μικρότερον τῶν πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) δραχμῶν καὶ ποσοστὸν 1% δι' ὅσους ἐκ

τῶν Ἱερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν ἔχουσι ἐτήσιον προϋπολογισμόν μείζονα τῶν πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) δραχμῶν.

Ἄρθρον 2

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρχεται ἀπὸ τῆς δημοσεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10-10-1989

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης

Π Ρ Α Ξ Ε Ι Σ

ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΣΧΟΛΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗ

Έχοντες υπ' όψει:

1. Την ανάγκην καλλιέργειας και διαδόσεως τής πατροπαραδότου Έκκλησιαστικής μουσικής, ως κλάδου τής έθνικης μουσικής, προς κατάρτισιν υπευθύνων αυτής φορέων και εξασφάλισιν ιεροψαλτών τών ι. ναών τής Έκκλησίας μας.

2. Την από τινων έτών άτύπως λειτουργούσαν έν Σπάρτη Σχολήν Βυζαντινής Μουσικής τής Ιεράς Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης, ή οποία προσέφεραν εις τόν τομέα τής εξασφάλισεως ιεροψαλτικών στελεχών τής Έκκλησίας πολυτίμους υπηρεσίας.

3. Τάς διατάξεις του ν. 590/77 «περί Καταστατικού Χάρτου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος»

Αποφασίζομεν

α) Έπισημοποιούμεν από τβυδε την άτύπως έν Σπάρτη λειτουργούσαν από τινων έτών Σχολήν Βυζαντινής Μουσικής τής Ι. Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης.

β) Τά τών σκοπών, τής διοικήσεως, τής οργανώσεως και λειτουργίας τής Σχολής αυτής ως και πән άλλο σχετικόν θέμα θα όρίση ό Όργανισμός λειτουργίας της, ό οποίος, καταρτιζόμενος ύφ' ήμων, θα δημοσιευθή άρμοδίως.

γ) Η Σχολή Βυζαντινής Μουσικής τής Ι. Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης αποτελεί έξεργημένην υπηρεσίαν τής Ι. Μητροπόλεως, ύπαγομένην διοικητικώς και οικονομικώς εις αυτήν.

Έν Σπάρτη τή 28η Ιουνίου 1989.

† Ό Μονεμβασίας και Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΗΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΟΝΕΜ-
ΒΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ - ΕΝ ΣΠΑΡΤΗ

Άρθρον 1

1. Η διά πράξεις του Σεβ. Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Εύσταθίου συσταθεΐσα έπισημως Σχολή Βυζαντινής Μουσικής τής Ι. Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης έδρεύει έν Σπάρτη. Παραρτήματα τής Σχολής δύνανται να συνιστώνται και άλλαχού τής μητροπολιτικής περι-

φερείας Μονεμβασίας και Σπάρτης δι' άπλής άποφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου τής Σχολής.

2. Η Σχολή διαθέτει σφραγίδα κυκλικήν, φέρουσαν έξωτερικώς την ένδειξιν: Ιερά Μητρόπολις Μονεμβασίας και Σπάρτης, έσωτερικώς και κυκλικώς την φράσιν: Σχολή Βυζαντινής Μουσικής και έντός κύκλου την ψαλμικήν κιθάραν.

Άρθρον 2

Σκοποί τής Σχολής είναι:

α. Η ανάπτυξις, καλλιέργεια και διάδοσις τής πατρώας εκκλησιαστικής μουσικής διά τής θεωρητικής και πρακτικής διδασκαλίας του, κατά παράδοσιν εκκλησιαστικού ύφους και ήθους της, όπως τούτα διά τών αίωνων διεσώθη και εύρίσκεται σήμεραν.

β. Η εξασφάλισις νέων ιεροψαλτών, προς επάνδρωσιν τών ιεροψαλτικών αναλογίων τής Έκκλησίας.

Άρθρον 3

Μέσα προς έπίτευξιν τών σκοπών αυτών είναι:

α. Η συστηματική και υπεύθυνος διδασκαλία τής Βυζαντινής Μουσικής υπό έπισήμων διδασκάλων κεκτημένων θεωρητικήν και πρακτικήν κατάρτισιν και άσκούντων τό ιεροψαλτικόν λειτουργήμα, ή έχόντων άσκήσει αυτό.

β. Η δι' εκδηλώσεων, δημοσίων εμφανίσεων, εκδόσεων, κυκλοφορήσεως κασετών, οργανώσεως συναυλιών κ.λπ. προβολή του παραδοσιακού μουσικού εκκλησιαστικού θησαυρού.

γ. Η σύστασις Βυζαντινού χορού και ή οργανώσις εμφανίσεων αυτού προς πρότυπον εκτέλεσιν μουσικών μελών και ύμνων.

δ. Η συνεργασία με άλλους φορείς πολιτιστικών στοιχείων και ή θεωρητική έρευνα και δημοσιότης αναφορικώς προς την προέλευσιν και εξέλιξιν τής Βυζαντινής Μουσικής.

ε. Πән άλλο μέσον, τό όποιον ήθελεν αποφασίσει τό Δ.Σ.

Άρθρον 4

Πόροι τής Σχολής είναι τό δικαίωμα έγγραφής τών μαθητών, πᾶσα προς αυτήν δωρεά ή εισφορά και ή έτησία έπιχορήγησις τής Ι. Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης, εκ του Ταμείου τών Εύαγών Ιδρυμάτων.

Άρθρον 5

Την Σχολήν διοικεί 5μελές Διοικητικόν Συμβούλιον αποτελούμενον εκ του Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Σπάρτης, ως Προέδρου και εκ τεσσάρων μελών κληρικών ή λαϊκών, διοριζομένων υπό του

Μητροπολίτου ἐπὶ ζετεῖ θητεία δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ. Τὸ ἀξίωμα τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. εἶναι τιμητικὸν καὶ ἀμισθόν.

Τὸ Δ.Σ. μεριμνᾷ διὰ τὴν διοίκησιν καὶ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς καὶ ἐπιλαμβάνεται παντὸς ζητήματος ποῦ τὴν ἀφορᾷ. Ἐὰν μέλος τι τοῦ Δ.Σ. δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις του, ἀντικαθίσταται καὶ πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολίτου.

Ἡ Σχολὴ ἐκπροσωπεῖται ἐνώπιον πάσης ἀρχῆς διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς ἢ διὰ μέλους τοῦ Δ.Σ. εἰδικῶς ἐξουσιοδοτημένου παρὰ τοῦ Δ.Σ.

Ἄρθρον 6

Τὸ Δ.Σ. ἐπιλέγει ἐκάστοτε τὸν Δ/ντὴν τῆς Σχολῆς, τοὺς καθηγητὰς αὐτῆς καὶ ἄλλα πρόσωπα ἀπαραιτήτα διὰ τὴν καλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῆς Σχολῆς.

Ἄρθρον 7

Ἡ Σχολὴ δὲν ἔχει ἴδιαν διαχείρισιν. Πᾶσα εἰσπραξις γίνεται διὰ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, ἢ ὅποια ὁμοίως καλύπτει καὶ τὰς δαπάνας αὐτῆς ἐκ τοῦ Ταμείου τῶν Ἐδαγῶν Ἰδρυμάτων. Τὰ ἐγγραφα τῆς Σχολῆς ὑπογράφει ὁ Πρόεδρος.

Ἄρθρον 8

1. Ἡ φοίτησις εἰς τὴν Σχολὴν εἶναι δωρεάν.
2. Ὁ κύκλος σπουδῶν ὀρίζεται εἰς ἑτετῆ. Τὸ Δ.Σ. δι' ἀποφάσεώς του κατανέμει, κατὰ τὰ κοινῶς κρατοῦντα, τὴν διδασκτέαν ὕλην εἰς ἕκαστον ἔτος σπουδῶν τόσοσιν τῶν θεωρητικῶν ὅσον καὶ τῶν παραλλήλων μαθημάτων. Τὰ μὲν θεωρητικὰ μαθήματα διδάσκουν πτυχιούχοι καθηγηταὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τὰ δὲ παράλληλα ἄλλα εἰδήμονα πρόσωπα. Κατὰ τὴν κατανομὴν τῆς διδασκτέας ὕλης τὸ Δ.Σ. λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὴν σχετικὴν πρότασιν τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεργάζεται.

Ἄρθρον 9

Οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς ὑπόκεινται εἰς κατατακτηρίους, προαγωγικὰς καὶ πτυχιακὰς ἐξετάσεις διενεργουμένας ὑπὸ τῶν καθηγητῶν. Εἰς περίπτωσιν ἀναγνωρίσεως τῆς Σχολῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους, αἱ ἐξετάσεις καθορίζονται κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ νόμου. Τοὺς τίτλους σπουδῶν ὑπογράφουν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης, ὁ Δ/ντῆς καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς. Ἐπ' αὐτῶν δὲ τίθεται καὶ ἡ σφραγίδα τῆς Σχολῆς.

Ἄρθρον 10

Ὁ Δ/ντῆς τῆς Σχολῆς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν της, εἰσηγεῖται δὲ εἰς τὸ Δ.Σ. περὶ παντὸς ζητήματος ἔχοντος σχέσιν μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς, τὰ μαθήματα, τοὺς μαθητὰς, τοὺς τίτλους καὶ τὴν προβολὴν τῆς Σχολῆς. Πρωτοσταταὶ τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν, συγκαλεῖ τοῦτον εἰς συνεδρίασιν καὶ ἐνημερώνει ἐπὶ τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων τὸ Δ.Σ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρὸς τὸν πρωτοπρεσβύτερον
Γεώργιον Κατινᾶν τοῦ Πολυχρόνη,
συνταξιούχον κληρικὸν τῆς Ἱ. Ἀρχ)τῆς Ἀθηνῶν
(καὶ νῦν ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως, ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ διὰ Πρεσβυτέρου, Διακόνου καὶ Μοναχούς, τοῦ ἄρθρου 13 Ν. 5383)1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας», ὡς τοῦτο ἰσχύει κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ Ν. 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, συνεδριάζοντος ἐν τῷ Μεγάρῳ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κειμένῳ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωάννου Γενναδίου 14, τὴν 6ην Μαρτίου 1990, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 5ην ἀπογευματινὴν ἵνα δικασθῆς κατηγορούμενος ἐπὶ ὀκτώ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἅτινα λόγῳ τῆς φύσεώς των κρίνεται σκόπιμον κατ' ἄρθρον 110 παρ. 3 τοῦ Ν. 5383)1932, ὅπως μὴ ἀναφερθῶσι ἀναλυτικῶς ἐν τῷ παρόντι Κλητηρίῳ Ἐπικρίματι.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὥσιν ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ θέλεις δικασθῆ ἑρήμη.

Ὁ Πρόεδρος

τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
† Ὁ Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Οἱ καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιτελοῦν μετὰ ζήλου καὶ συνειδήσεως τὸ διδασκτικὸν τῶν ἔργων, νὰ συντελοῦν εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν καὶ εἰς τὴν προβολὴν τῆς Σχολῆς, νὰ ἀποφεύγουν πᾶν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν νὰ παραβλάψῃ τὴν Σχολὴν, τὸ κύρος της, τὴν ἀριότητά της καὶ τὴν καλὴν τῆς λειτουργίαν καὶ νὰ συμβάλλουν ὁμοῦ μετὰ τῆς μουσικολογικῆς καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιολογικὴν καὶ ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ διάπλασιν τῶν μαθητῶν μεταδίδοντες εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀγάπης, τοῦ σεβασμοῦ των πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς ἀφοσιώσεως ὑπὸ τῆς ὁποίας ὀφείλουν νὰ διαπνέωνται ὡς αὐριανὰ λειτουργικὰ της στελέχη.

Ἄρθρον 11

Διὰ πᾶν θέμα, τὸ ὅποιον δὲν ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ παρόντος, ἀποφασίζει τὸ Δ.Σ. κατὰ τὴν κυρίαρχον κρίσιν του.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1989.

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ.

ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρός τόν πρεσβύτερον
Βασίλειον Νικολακόπουλον του Γεωργίου
Κληρικόν της Ί. Μητροπόλεως Μεσσηνίας
(καί νυν άγνωστου διαμονής)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως, ἐνώπιον τοῦ Πρωτοθαθμίου Συνοδικοῦ διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καί Μοναχούς, τοῦ ἄρθρου 13 Ν. 5383)1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας», ὡς τοῦτο ἰσχύει κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παραγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ Ν. 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, συνεδριάζοντος ἐν τῷ Μεγάλῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κειμένῳ ἐν Ἀθήναις καί ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωάννου Γενναδίου 14, τὴν 6ην Μαρτίου 1990, ἡμέραν Τρίτην καί ὥραν 5ην ἀπογευματινὴν ἵνα δικασθῆς κατηγορούμενος ἐπὶ τέτταρσι ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἅτινα λόγῳ τῆς φύσεώς των κρίνεται σκόπιμον κατ' ἄρθρον 110 παράγρ. 3 τοῦ Ν. 5383)1932, ὅπως μὴ ἀναφερθῶσι ἀναλυτικῶς ἐν τῷ παρόντι Κλητηρίῳ Ἐπικρίματι.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὥσ' ἄνω ἡμέρᾳ τε καί ὥρᾳ θέλεις δικασθῆ ἑρήμην.

Ὁ Πρόεδρος

τοῦ Πρωτοθαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
† Ὁ Ν. Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΚΡΙΜΑ

Πρός τόν Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Τσακιράκη
κατὰ κόσμον Νικόλαον τοῦ Παύλου
Κληρικόν τῆς Ί. Μητροπόλεως Χίου
(καί νυν άγνωστου διαμονής)

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως, ἐνώπιον τοῦ Πρωτοθαθμίου Συνοδικοῦ διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καί Μοναχούς, τοῦ ἄρθρου 13 Ν. 5383)1932 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας», ὡς τοῦτο ἰσχύει κατὰ τὰ σαφῶς ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς παραγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ Ν. 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, συνεδριάζοντος ἐν τῷ Μεγάλῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κειμένῳ ἐν Ἀθήναις καί ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωάννου Γενναδίου 14, τὴν 6ην Μαρτίου 1990, ἡμέραν Τρίτην καί ὥραν 5ην ἀπογευματινὴν ἵνα δικασθῆς κατηγορούμενος ἐπὶ δυσὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἅτινα λόγῳ τῆς φύσεώς των κρίνεται σκόπιμον κατ' ἄρθρον 110 παράγρ. 3 τοῦ Ν. 5383)1932, ὅπως μὴ ἀναφερθῶσι ἀναλυτικῶς ἐν τῷ παρόντι Κλητηρίῳ Ἐπικρίματι.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὥσ'

ἄνω ἡμέρᾳ τε καί ὥρᾳ θέλεις δικασθῆ ἑρήμην.

Ὁ Πρόεδρος

τοῦ Πρωτοθαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
† Ὁ Ν. Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Ἱερὰ Μητρόπολις Πειραιῶς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἑφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Πειραιῶς, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου 1989

† Ὁ Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἄρθρων 38, παράγρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς ἰ. ναοῖς 1) Ἁγίου Ἀθανασίου, 2) Ἁγίου Μηνᾶ, 3) Ὁσίας Ξένης Χαριλάου καί 4) Παναγίας τῆς Δεξιᾶς, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/ιβ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημεριῶν» προβλεπόμενα κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περατέρω.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20ῃ Δεκεμβρίου 1989

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ὁ Β'

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καί Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἑφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Παναγίας τῆς Δεξιᾶς, 2) Παναγίας τῶν Χαλκέων, 3) Παναγούδας, 4) Νέας Παναγίας, 5) Προφήτου Ἡλιοῦ Πυλαίας, 6) Ταξιαρχῶν, 7) Ἁγίων Νικολάου - Δημητρίου, 8) Ἁγίας Μαρίνης, 9) Ἁγίας Κυριακῆς καί 10) Ἁγίου Χριστοφόρου, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικὰ καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημο-

σιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1989

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ὁ Β΄

Ἱερά Μητρόπολις Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 37 παράγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἀγ. Σπυρίδωνος Ν. Ἰωνίας,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 34/1α τοῦ αὐτοῦ Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Ν. Ἰωνίᾳ τῇ 21ῃ Δεκεμβρίου 1989

† Ὁ Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Πατρῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Μεταμορφώσεως Σωτήρος Γλαύκου,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Πάτραις τῇ 2ᾳ Ἰανουαρίου 1990

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Σημεϊάδων,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Τριπόλει τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1990

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ομότ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἑσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Ποιμαντικὴ Ἐγκύκλιος Χριστουγέννων.

Οἰκον. Πατριάρχου Δημητρίου, Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις.

Ἐόρτια Γράμματα.

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Μήνυμα ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει 1990.

Ἐδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Μήνυμα πρὸς τὸ συλλληγητήριον διὰ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν.

Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, «Δόξα τῇ ἀνεκφράστῳ Λόγε συναταβάσει Σου».

Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, Ἡ Ἱ. Μητροῦ τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καὶ τὸ κειμηλιοφυλάκιον

Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ, Μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς Συνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας.

Ἀρ. Ἐὐτυχιᾶδης - Σπ. Μαρκέτου, Ἡ γηριατρικὴ κοινωνικὴ πρόνοια στὸ Βυζάντιο.

Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶνη, Ὁμιλία πρὸς τὰ νέα Μέλη τῶν Ε.Φ.Τ. τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ἀρχιμ. Δωροθέου Πολυκανδριώτη, Ὁ Σύρου Ἀθανάσιος Λεβεντόπουλος (1885 - 1929).

Φ. Ν. Νικητοπούλου, «QUO VADIS Ἑλλαδικὴ Ὁρθοδοξία», ἡ ὁ προβληματισμὸς ἐνὸς Ἐπισκόπου.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Κανονισμοί.

Παράρτημα.